

MAGYARORSZÁG, 2007

KÖZPONTI
STATISZTIKAI HIVATAL

**MAGYARORSZÁG,
2007**

Nyilvántartási szám: J/5674

KÖZPONTI STATISZTIKAI HIVATAL

**MAGYARORSZÁG,
2007**

Budapest, 2008

© Központi Statisztikai Hivatal, 2008

ISSN: 1416-2768

A kézirat lezárásának időpontja: 2008. május 15.

Felelős kiadó: Dr. Pukli Péter

Tartalom

Bevezető	7
Foglalkoztatottság, munkanélküliség	9
Jövedelem - fogyasztás	13
Keresetek	13
Pénzbeli társadalmi jövedelmek	15
A háztartások pénzügyi vagyona	16
Fogyasztás	19
Fogyasztói árak	20
Népesség	23
Egészségügyi és szociális ellátás	29
Egészségügy	29
Szociális gondoskodás	32
Lakás és környezet	35
Lakás	35
A környezet állapota és védelme	37
Jog- és közbiztonság	41
Oktatás, tudomány, kultúra	43
Iskolázottság, oktatás, képzés	43
Kutatás, fejlesztés, innováció	45
Kultúra	47
Gazdasági folyamatok	51
Nemzetközi gazdasági környezet	51
Makrogazdasági folyamatok Magyarországon	53
Beruházás	57
Külföldi működőtőke-befektetések	60
Fizetési mérleg, külföldi adósságállomány	62
Külkereskedelmi forgalom	65

Az államháztartás és alrendszerei	71
Az adózás néhány vonása	74
Energia	77
Ágazati teljesítmények	81
Mezőgazdaság	81
Ipar	84
Építőipar	87
Szállítás	89
Távközlés, internet	91
Kiskereskedelem	94
Idegenforgalom, vendéglátás	96
Ábrák jegyzéke	101
Táblák jegyzéke	103

Bevezető

Az ezredforduló körüli és utáni években a hazai gazdaság fejlődése egyre több ponton összhangba került a gazdaságilag fejlett világ, mindenekelőtt az Európai Unió konjunkturális folyamataival. A gazdasági növekedés gyorsult, üteme meghaladta a nyugat-európai országokét. Az átlagosnál gyorsabb növekedés fokozatosan csökkentette azt a hátrányt, amely a kilencvenes évek elején minden korábbinál nagyobbra nőtt. A jelentős külföldi tőke beáramlás mind nagyobb szerepet játszott a gazdaság korszerűsítésében, exportképességének fokozásában. Gyorsult a társadalmi-gazdasági szerkezet átalakulása, ami – többek között – a szolgáltatások, mindenekelőtt az üzleti szolgáltatások arányának növekedését jelentette mind a termelésben, mind a foglalkoztatásban. Az árutermelő ágazatok között elsősorban a feldolgozóipar szerepe fokozódott. Az unióhoz való csatlakozással az integráció és a harmonizáció tovább erősödött.

Az ezredfordulót követően a gazdaság viszonylag gyorsan és egyenletesen, évente 4% körüli mértékben bővült. A felhasználás oldaláról azonban a 2000-es évek elején mind a fogyasztás, mind a felhalmozás egy-két évben ugrásszerűen, igen nagy mértékben nőtt, a belföldi felhasználás egyre nagyobb mértékben haladta meg a termelést, a gazdasági teljesítmény adta lehetőségeket. A növekvő külgazdasági és költségvetési hiány egyre inkább akadályozta a társadalmi-gazdasági fejlődést, és a fejlett gazdaságok konjunktúrájával kialakuló összhang megbomlott. A külső források igénybevétele jelentősen növelte a külföldi adósságállományt és annak a hazai teljesítményhez viszonyított arányát.

A 2006-ban megkezdett – az egyensúly javítását, mindenekelőtt a fenntarthatatlanná vált államháztartási hiány csökkentését célzó, elsősorban a keresletet szűkítő – kormányzati intézkedések a növekedési dinamika jelentős mértékű lefékeződését hozták magukkal. A korábbi években három pillérre, a beruházás-, a fogyasztás- és az exportnövekedésre támaszkodó gazdasági fejlődés szerkezete a strukturális reformtörekvések és a költségvetési kiigazítás hatására 2006-tól átalakult, a belföldi felhasználási tényezők szűkülésével a növekedés bázisát egyre inkább az export jelentette.

A háztartások fogyasztásának csökkenését befolyásoló egyik tényező a reálkereset 2007. évi visszaesése volt. Ennek hátterében az adó- és járulérendszerrel érintő változásokon túlmenően a fogyasztói árak jelentős emelkedése állt. A háztartások végső fogyasztásának csökkenése a kormányzattól kapott juttatások visszaesése mellett következett be.

A beruházás mint a GDP közel negyedét kitevő keresleti tényező egyrészt fontos szerepet játszik a növekedés szerkezetének alakításában, másrészt kínálati oldalon bővíti a gazdaság szempontjából fontos, rendelkezésre álló tőke állományát, s jelezéseket ad a piaci szereplők várakozásairól is. Megtorpanása nemcsak a jelen, hanem a jövőbeli növekedési impulzus elvesztését is jelentheti.

A növekedési ütem mérséklődésében jelentős szerepet játszó költségvetési kiigazítás szerkezetét tekintve elsősorban a bevételek növelésén és kisebb mértékben a kiadások csökkentésén alapult, az újraelosztás szintje változatlanul magasnak tekinthető.

Az egyensúlyjavító intézkedések a költségvetésre gyakorolt jótékony hatáson túlmenően számos más területet is befolyásoltak, így a gazdasági növekedést, a versenyképességet és a munkaerőpiacot is. Ezek a tovagyrúzó hatások azonban rövid távon, a többnyire előzetes, 2007. évi adatok tükrében nehezen kimutathatók. Az elemzések a 2007. évi adatok alapján

készültek, azonban néhány területen még nem álltak rendelkezésre az elmúlt évre vonatkozóan adatok. Ez utóbbi esetben a korábbi évek gyakorlatának megfelelően a rendelkezésre álló legfrissebb évi adatokat használtuk. A nemzetközi adatok forrását jellemzően hivatalos nemzetközi szervezetek (Eurostat OECD, ENSZ) adták.

Foglalkoztatottság, munkanélküliség

A magyarországi munkaerőpiacon 2007-ben érdemi változás nem történt, a foglalkoztatottak és a munkanélküliek száma és aránya gyakorlatilag megegyezett az egy évvel korábbival. A 15–74 éves népességen belül a **foglalkoztatottak száma** 3 millió 926 ezer volt, 4 ezerrel kevesebb, mint az előző évben, a **munkanélkülieké** 312 ezer főt tett ki, és 5 ezerrel maradt el a 2006. évitől. A munkaerőpiacon jelen lévők 99,3%-a 15–64 éves, ez összhangban áll az érvényben lévő szociális és foglalkoztatási feltételekkel. A foglalkoztatottság az ezredforduló óta hullámzóan alakult, a 15–64 éves foglalkoztatottak száma 65 ezerrel, 1,7%-kal emelkedett, és a legmagasabb szintet az elmúlt két évben érte el. A munkanélküliség 2001-ben volt a legalacsonyabb (5,7%), majd ezt követően 2006-ig nőtt (7,5%), és 2007-ben kissé mérséklődött (7,4%).

A 15–64 éves népesség foglalkoztatási aránya 2000 óta 1,3 százalékponttal 57,3%-ra emelkedett, 2006-hoz képest nem változott. A foglalkoztatottság színvonala nemzetközi összehasonlításban alacsony, és az ezredfordulótól az EU-27 átlagához képest a különbség (6,2 százalékponttól 8,1 százalékpontig) nőtt. A jelzőszám csupán a lengyelországit, valamint a máltait haladja meg, és hasonló a romániaihoz és az olaszországihoz. Az alacsony foglalkoztatási ráta hátterében alapvetően az alapfokú iskolai végzettségűek rossz munkavállalási esélyei húzódnak meg, közülük 2007-ben 27% volt foglalkoztatott. Ez az arány az uniós tagországokban átlagosan 48%. A képzetek (közép- és felsőfokú végzettségűek) esetében ennél lényegesen kisebb az elmaradás.

Az alacsony foglalkoztatottságban szerepet játszik, hogy az atipikus munkavállalási formák kevésbé elterjedtek. A részmunkaidős foglalkoztatás aránya lényegében nem változott, a határozott idejű munkaszerződéssel dolgozóké kissé nőtt, az egyéni vállalkozóké és társas vállalkozások tagjaiként dolgozóké valamelyest csökkent. Magyarországon a foglalkoztatottak kevesebb, mint 4%-át foglalkoztatják részmunkaidőben, ami hasonló a cseh, valamint a görög arányhoz. Ez a mutató az EU-27 tagországában – a rendelkezésre álló, legfrissebb 2007. II. negyedévi adatok szerint – 17,7%, és ezen belül legmagasabb Hollandiában (46,3%). Határozott idejű munkaszerződése Magyarországon az alkalmazottak 7,3%-ának volt, amely 0,6 százalékponttal haladta meg az egy évvel korábbi. (Az EU-27-ek átlaga 14,5%.)

A foglalkoztatottak **nemek, korosztályok szerinti összetétele** az elmúlt években lényegében alig változott. Száz foglalkoztatott közül 55 férfi és 45 nő. Korosztályok szerint nézve figyelemre méltó a fiatalok és a idősebb korosztályok foglalkoztatásának alakulása.

A fiatalok (15–24 évesek) foglalkoztatottsága 2007-ben némileg tovább csökkent, a munkaerőpiacon így 21,0%-uk volt jelen. Az évtized elejétől a fiatalok között kialakult erős versenyhelyzet összefügg a felsőoktatási expanzióval. A magasabb kvalifikáció távlatokban javítja az elhelyezkedési esélyeket, de rövid távon elnyújtja a gazdasági értelemben inaktív életszakaszt. A hetvenes évek második felében született nagy létszámú generációk a hosszabb tanulási idő miatt később állnak munkába, és a munkaerőpiacon néhány évvel fiatalabb társaik versenytársa-

ként jelennek meg. Iskolarendszerű vagy azon kívüli oktatásban 2007-ben a fiatalok igen jelentős része, mintegy 70%-a vesz részt. Mivel Magyarországon a tanulás melletti munkavállalásnak nincsenek más uniós országokhoz hasonló hagyományai, a hosszabb diákélet csökkenti a korosztály, így általában a foglalkoztatottság színvonalát.

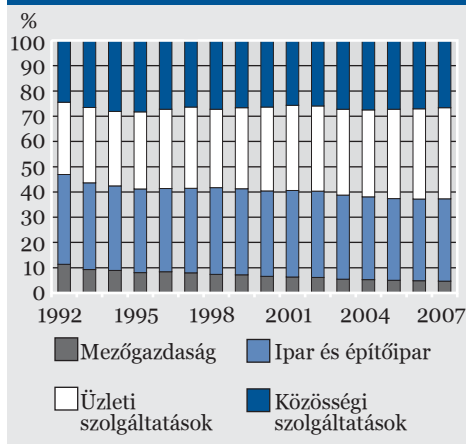
A „legjobb munkavállalási korúak” (25–54 évesek) 74,6%-a dolgozott, 0,4 százalékponttal több, mint 2006-ban. Ezen belül a nők foglalkoztatási rátája a későbbi gyermekvállalásból adódóan harminc- és negyvenéves kor között mérséklődött.

Az idős munkavállalók (55–64 évesek) foglalkoztatása az elmúlt évek javulását követően 2007-ben, a nyugdíjkorhatár változásával és a nyugdíjassá válás szabályainak kilátásba helyezett szigorításával 33,1%-ra csökkent. Az irányváltás az 55–59 évesek körében ment végbe, ahol a foglalkoztatási ráta a kilencvenes évek végi 24,8%-ról 2006-ig 49,9%-ra nőtt. Ez a korosztály a korábbi években a foglalkoztatás enyhe bővülésének forrásul szolgált, azonban az elmúlt évben foglalkoztatási rátájuk 48,4%-ra csökkent.

A foglalkoztatottság szintje az uniós tagországok többségében az idősek körében magasabb, mint a fiataloknál. A foglalkoztatási ráta 2007-ben az uniós átlaghoz képest legjelentősebben a fiatalok és az idős munkavállalók esetében maradt el – ahol a hátrány 16,2, illetve 8,2 százalékpontnyi –, és legkevésbé a „legjobb munkavállalási korúak” esetében (4,5 százalékpont).

A foglalkoztatás ágazati szerkezetében számottevő elmozdulás nem történt. A feldolgozóiparban¹ és az építőiparban 2007-ben az előző évhez képest nőtt a létszám (7, illetve 9 ezerrel). A szolgáltató ágazatok egy részében, főleg a közszférát magába foglaló

1. ábra A foglalkoztatottak számának megoszlása

három ágazatban: a közigazgatásban, az oktatásban és az egészségügy, szociális ellátás területén csökkent a létszám. Ezzel szemben a kereskedelem, javítás, az egyéb közösségi, személyi szolgáltatás és a pénzügyi közvetítés ágazatokban nőtt a foglalkoztatottak száma, miközben a szállítás, raktározás, posta, távközlés területén gyakorlatilag nem változott. Összességében a szolgáltató ágazatokban 2007-ben 8 ezer fővel csökkent a létszám, ami döntően a nem piaci szolgáltató ágazatok létszámalakulásának a következménye. Az ágazatok közül a legkisebb részarányt képviselő mezőgazdaság munkaerő-megtartó képessége tovább gyengült.

A szürkegazdaság kifehéritését célzó intézkedésekkel hozható összefüggésbe, hogy a határozott időre szóló munkaszerződéssel munkát vállalók aránya a foglalkoztatottak között nőtt. A pénzügyi területeken – ahol talán a legdinamikusabban nőtt a létszám – a korábban ügynöki szerződéssel dolgozó biztosítási ügynökök többsége az év során

¹ A foglalkoztatás ágazati szerkezete, a képzettség és a regionális struktúrák adatai a 15-74 éves népességre vonatkoznak.

munkaviszonyba került. Továbbá olyan ágazatokban, mint például az építőipar, ahol hagyományosan széles az alkalmi munkát vállalók rétege, jelentősen nőtt a létszám, miközben az ágazat teljesítménye csökkent.

A foglalkoztatottak döntő hányada (88%) alkalmazottként dolgozik. Arányuk enyhén emelkedik és hasonló az uniós országok többségéhez. A vállalkozóként dolgozók aránya 2007-ben kissé csökkent az egy évvel korábbihoz képest.

A **munkanélküliség** az ezredforduló óta évente változóan alakult, és 2007-ben kissé csökkent. A munkanélküliségi ráta 7,4%² volt, egytized ponttal alacsonyabb, mint egy évvel azelőtt. A mutató értéke 2006-hoz képest mindkét nem esetében enyhén csökkent, ezen belül a nők körében színvonala az átlagosnál magasabb (7,6%), a férfiaknál alacsonyabb (7,1%) volt. A 15–64 évesek körében mért magyarországi munkanélküliségi ráta valamivel magasabb, mint az EU-27 átlaga.

A fiatalok (15–24 évesek) munkanélkülisége 2004–2005-ben jelentősen (3,9 százalékponttal) emelkedett, majd 2006-ban enyhén, és 2007-ben erőteljesebben csökkent. Így a ráta egy év alatt 19,1%-ról 18,0%-ra mérséklődött. A fiatalok elhelyezkedési esélyeit rontja, hogy 37%-uk képzetlen, körükben az átlagosnál jóval magasabb a tartósan – legalább egy éve – állás nélkül lévők aránya. A 20–29 éves diplomások munkanélküliségi rátája a korcsoporton belül közel 1 százalékponttal, 6,1%-ra csökkent az egy évvel korábbihoz képest.

A tartósan munka nélkül lévők aránya a 2006. évi 47%-kal szemben az elmúlt évben 48% volt. Elhelyezkedési esélyeiket rontja, hogy 71%-uk csak alapfokú végzettséggel vagy érettségit nem adó középfokú vég-

1. tábla A foglalkoztatási és a munkanélküliségi ráta a befejezett legmagasabb iskolai végzettség szerint, 2007

(%)		
Iskolai végzettség	Foglalkoztatási ráta	Munkanélküliségi ráta
8 általánosnál kevesebb	4,9	46,3
Általános iskola	22,2	16,2
Szakiskola és szakmunkásképző	67,8	7,6
Gimnázium	41,8	5,9
Szakközépiskola	66,1	5,6
Főiskola	73,5	3,5
Egyetem	74,6	2,0
Összesen	50,9	7,4

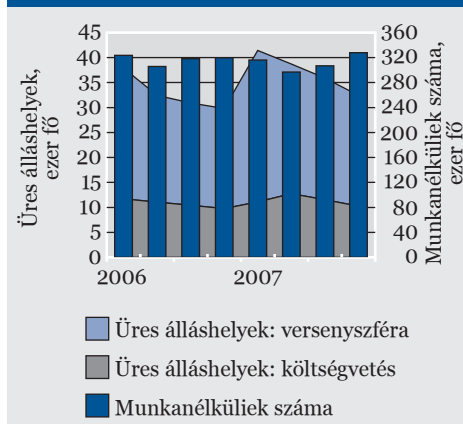
zettséggel rendelkezik. A csoporton belül továbbra is magas – kb. 65 ezer fő – azok száma, akik több mint két éve nem találnak munkát. A munkakeresés átlagos időtartama egy év alatt 16,5 óról 17,5 órára nőtt.

2007-ben az **üres álláshelyek** száma – az előző évhez képest – kissé növekedett, és 38 ezer fő körülire tehető, ami az év egészét tekintve átlagosan 13%-kal volt több, mint 2006-ban. Ezen belül a versenyszférában következett be nagyobb mértékű, 17%-os növekedés, míg a költségvetés területén 6%-os. Az összességében szerény kereslet elsősorban a jól képzett munkaerő iránt tapasztalható.

A munkaerőforrásként számításba vehető **gazdaságilag inaktív népesség** körében az év során lényeges elmozdulás nem történt. A 15–64 évesek közül a munkaerőpiacon sem foglalkoztatottként, sem munkanélküliként nem jelentek meg 2 millió 591 ezren. Létszámuk az ezredforduló óta 155 ezerrel, az előző évhez képest több mint 2 ezerrel csökkent. Kor és nem szerinti összetételük

² A 15–74 évesekre számolva.

2. ábra Az üres álláshelyek és a munkanélküliek száma negyedévenként

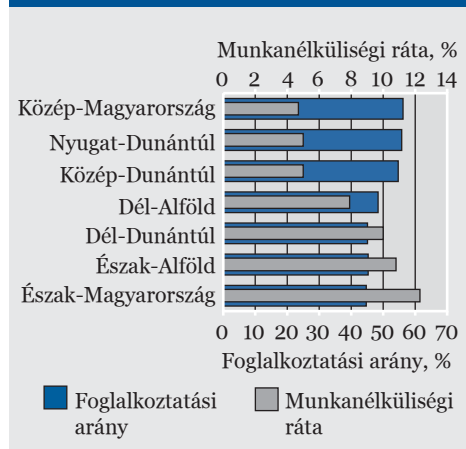
lényegesen eltér a foglalkoztatottakétól, körükben lényegesen több (60%-ot meghaladó) a nő. Az inaktivitás szintje legmagasabb a fiatalok (15–24 évesek) és a legidősebbek (55–64 évesek) korosztályában. A fiatalok közel háromnegyede tanul, esetleg gyermeknevelési vagy más ellátást (pl. munkanélküli-ellátást) vesz igénybe, míg az idősebb generáció mintegy kétharmada nyugdíjas.

A gazdaságilag inaktív 15–64 éves népesség 41%-a nyugdíjas, 10%-a gyermekgondozási ellátást vesz igénybe, 3%-a munkanélküli-ellátásban, 2%-a árvaellátásban vagy ápolási díjban részesül. Ez azt jelenti, hogy kimutatható rendszeres jövedelemmel e réteg 56–57%-a rendelkezik. Nappali tagozatos tanulmányok miatt a 15–64 évesek további 32%-a inaktív, 11%-a eltartott, illetve megélhetési forrása ismeretlen. Utóbbiak rétege az előző évhez képest szűkült.

A felmérések szerint az inaktívak döntő többsége (87%) nem is kívánt dolgozni, fennmaradó hányaduk szeretne munkát vállalni, de a kilátástalannak ítélt munkaerő-piaci esélyei miatt egyáltalán nem vagy legalábbis nem aktívan keresett munkát.

A régiók munkaerő-piaci státusza 2007-ben lényegében változatlan maradt, a meglévő különbségek nem mérséklődtek. Továbbra is Közép-Magyarországon a legmagasabb a foglalkoztatási arány (56,2%) és a legalacsonyabb a munkanélküliségi ráta (4,7%). Ezzel szemben az Észak-Magyarország régióban a legrosszabb a munkaerő-piaci helyzet, az országban itt a legalacsonyabb a foglalkoztatás szintje (44,7%) és a legmagasabb a munkanélküliség aránya (12,3%), bár a foglalkoztatási ráta két év alatt 1,1 százalékponttal emelkedett. A foglalkoztatás terén kedvezőtlen változás következett be a Dél-Dunántúlon és az Észak-Alföldön, ahol a foglalkoztatási ráta 2,0, illetve 0,5 százalékponttal csökkent egy év alatt. A többi régióban nem változott vagy kismértékben növekedett a mutató értéke. A hét régió közül a Dél-Dunántúlon és Észak-Magyarországon növekedett – 1,0 és 1,3 százalékponttal – a munkanélküliségi ráta, a többi régiót stagnálás vagy csökkenés jellemezte.

3. ábra Foglalkoztatottsági arány és munkanélküliségi ráta régióinként, 2007

Jövedelem – fogyasztás

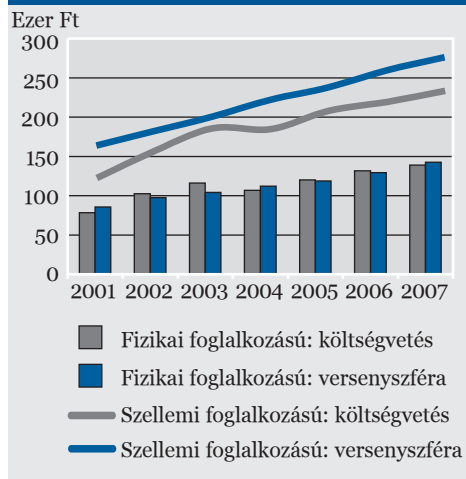
A lakosság jövedelmi helyzete – a rendszer-váltást követő évek nagy visszaesése után 10 éven keresztül – 1997-től 2006-ig folyamatosan javult. A változás mértéke évenként eléggé eltérő volt. Az egy lakosra jutó reáljövedelem a 2002. évi 6,3%-os emelkedés után, 2006-ig mind mérsékeltebb ütemben nőtt, 2007-ben pedig – a nem teljes körű, de meghatározó súlyú adatok alapján – nem érte el az előző évit. A múlt évben ugyanis a reálbérek csaknem 5%-kal, a természetbeni társadalmi jövedelmek 8–9%-kal csökkentek, s a pénzbeli társadalmi jövedelmek – amelyek túlnyomó részét a nyugdíjak teszik ki – folyó áron emelkedtek ugyan, de reálértékük nem haladta meg az előző évit. A jövedelemalakulás nagyrészt meghatározta a fogyasztás dinamikáját is.

Keresetek

Az elmúlt évet a nominális keresetek (elsősorban a nettó keresetek) mérséklődő dinamikája jellemezte, aminek háttérben a 2006 szeptemberében meghozott, az alkalmazottakat terhelő egészségbiztosítási és munkavállalójárulék-emelés áthúzó hatása, illetve az egészségbiztosítási járulék kulcsának 2007. januári újbóli növelése áll. Tavaly a teljes munkaidőben foglalkoztatottak egy főre jutó **bruttó nominális átlagkeresete** 185 ezer forint volt. A szellemi foglalkozásúak 255 600 forintot, a fizikai foglalkozásúak 122 600 forintot kerestek. A bruttó bérek nominálisan 8,0%-kal haladták meg a 2006. évit, ezen belül a szellemi foglalkozásúak keresetének dinamikája 6,7%, a

fizikai foglalkozásúaké 9,6% volt. A versenyszférában foglalkoztatottak keresete az elmúlt évben 9,1%-kal, a költségvetésben dolgozók bruttó bére 6,4%-kal növekedett. A versenyszférában dolgozó fizikai foglalkozásúak átlagkeresete az elmúlt évben ismét meghaladta a költségvetés területén foglalkoztatottakét. A szellemi foglalkozásúak átlagkeresete a költségvetési intézményekben változatlanul alacsonyabb, mint a versenyszférában, a különbség 2007-ben nem változott, mivel a bruttó bérek növekedésének dinamikája a két területen megegyezett. A költségvetési intézményekben foglalkoztatott szellemi foglalkozásúak kereseti hátránya az évek folyamán egyre nőtt: 2003-ban 8%, 2005-ben 13%, míg az elmúlt két évben egyaránt 16% volt.

4. ábra A havi bruttó átlagkereset alakulása

Az **ágazatok** közötti kereseti különbségek kismértékben módosultak. A korábbi évekhez hasonlóan a pénzügyi közvetítésben dolgozók bruttó átlagkeresete volt kiemelkedő (390 400 forint), a nemzetgazdasági átlag 2,1-szerese (2006-ban 2,4-szerese). Ezt követte a költségvetés, kötelező társadalombiztosítás ágazata, a villamosenergia-ipar és a vegyipar, ahol a keresetek bruttó értéke 28–37%-kal haladta meg a nemzetgazdaság átlagát. Továbbra is a textil-, textiláru-, bőrtermék- és lábbeligyártás területén volt a legkisebb az átlagkereset (103 400 forint), a nemzetgazdasági átlag 56%-a, szemben a 2006. évi 55%-kal. Ennél kissé kedvezőbb a helyzet a szálláshelyszolgáltatás, vendéglátás, a máshova nem sorolt feldolgozóipar, a mezőgazdaság és az építőipar területén, itt a foglalkoztatottak a nemzetgazdasági átlag 61–73%-át keresték. 2007-ben a legnagyobb és legkisebb átlagkereset közötti különbség a megfigyelt ágazatokban valamelyest csökkent. A textil- és bőripar területén dolgozók bruttó átlagkeresete a pénzügyi közvetítésben munkát vállalók átlagkeresetének 26%-a volt, egy évvel korábban 23%-ot tett ki.

A **munkajövedelem** a havi kereseten felül az alkalmazásban állók egyéb pénzbeli, illetve természetbeni juttatásait³ is tartalmazza. 2007-ben a nemzetgazdaságban az átlagos havi munkajövedelem 195 300 forintot tett ki, 10 300 forinttal többet, mint a bruttó átlagkereset. Az ún. egyéb munkajövedelem aránya 5,3% volt, szemben az egy évvel korábbi 5,0%-kal. Ez az arány a költségvetés területén 6,0, a vállalkozásoknál pedig 5,0% volt. A munkajövedelem kereseten felüli része továbbra is a közigazgatás területén, a vegyipar, a pénzügyi közvetítés, a szállítás, raktározás, posta, távközlés és

villamosenergia-ipar ágazatában a legjelentősebb, 6,6–7,9%, miközben a kereskedelem, javítás és a szálláshely-szolgáltatás, vendéglátás területén a legkisebb, 3,4–3,6%.

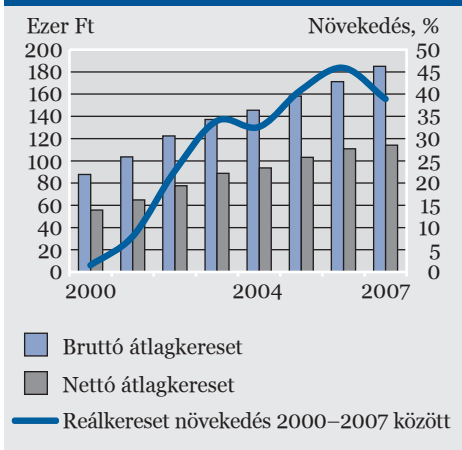
A **nettó átlagkereset** 2007-ben 114 100 forintot tett ki, nominálisan 2,8%-kal haladta meg az egy évvel korábbit. A nettó kereset a bruttó kereset 62%-a volt, szemben az egy évvel korábbi 65%-kal. A fizikai foglalkozásúak keresete 85 100 forint, a szellemi foglalkozásúaké 146 900 forint volt. A korábbi évekhez hasonlóan a nettó kereset két állománycsoport közötti különbsége érdemben nem változott. Az elvonás (szja) progresszivitásának hatására a nettó keresetek ágazati különbségei kisebbek, mint a bruttó kereseteké. A textil- és bőripar nettó keresetszínvonala a pénzügyi közvetítés ágazaténak 36%-át érte el, egy évvel korábban 32% volt.

A bérek nominális növekedése a korábbi éveknél kisebb, de területileg kiegyenlítettebb volt, a **régiók** közötti színvonal-különbségek lényegében nem változtak. Dunántúl mindhárom régiójában a havi keresetek nettó értékének növekedése meghaladta a nemzetgazdaság átlagát, Közép-Magyarországon megegyezett azzal, míg Észak-Magyarországon és az alföldi területeken elmaradt attól. A nettó bérek régióként 2,0–3,8%-kal nőttek az előző évihez képest. 2007-ben is a közép-magyarországi régióban volt a legmagasabb a nettó átlagkereset (131 800 forint), ami 15%-kal haladta meg a nemzetgazdaság átlagát. A legalacsonyabb keresettel (96 700 forinttal) a két alföldi régióban dolgozók rendelkeztek, ez a nemzetgazdasági átlag 85%-a volt. A legnagyobb keresetű régió előnye a legkisebb keresetűvel szemben az elmúlt két évben megegyezett, 36%-ot tett ki.

³ Étkezési térítés, lakhatási támogatás, munkába járással kapcsolatos költségtérítések, jubileumi jutalom, tárgyjuttalom, cégautóval kapcsolatos költségtérítések stb.

A keresetek reálértéke 2000 és 2007 között összességében 39%-kal erősödött, ezen belül 2007-ben 4,8%-os csökkenés következett be. A múlt évi változások hátterében a korábban említett kormányzati elvonások, valamint a fogyasztói árak jelentősen gyorsuló emelkedése áll. Az év egészét tekintve a reálkeresetek csökkenése negyedévről negyedévre mérséklődött, az I. negyedévi 7,0%-ról a IV. negyedévi 2,2%-ra. Az év egészében a költségvetési intézményekben 5,8%-kal, a versenyszférában 4,1%-kal mérséklődtek a reálkeresetek.

5. ábra A havi átlagkeresetek alakulása

A nemzetközi összehasonlítás során a keresetek színvonalát az árszínvonal-különbségeket kiszűrő vásárlóerő-paritáson számolva, vásárlóerő-egységben (PPS⁴-ben) reális vizsgálni. Az országok közötti összehasonlítás a 2006. évi éves bérekre vonatkozik, illetve az ipari szektorra és az üzleti szolgáltató ágazatokra terjed

ki. A keresetek így meghatározott színvonalára Luxemburgban, Nagy-Britanniában és Németországban a legmagasabb (41–42 ezer vásárlóerő-egység), Bulgáriában és Romániában pedig a legalacsonyabb, 5–6 ezer PPS. Az új tagországok közül Ciprus bérszínvonala a legkiemelkedőbb, közel 24 ezer vásárlóerő-egység, ez a régi tagországok közül Portugáliáét 33%-kal, Spanyolországét pedig 4%-kal haladta meg. Magyarország az alacsonyabb kereseti színvonallal rendelkező országok között található, összege 2006-ban 13 ezer vásárlóerő-egységnek felelt meg, ez Csehországhoz, valamint Szlovákiához hasonló szintet jelentett.

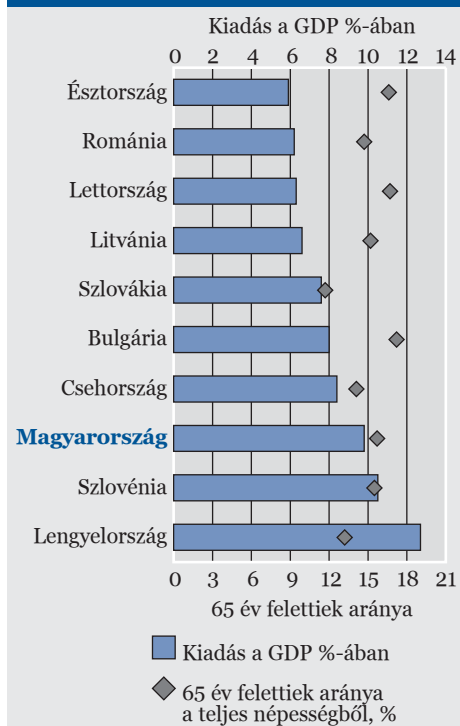
Pénzbeli társadalmi jövedelmek

2005-ben – az Eurostat számítási módszere szerint – szociális védelemre az unió tagállamai átlagosan a nemzeti össztermékük 27%-át költötték (pénzbeli társadalmi jövedelmekre 17%-ot). Franciaországban és Svédországban, Dániában és Belgiumban ez az arány elérte a 30%-ot, míg a balti államokban 12–13% között alakult, ami jelentősen, mintegy 7 százalékponttal alacsonyabb a 10 új tagállam átlagos kiadásainál. Az új tagállamok közül a szociális kiadások elérték vagy meghaladták a GDP ötödét Szlovéniában (24%), hazánkban (21%) és Lengyelországban (20%). A kiadások legnagyobb tétele – minden tagállamban – a nyugdíj. 2005-ben a tagállamok a bruttó hazai termék 12%-át költötték nyugdíjra, legtöbbet, 14–15%-ot Ausztriában és Olaszországban, míg legkevesebbet, a GDP 5–7%-át Írországon, Romániában, a balti államokban és Cipruson.

⁴ Purchasing Power Standard.

6. ábra Az idős népesség és a nyugdíjkiadás arányszámai, 2005

Hazánkban a nyugdíjból élők számának 1999 óta tartó csökkenése tovább folytatódott. Nyugdíjban, nyugdíjszerű ellátásban 2007-ben 3 millió 25 ezer fő részesült, 3 ezerrel kevesebb, mint az előző évben, és 78 ezerrel kevesebb, mint az ezredfordulón. 2007-ben öregségi nyugdíjat az ellátásban részesülők több mint 56%-a kapott, további jelentős hányaduk – valamivel több, mint negyedük – részesült rokkantsági nyugdíjban, 7–8%-uknak pedig valamilyen fogyatékos vagy megváltozott munkaképesség okán folyósítottak nyugdíjat, járadékot vagy pótlékot. Emellett 148 ezren özvegyi nyugdíjban és több mint 100 ezren árvaellátásban részesültek.

Nyugdíjra, nyugdíjszerű ellátásra Magyarországon 2007-ben a GDP 10,9%-át költötték, ez azt jelenti, hogy a társadalombiztosítási és nem társadalombiztosítási forrásokból 2769 milliárd forintot fordítottak ilyen ellátásra. Az egy ellátottra jutó havi összeg egy év alatt 10,4%-kal emelkedett, és meghaladta a 76 ezer forintot. Mivel a nyugdíjasokra számított fogyasztóiár-index 10,7%-kal emelkedett, 2007-ben a nyugdíjak reálértéke nem változott (2006-ban 4,5%-kal emelkedett). A keresetek és a nyugdíjak értéke közötti olló tovább zárult: a nyugellátás aránya a nettó keresettséghez képest egy év alatt közel 5 százalékponttal, 67%-ra nőtt.

Családtámogatásra, gyermeknevelés segítésére az állam 2007-ben a GDP közel 2%-át fordította. Az év folyamán 1,2 millió család 2 millió gyermek után kapott családi pótlékot, havonta átlagosan 23 ezer forintot, ez folyó áron több, mint a megelőző évben, reálértéken számolva pedig valamivel kevesebb. Gyermekgondozási segélyt 164 ezren, gyermekgondozási díjat pedig közel 94 ezren vettek igénybe. Az előbbi egy főre jutó átlagos havi összege 5,2%-kal, az utóbbié 9,1%-kal volt több az előző évinél.

2007 decemberében közel 96 ezer fő részesült álláskeresési (munkanélküli) járadékban. Számuk egy év alatt 4200 fővel nőtt. Az álláskeresési járadék átlagos havi összege egy főre vetítve 2007 decemberében 47 700 forint volt, ez 4000 forinttal (9,3%-kal) magasabb a 2006. évinél.

Rendszeres szociális segélyben 140 ezer fő részesült 2007-ben, 17%-kal több, mint egy évvel korábban.

A háztartások pénzügyi vagyona

A háztartások **bruttó pénzügyi vagyona** 2007 végén 23,8 billió forintot tett ki, 10,3%-kal többet, mint egy évvel korábban.

A növekedés mértékében 2007-ben is mérséklődés következett be.

A bruttó megtakarítások legnagyobb részét 2007 végén a részvények és részesedések adták, arányuk 36%-ot tett ki. Az ide tartozó legnagyobb értékű instrumentum, a részvények és üzletrészek értéke 6,1 billió forint, 8,5%-kal meghaladta a tizenkét hónappal korábbi szintet. A megelőző évek tendenciáját folytatva 2007-ben is jelentősen, közel 30%-kal nőtt a befektetési jegyek állománya, a mintegy 2,4 billió forintot kitevő értékük már több mint háromszorosát jelenti a három évvel korábbinak. Összességében a részvények és részesedések bruttó pénzügyi vagyonban elért hányada növekvő tendenciát mutat az elmúlt évek alatt, ami leginkább a készpénz és betétek mérséklődő arányával párhuzamosan ment végbe.

Ez utóbbi megtakarítási forma 2007 végén közel azonos aránnyal rendelkezett a megtakarításokból, mint a részvények és részesedések; értékük megközelítette a 8,5 billió forintot, amelynek mintegy háromnegyedét a betétek, a fennmaradó részt pedig a készpénzállomány jelentette. A készpénzállományon belül a külföldi fizetőeszközökben tartott tartalékeszközök állománya – a 2006. évi több mint 2,2-szeres növekedést követően – 2007-ben nem növekedett tovább, az év végén 123 milliárd forintot tett ki. A devizabetétek értéke – a megelőző évi több mint 30%-os növekedést követően – 2007-ben 12%-kal nőtt, s 942 milliárd forintot tett ki. Ez a teljes betétállomány mintegy 15%-át jelenti, amely arány közel négy százalékponttal meghaladja a három évvel korábbit. Az 5,5 billió forintot kitevő forintbetét-állomány növekedési üteme (6%) 2007-ben is lényegesen kisebb volt, mint ami a pénzügyi eszközök összességére tapasztalható volt, bár a megelőző évi,

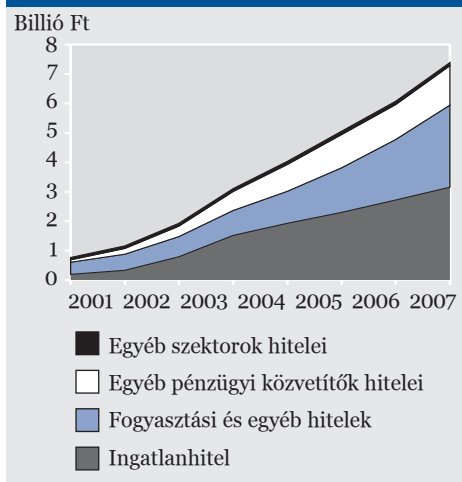
jelentős részben a kamatadó bevezetésével összefüggésbe hozható, 2%-os bővüléshez képest élénkületet jelent. A látra szóló és folyószámlabetétek átlagos évesített kamata 2007 decemberében 2,6%, a lekötött betéteké 7,2% volt, ezen belül az éven túli lekötésűeké továbbra is alacsonyabb szinten alakult.

A biztosítástechnikai tartalékok értéke 2007-ben 18%-kal, a főbb pénzügyi eszközök közül a legnagyobb mértékben növekedett, állományuk az év végén 4,6 billió forintot tett ki. Az ide tartozó két legfontosabb befektetési forma közül a nyugdíjpénztári tartalékok 2,8, az életbiztosítási jellegűek 1,5 billió forintot képviseltek az év végén.

A **kötelezettségek** értéke ötödével, a megelőző évi ütemmel azonos mértékben nőtt. Az állomány év végén 8,1 billió forintot kitevő értékének több mint kilenczetedét a hitelek és kölcsönök, a fennmaradó részt az egyéb tartozások jelentették. A hitelek állományában folytatódott a megelőző évek tendenciája: az ingatlanhitelek aránya – bár 43%-os részesedésével még mindig a legjelentősebb csoport volt – tovább csökkent, míg a fogyasztási és egyéb hitelek 2007 végi részesedése (38%) több mint 10 százalékponttal meghaladta a három évvel korábbit, s közel 4 százalékponttal az egy évvel azelőttit. Ez utóbbi csoporton belül a fogyasztási hitelek értéke több mint 2,1 billió forintot tett ki 2007 végén, ennek közel háromötödét a szabad felhasználású jelzáloghitelek jelentették.

A fogyasztási hitelek lejáratában jelentős elmozdulás történt az elmúlt években a hosszú lejáratú hitelezés irányába. Az öt éven túli lejáratú hitelek aránya ugyanis a 2005. végi 55%-ról egy év alatt 67%-ra emelkedett, majd 2007-ben újabb 12 százalékpontos növekedés volt tapasztalható.

7. ábra A háztartások hitelállománya (folyó áron)

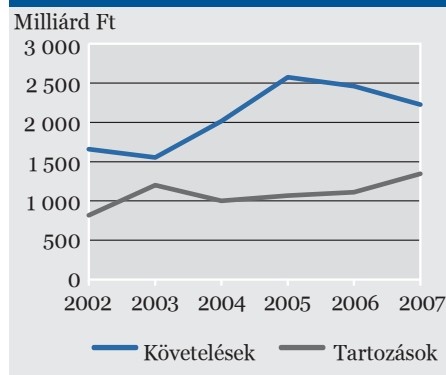
Az egyéb pénzügyi közvetítők (pénzügyi és befektetési vállalkozások, lízingcégek, befektetési alapok és kezelőik) által nyújtott hitelek aránya – értékük növekedése mellett – tovább csökkent, s 18%-ot tett ki a különböző hitelfajták átlagában.

2007-ben tovább folytatódott a devizahitel-állomány jelentős növekedése: a 2005 és 2006 folyamán tapasztalt egyaránt mintegy 0,9 billió forintnyi bővülést 2007-ben 1,4 billió forintos emelkedés követte, ami révén az év végére 4,4 billió forintot tett ki a kötelezettségek ezen fajtájának összértéke. A jelentős növekedés eredményeképpen a devizahitelek teljes hitelállományon belül elért aránya a 2004 végi 27%-ról 2007 végére 59%-ra emelkedett. Az egyes hitelfajtákat tekintve a fogyasztási és egyéb hitelekben belül a devizahitelek közel kétharmados arányban részesedtek, szemben a 2004 végi 21%-kal. Az ingatlanokat finanszírozó hitelekben belül is hasonló mértékű elmozdulás következett be a külföldi pénznemben történő hitelezés felé, bár arányuk a

2007 végén még nem érte el az 50%-ot. A devizahitelekben belül a svájci frankban denominált szabad felhasználású jelzáloghitelek és a lakáscélú hitelek állományi értéke tizenkét hónap alatt lényegében azonos összeggel, együttesen közel 740 milliárd forintra nőtt. A svájci frank alapú hitelezés térnyerése a hazai fizetőeszközhöz képest továbbra is a kedvezőbb kamatfeltételeknek tulajdonítható. A háztartásoknak forintban nyújtott, változó kamatozású lakáscélú hitelek átlagos évesített kamatlába 2007 decemberében 9,7% volt, a svájci frankban történő hitelezés esetében ugyanerre a hónapra 4,4%-os kamatláb adódott.

A háztartások **nettó pénzügyi vagyona** 2007-ben – 8%-os infláció mellett – 6%-kal nőtt, s 15,7 billió forintot tett ki. A nettó vagyon 2007 végén a bruttó hazai termék 61,9%-ának felelt meg, fél százalékponttal elmaradt az egy évvel korábbi aránytól, de ennél jelentősebb mértékben meghaladta a kettő, illetve három évvel korábbiakat. A nettó vagyon növekedési üteme 2007-ben elmaradt a megelőző években jellemzőtől, 2006-ban ugyanis 10, az azt megelőző évben pedig 13%-os növekedés

8. ábra A háztartások nominális követeléseinek és tartozásainak évenkénti változása

volt tapasztalható. Értékét tekintve 2007-ben nem egész 0,9 billió forinttal nőtt a nettó pénzügyi vagyon, szemben a 2006. évi 1,3 és az azt megelőző évi 1,5 billió forinttal.

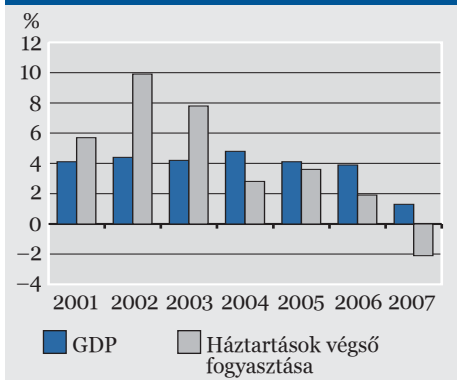
A **betétek hitelekhez viszonyított aránya** 2007-ben – folytatva a megelőző évek tendenciáját – tovább csökkent. 2006 végén a betétállomány összege valamelyest már elmaradt a hitelekétől, 2007 végére 87%-ra csökkent a mutató értéke. A devizák esetében már 2004 végén is nagyobb volt a tartozások állománya a követelésekénél, az utóbbiak összege a hitelek valamivel több mint felére nyújtott fedezetet. Ebben az arányban történt további csökkenés a rákövetkező évek során, s 2007 végén a devizahitel-állomány értéke 4,6-szeresét jelentette a betétekének.

Fogyasztás

A háztartások fogyasztásának dinamikája az utóbbi években meglehetősen nagy évenkénti kilengéseket mutatott. Az új évezred első három évében, a GDP 13%-os növekedése mellett a háztartások végső fogyasztása 25%-kal emelkedett. A következő években, a kialakult aránytalanság korrekciója jegyében a fogyasztás dinamikája folyamatosan alacsonyabb volt, mint a termelésé, ami 2007-ben szerény termelés-növekedés mellett már a fogyasztás csökkenését jelentette. 2004–2007. években (4 év alatt) a GDP 15%-kal, a háztartások végső fogyasztása 6,4%-kal nőtt.

A fogyasztás alakulását nagymértékben befolyásolta a jövedelmek, mindenekelőtt a keresetek változása. Emellett azonban egyre nagyobb szerephez jutott a lakosság kiadásainak fedezésében a hitel, eleinte a felhalmozási (építési), később a fogyasztási és az ún. szabadon felhasználható hitel is. A lakossági hitelek állománya 2005-ben és

9. ábra A GDP és a fogyasztás volumenének változása (az előző évhez képest)

2006-ban egyaránt 1 billió, 2007-ben 1,3 billió forinttal emelkedett. Összehasonlítá-sul: ez az összeg elérte a háztartások 2007. évi 13,1 billió forintos fogyasztási kiadásá-nak egytizedét.

A háztartások végső fogyasztásának döntő részét, mintegy 80%-át a háztartások fogyasztási kiadásai teszik ki, kb. egyötödét a természetbeni társadalmi juttatások. A két összetevő hasonló irányban, de eltérő mértékben változott: 2006-ban növekedési ütemük mérséklődött, 2007-ben pedig vo-lumenük elmaradt az előző évitől. A ház-tartások fogyasztási kiadásának mérsék-lődése azonban igen kis mértékű (0,3%) volt, ugyanakkor a természetbeni társadal-mi juttatások volumene számottevően, mintegy 8%-kal volt kisebb az előző évinél.

A fogyasztás szerkezetének bizonyos változásaira a kiskereskedelmi forgalom adataiból és a fogyasztói árak alakulásából lehet következtetni. Az élelmiszerek kiske-reskedelmi eladása az átlagosnál kevésbé csökkent, az élelmiszerárak viszont az átlag-osnál jóval nagyobb mértékben emelked-tek, így az élelmiszerek aránya a fogyasztás-ban a múlt évben vélhetően nem csökkent

tovább, inkább emelkedett. A lakosság energiafelhasználása kissé mérséklődött ugyan, de a háztartási energia olyan mértékben drágult (25%-kal), hogy aránya a fogyasztásban nagyobb lett, és az egész lakásszolgáltatás-csoport arányát növelte a víz-, csatorna-, szemétszállítási díjak további jelentős emelése is. A háztartások egészségügyre fordított kiadásait növelte egyrészt bizonyos költségek áthárítása (vizitdíj stb.), másrészt a gyógyszerforgalom mennyiségének növekedése és árszínvonalának több mint 17%-os emelkedése.

A ruházati cikkek eladása csökkent, árszínvonala alig (1%-kal) emelkedett, a csoport korábban is szerény aránya a fogyasztásban tovább mérséklődött. A közlekedéssel kapcsolatos lakossági kiadások túlnyomó részét a gépjárművásárlás és -üzemeltetés teszi ki. E tételek arányát 2007-ben csökkentette a gépkocsi- és -alkatrész-eladások visszaesése és az árak átlagosnál mérsékeltőbb emelkedése. Emellett az eladott üzemanyag mennyisége ugyan némileg nőtt, de árszínvonala éves átlagban nem emelkedett.

A tényleges egyéni fogyasztás színvonaláról az Eurostat által végzett, 2006-ra vonatkozó számítások szerint a hazai lakosság egy főre jutó fogyasztása a 27 ország átlagának 65%-át érte el, ugyanúgy, mint az egy lakosra jutó GDP esetében. Mindkét mutató némi – 2 százalékpontos – emelkedést jelez a két évvel korábbihoz képest. Ez a szint megegyezett az észtországgal, és magasabb volt hat újonnan csatlakozott országnál, a közvetlen előttünk álló csehországitól 7–8%-kal maradt el.

Fogyasztói árak

2007-ben a fogyasztói árak 8,0%-kal haladták meg az előző évi átlagos szintet. Ez számottevő ütemnövekedés a 2006. évi-

hez (3,9%) képest. A gyorsulás jelentős részben a gazdaságpolitika egyensúlyjavító szándékából fakadt és közvetlenül kapcsolódott az áfakulcsok 2006. szeptemberi változásához, a jövedéki adó emeléséhez és a gázár-támogatási rendszer átalakításához, valamint a 2007. január–februártól érvényes hatósági árintézkedésekhez. A változatlan adótartalmú árindex 2007-ben 106,8% volt, vagyis az adóváltozás az év során átlagosan valamivel több mint 1 százalékponttal emelte a fogyasztóiár-indexet. Emellett a gyors áremelkedés előre nem látott nemzetközi piaci hatásokkal, pl. a nemzetközi gabonahiánnyal és belföldi okokkal – mindenekelőtt a kedvezőtlen mezőgazdasági körülményekkel, az aszálylyal – is összefüggött. Ugyanakkor fékezte az áremelkedést a forint erősödése. A külkereskedelmi forgalomban az év során a forint árfolyama a főbb devizákkal szemben több mint 6%-kal erősödött az egy évvel korábbihoz képest.

A fogyasztói árak az **utóbbi négy év átlagában** 5,6%-kal emelkedtek. Az élelmiszerek évente átlagosan 7,1%-kal, a szeszes italok, dohányárak 6,4%-kal, a ruházati cikkek 1,0%-kal drágultak, a háztartási energia ára 12,8%-kal nőtt, míg a tartós fogyasztási cikkek 2,0%-kal olcsóbbak lettek.

2007-ben is leginkább a háztartási energia drágult meg, átlagosan közel 25%-kal. Számottevő, 11,5%-os volt az élelmiszerek áremelkedése is. A többi kiadási főcsoportban az árnövekedés egyszámjegyű volt, a tartós fogyasztási cikkek esetében pedig folytatódott az árak mérséklődése.

A nyugdíjasok jövedelmi viszonyai szűkösebb megélhetést tesznek lehetővé, mint az aktív lakosságé. Ezzel összefüggésben – bár kisebb összeget költenek élelmiszere – fogyasztásukban az élelmiszerek

aránya (relatív súlya) magasabb. Más tényezőkkel – főleg idősebb korokkal – magyarázható, hogy a nyugdíjasok jövedelmüknek nagyobb hányadát költik gyógyszerre, mint a népesség többi rétege. Ezek a cikkek az átlagosnál nagyobb mértékben drágultak.

2. tábla A fogyasztói árak változása

(%)		
Fogyasztási főcsoport	2004–2007 átlagában	2007-ben
Élelmiszer	7,1	11,5
Szeszes ital, dohányáru	6,4	6,7
Ruházat és lábbeli	1,0	1,0
Tartós fogyasztási cikk	-2,0	-1,3
Háztartási energia	12,8	24,6
Egyéb cikk, üzemanyag	3,8	4,0
Szolgáltatás	6,2	7,4
Összesen	5,6	8,0

A nyugdíjasokat az átlagnál erőteljesebben érintette az árak emelkedése: a nyugdíjasokra számított fogyasztóiár-index 2007-ben 10,7%-os emelkedést mutat. Az aktív háztartásokat érintő emelkedés kisebb, 7,2%-os volt. Jövedelem nagyság szerinti bontásban a legnagyobb áremelkedést (9,4%-osat) a legkisebb jövedelmű

réteg szenvedte el, a legkevésbé a magas-jövedelműeket érintették az áremelkedések (6,6%-kal), a közepes jövedelműeket nagyjából az átlagnak megfelelő áremelkedések sújtották. Az utóbbi **négy év** alatt a fogyasztói árak növekedése ugyancsak a nyugdíjasokat érintette leginkább, éves átlagban 6,7%-os mértékben, az aktív háztartások esetében átlagos növekedésük 5,1%-os volt. Az alacsony jövedelműek kiadási szerkezetében az áremelkedések évi átlagban 6,3%-os, a magas jövedelműekben 4,9%-os mértéket értek el.

A múlt évben a magyar fogyasztóiár-emelkedésnél az **Európai Unióban** csak Lettorszáiban mértek magasabbat (ahol a növekedés 10,1% volt a harmonizált fogyasztóiár-indexszel mérve). A mienket megközelítő inflációs rátát (7,6%-osat) mutattak ki Bulgáriában. A legkisebb áremelkedést (0,7%-osat) Máltán mérték. A 27 tagországban átlagosan az év során 2,4%-kal, egy évvel korábban 2,3%-kal nőttek a fogyasztói árak. A fogyasztás rendeltetés szerinti osztályozása (a COICOP) szerint 2007-ben az unió átlagában 1–4%-os mértékben nőtt a legtöbb termék- és szolgáltatáscsoport ára, 2%-kal csökkent a távközlésé, lényegében nem változott a ruházat és lábbelié, valamint a szabadidő és kultúráé, meredeken emelkedett viszont az oktatásé (8,6%).

Népeség

2008. január elsején **Magyarország népessége** 10 millió 45 ezer fő volt. A népességszám tényleges változását a természetes fogyás és a nemzetközi vándorlás pozitív egyenlege határozza meg. Az elmúlt évben mindkét tényező kedvezőtlen irányba változott. A születésszám csökkenése és a halálozások számának emelkedése, illetve – az előző évekhez képest – mérsékelt bevándorlási többlet együttesen a népesség 21 ezer fős tényleges fogyását eredményezte, szemben a 2006. évi 10 500 fővel. A születésszám 2003. évi mélypontját követően megindult lassú emelkedés 2007-ben megszakadt, kevesebb gyermek született, mint az előző évben. A halálozások száma a 2006. évi három évtizedes legalacsonyabb értéket követően ismét emelkedett, megtörve ezzel az elmúlt évek trendjét. A terhességmegszakítások száma tovább csökkent. Lényegesen kevesebb a házasságkötés, miközben a válások száma számottevően nem változott. A partnerkapcsolati formák változatosságát és az együttélési szokások gyors bővülését jelzi a házasságon kívüli születések arányának látványos emelkedése. A gyermekek ma is döntően tartós párkapcsolatból születnek.

A **népesség korösszetételét** leíró korfa – más európai országokhoz hasonlóan – öregedő népességé, ahol a 39 éves korig meglévő férfitöbblet a 40–44 évesek között kiegyenlítődik, és 45 év felett növekvő női többlet képződik. A születésszám alakulásával összefüggésben az ezredfordulótól az óvodáskorúak és az általános iskoláskorúak (7–14 évesek) száma jelentősen

csökkent (10, illetve 15%-kal), a bölcsődés korúaké kissé nőtt (közel 3%-kal). A gazdaságilag aktív korúak (15–64 évesek) száma lényegében nem változott, az időskorúaké mintegy 5%-kal emelkedett. A 65 éves és idősebb népesség aránya 2006-tól meghaladta a 0–14 éves, gyermekkorú népességét. 2008. január 1-jén száz gyermekkorúra 108 időskorú jutott. Az időskorúak aránya alapján a 27 uniós ország között a tizenharmadik, a gyermekkorúakhoz viszonyított arány alapján pedig a kilencedik helyen állunk.

Az **együttélési formák** hosszú évek óta tartó változása 2007-ben is folytatódott. Egyre kevesebben kötnek házasságot, és 1990 óta a 15 éves és idősebb népesség körében 11 százalékponttal, 31,1%-ra nőtt a nőtlenek, illetve a hajadonok aránya, az elváltaké időközben mintegy 3 százalékponttal, 10,3%-ra emelkedett. A házasságban élők aránya ezzel párhuzamosan 14 százalékponttal csökkent. Miközben a népesség kevesebb mint fele házas (47,2%), egyre gyakoribb az élettársi együttélés⁵ (8,7%). Tartós párkapcsolatban összességében a felnőtt népesség 57–58%-a él.

A **házasságkötések száma** – alapvetően csökkenő irányzat mellett – az elmúlt néhány évben ingadozást mutatott, de egyikben sem érte el az ezredfordulás szintet. 2007-ben 40 800 házasságot kötöttek, ez egy év alatt 8,4%-os csökkenést jelent. A hivatalos népmozgalmi statisztika 130 éves történetében a 2007. évinél csak az első világháború, 1915–1917 közötti három évének erősen megfogható esküvőinek

⁵ A 2005. évi mikrocenzus adatai szerint.

száma volt kisebb. A házasságra lépők átlagos életkora emelkedett. A tizenévesek házasságkötései csaknem megszűntek, és jelentős a visszaesés a húszas éveik elején járó nőknél is. Míg 10 évvel ezelőtt a nőknél még ebben az életkorban volt a leggyakoribb a házasságkötés, addig napjainkban ez a húszas évek második felére tevődött át. A férfiak leginkább 30–34 évesen vállalkoznak házasságra. A házasságkötési hajlandóság a 40–44 évesek körében – feltehetően az újraházasodások emelkedésével – kissé nőtt, a többi korcsoportban csökkent.

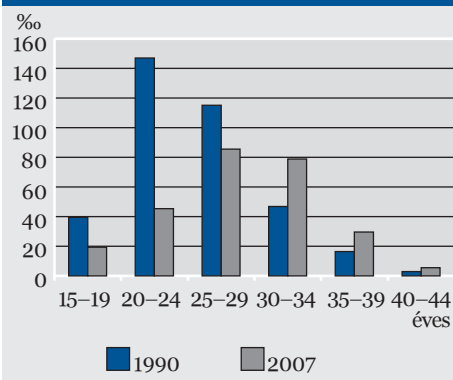
A **válások** száma 2007-ben érdemben nem változott, 24 900 házasságot bontottak fel a bíróságok, közel annyit, mint egy évvel korábban. A párok idősebben házasodnak és későbbben is válnak el. Továbbra is a húszas éveikben járó nőknél a leggyakoribb a válás, melynek intenzitása az elmúlt néhány évben csökkent, a 30–44 éves házaspárok körében viszont erősödött. Változatlanul jóval több házasság szűnik meg özvegyülés és válás miatt (75 200), mint amennyi új létrejön.

A **születések száma** 1998-ban süllyedt először 100 ezer alá, és azóta nem érte el ezt a szintet. A 2003. évi mélypontot követő három évben lassú emelkedés, 2007-ben azonban újabb csökkenés következett be. Az elmúlt évben 97 600 gyermek jött világra, 2300 újszülöttel, 2,3%-kal kevesebb, mint egy évvel azelőtt. Az élveszületések ezer lakosra jutó száma Magyarországon a 2006. évi 9,9-ről 9,7-re csökkent. A születésszám alakulására már hosszú évek óta gyakorol döntő hatást a tanulási idő meghosszabbodása, a későbbi önállósodás, illetve az együttléti formák változása.

A születésszám elmúlt háromévi emelkedésének egyik demográfiai sajátossága, hogy a fiatal korosztályok termékenysége

csökkenését sikerrel ellensúlyozták a 30 év feletti nők többszülősége, ami 2007-ben nem folytatódott. A szülő nők átlagos életkora az elmúlt tíz évben csaknem három évvel, 29,1 évre emelkedett. Ezen belül a nők 25 éves kornál fiatalabban egyre ritkábban vállalnak gyermeket, miközben 25–29, illetve 30–34 évesen a leggyakoribb a gyermekvállalás, és utóbbiak esetében legdinamikusabb az emelkedés. Ma már a harmincas éveik elején járó nők szülei gyakorisága jóval meghaladja a 20–24 évesekét. Termékenyséjük az elmúlt öt évben 31%-kal nőtt, és egyre elterjedtebb a gyermekvállalás az ennél idősebbek között is. Az elmúlt öt évben a 40–44 évesek körében 37%-os születésszám-növekedés következett be.

10. ábra Ezer azonos korú nőre jutó élveszületés

A gyermekvállalás szempontjából jelentős tényező a partnerkapcsolat minősége és stabilitása. A házasságban élő nők gyermekvállalás gyakorisága ma is több mint kétszerese a nem házas nőkének. A szülőképes korú nők között erősen nőtt a hajadon családi állapotú, de élettársi kapcsolatban élők hányada, és visszaesett a házasságban

élőké. A partnerkapcsolatok változásával a házasságon kívüli születések száma és aránya tovább emelkedett, és a hivatalos magyarországi népmozgalmi statisztikák történetében első alkalommal a gyermekek 37,5%-a házasságon kívül jött világra. A 2007. évi születésszám-csökkenés tehát teljes egészében a házasságban született gyermekek számának visszaeséséből adódott, amelyet nem tudott ellensúlyozni a házasságon kívüli születések emelkedése.

Az élveszültek között egyre kevesebb a koraszülött. A 2500 grammon aluli újszülöttek aránya a 2000. évi 8,4%-ról 2007-ben 8,2%-ra csökkent.

A **termékenység** színvonala 2007-ben a 2005. évi szintre süllyedt. A teljes termékenységi arányszám azt mutatja meg, hogy száz nő az élete során hány gyermeket hozna világra, ha a megfigyelt év termékenységi viszonyai tartósak lennének. A népesség utánpótlására, lélekszámának hosszabb távú fenntartására 210-es mutató lenne a garancia. Az elmúlt év termékenysége esetén száz nő élete során 132 gyermeket hozna világra, szemben a 2006. évi 135-tel.

Az elmúlt években a **terhességmegszakítások** száma tovább csökkent. A 2007. évi 44 ezer művi vetélés 5,0%-kal, mintegy 2300 műtéttel kevesebb, mint az előző évben. A művi vetélések száma nem egészen fele az 1990-es évek elejének, és mintegy 25%-kal csökkent az ezredfordulóhoz képest. A beavatkozások gyakorisága a nők valamennyi korcsoportjában csökkent, és 2007-ben száz élveszületésre 45 terhességmegszakítás jutott.

Az elmúlt 15 év alapvetően csökkenő **halálozási** irányzatát egy-egy évben emelkedés szakította meg. A halálozások száma 2007-ben 132 800 volt, 0,9%-kal, mintegy 1200 fővel több, mint 2006-ban. Az ezer lakosra jutó halálozások aránya 2007-ben

13,2 volt, 0,1 ezrelépponttal magasabb az előző évinél. A halálozási többlet 80%-a a női népességet, ezen belül is a középkorúakat (35–49 éveseket) érintette. A férfiaknál a 70 éves és idősebbek halandósága emelkedett.

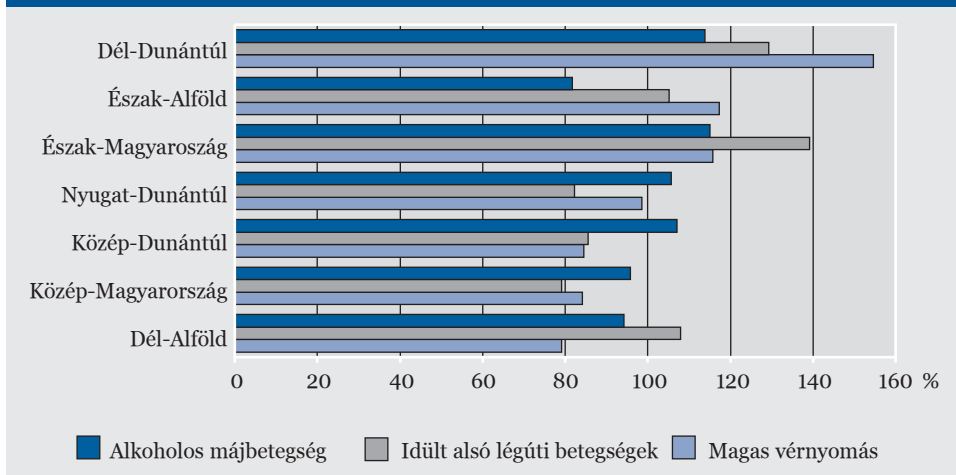
A keringési rendszer betegségeiben és daganatokban halnak meg a legtöbben, az előbbi betegségekből az elhunytak több mint fele, az utóbbiakban negyede. A daganatok gyakoribbak a férfiaknál – a halálozások 27, míg a nőknél csak 22%-a –, a keringési betegségek viszont egyre több nő halálát okozzák. 2006-ban a keringési betegségekből meghaltak 57%-a nő volt. Ennek a több mint 36 ezer nőnek a fele ischemiás szívbetegségben, 23%-a agyér-betegségben és tizede a magas vérnyomással összefüggő problémák miatt halt meg.

Az egyéves kor betöltése előtt meghalt csecsemők száma az előző évi 571-ről 575-re nőtt. A **csecsemőhalálozási** arány az eddigi legalacsonyabb értékről, 5,7 ezrelékről egy év alatt 5,9 ezrelékre emelkedett.

Az élveszületések és a halálozások alapján a **regionális különbségek** markánsak, melyekben kifejeződik a területek eltérő gazdasági fejlettsége, és a hagyományokban, szociális környezetben meglévő különbségek. Az élveszületési ráta legmagasabb az Észak-Alföldön, amelyhez hazai értelemben közepes halandóság társul. Észak-Magyarország az a régió, amely a halálozás jelzőszáma alapján az első helyen áll, és az élveszületési arány alapján közép-tájt foglal helyet. A Dél-Alföldi térségben a legalacsonyabb az élveszületési ráta, és a második legmagasabb a halandóság.

Az esélykülönbség kirajzolódik területenként a halált kiváltó okok különbözőségeiben is. A keringési, a légző-, és az emésztőrendszer megbetegedései Észak-Magyarországon okozzák a legtöbb ember halálát. A daganatok halálozási kockázatában lényen-

11. ábra Néhány halálok miatti halálozás a régiókban 2004–2006 átlagában (országos átlag=100)

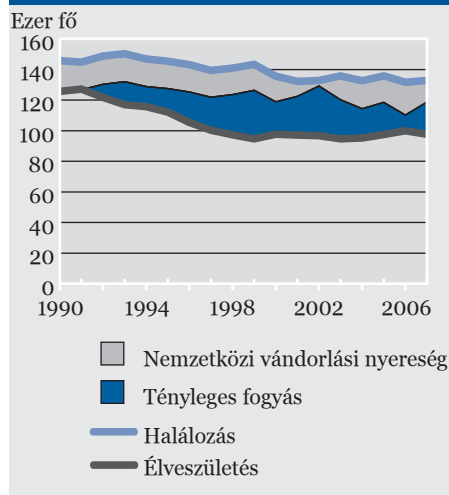
ges különbség nincs. A tbc – vélhetően a hajléktalanok nagy száma miatt – Közép-Magyarországon szedi a legtöbb áldozatot. A baleseti és az egyéb erőszakos halálesetek Dél-Alföldön a leggyakoribbak, az öngyilkosság átlag feletti az egész Alföldön. Az öngyilkosságok száma az 1987-es csúcstól 47%-kal csökkent, világviszonylatban azonban még mindig az első tíz között vagyunk.

A születések és a halálozások egyenlegéeként a **népesség természetes fogyása** 1981 óta tart, amelyet egy ideje részben ellentételez a nemzetközi vándorlás. A természetes népességfogyás 2007-ben gyorsult, a halálozások száma 35 200-zal haladta meg a születéseket, a nemzetközi vándorlásból adódó népességyeréség 14 200 főre becsülhető. A természetes népességfogyás mintegy 3500 fővel nagyobb, a nemzetközi népességmozgásból adódó többlet 7100-zal kevesebb az egy évvel azelőttinél. Mindezek következtében a tényleges fogyás megkétszereződött.

A **belföldi vándorlások** száma 2007-ben 529 ezer volt, 8%-kal haladta meg az

előző évi, és 22%-kal a két évvel korábbit. Ezen belül az állandó vándorlások száma 4,7%-kal, az ideigleneseké pedig 12,1%-kal volt magasabb a 2006. évinél.

12. ábra A népességszám változása

Az elmúlt tizenöt évben az országon belüli migráció egyik meghatározó eleme a Budapestről való elvándorlás volt, amely csökkenő tendenciát mutatott. Új jelenség, hogy 2007-ben Budapest belföldi vándorlási mérlege pozitív: 5400 fővel nőtt a főváros népessége. Emellett a többi városban is kismértékű vándorlási többlet keletkezett, míg a községekben – az ideiglenes vándorlás miatt – negatív a vándorlási mérleg. A régiók közül Közép-Magyarország belföldi vándorlási többlete emelkedik ki, ezen kívül szintén pozitív a Közép- és Nyugat-Dunántúl vándorlási egyenlege. Észak-Magyarország és az Észak-Alföld népességmegtartó ereje tovább gyengült, belföldi vándorlási veszteségük 2007-ben 9100, illetve 8400 fő volt.

A **nemzetközi vándorlás** egyenlege 2007-ben az ország valamennyi régiójában pozitív volt, ezen belül a legmagasabb Közép-Magyarországon, ahol a nemzetközi vándorlás nyeresége 6200 főt tett ki, 2900 fővel (32%-kal) kevesebbet az egy évvel korábrinál. A régióon belüli népességnyeréséget – a kialakult lakhatási és munkavál-

lalási feltételek mellett – főleg a Budapest környéki agglomeráció települései könnyelhették el. Emellett vonzó területnek számított a Nyugat-Dunántúl, az Észak-Alföld és a Dél-Alföld is. Utóbbi régióban az év során az átlagostól eltérően jelentősen, 1000 fővel nőtt a nemzetközi vándorlásból eredő nyereség, és a külföldi bevándorlók száma 3150 főt tett ki.

A régiók közül egyedül Közép-Magyarországon nőtt a népesség tényleges száma a múlt év folyamán, több mint 22 ezerrel. Ezzel szemben a népesség tényleges fogyása Észak-Magyarországon és az Észak-Alföldön volt a legnagyobb, ahol egy év alatt 14 350, illetve 10 450 fővel csökkent a népesség száma.

A Magyarországon **érvényes tartózkodási engedéllyel rendelkező külföldiek** száma 2008. január 1-jén 175 ezer fő volt, 5,4%-kal, 9 ezerrel több az egy évvel korábrinál. A külföldi állampolgárok jelenleg az ország lakosságának 1,7%-át teszik ki. Döntő hányaduk továbbra is Európából, ezen belül is Romániából, Ukrajnából, Jugoszlávia utódállamaiból és a régi EU-tag-

3. tábla Főbb népmozgalmi adatok régiók szerint, 2007

Régiók	Élveszületés	Halálozás	Természetes fogyás (-)	Belföldi	Nemzetközi	Tényleges szaporodás, fogyás (-)
				vándorlási különbözet		
Közép-Magyarország	10,2	12,6	-2,4	8,0	2,1	7,7
Közép-Dunántúl	9,3	12,5	-3,1	0,1	1,0	-2,0
Nyugat-Dunántúl	8,9	12,9	-4,1	1,2	1,5	-1,5
Dél-Dunántúl	9,0	13,6	-4,6	-3,6	0,4	-7,8
Észak-Magyarország	9,8	14,2	-4,4	-7,3	0,2	-11,5
Észak-Alföld	10,3	12,8	-2,5	-5,5	1,2	-6,9
Dél-Alföld	8,8	14,0	-5,2	-2,5	2,4	-5,4
Ország összesen	9,7	13,2	-3,5	-	1,4	-2,1

országok közül Németországból érkezett. A külföldiek 41%-a Budapesten, 38%-a a többi városban, 21%-a községekben él. A bevándorlók átlagos életkora alacsonyabb, mint a honos népességé, és közöttük legnagyobb számban és arányban vannak a 20–39 évesek.

2006-ban 6101 fő kapott **magyar állampolgárságot**, míg egy évvel korábban 9870 fő. A jelentős csökkenés hátterében a 2005-ben meghozott jogszabályváltozások – egyszerűbbé és gyorsabbá vált az állampolgárság megszerzésének folyamata – hatásának megszűnése áll. Az állampolgárságot kapott személyek 71%-a

korábban román állampolgár volt, 9%-uk ukrán, 7%-uk szerbiai és montenegrói.

Az unió tagországai között az élveszületési ráta és a termékenység alapján hazánk a középmezőnyben foglal helyet, a halálozási arány szempontjából az utolsó harmadban. A születések és a halálozások egyenlegeként az unióban tíz tagországban mérhető népességfogyás, és Magyarország is ide tartozik. A természetes népesedési folyamatokat a nemzetközi vándorlásból adódó népességnyerés az uniós tagországok többségében, köztük Magyarországon is pozitív irányban befolyásolja.

Egészségügy és szociális ellátás

A statisztikai rendszer adatgyűjtési sajátosságai miatt – a korábbi évek gyakorlatához hasonlóan – az egészségügyre és szociális ellátásra vonatkozó 2007. évi adatok csak korlátozottan állnak rendelkezésre.

Egészségügy

Ingadozásokkal tarkított, de alapvetően csökkenő a magyar halálzási trend 14 év óta. A várható élettartam azóta évente átlagosan mintegy 4 hónappal emelkedett. A férfiak születéskor várható élettartama 2006-ban átlépte a 69, a nők a 77 évet, de továbbra is több mint 5, illetve 3 évvel alacsonyabb az uniós átlagnál. A férfiak várható élettartamuk 85, a nők 79%-át töltik egészségben. A nők hosszabb élettartama a férfiakénál hosszabb egészségben és hosszabb betegségben eltöltött időtartamból áll össze. Minél magasabb iskolai végzettségű valaki – nemtől függetlenül –, és minél nagyobb lélekszámú településen lakik, annál nagyobb esélye van rá, hogy életéből kevesebb legyen a betegségekkel sújtott szakasz.

A lakosság egészségtudatossága leginkább az orvos-beteg találkozásokkal fejezhető ki. A látencia jelentős, népbetegségnek számítanak a keringési, a mozgásszervi-, a csontrendszer-megbetegedések, valamint a cukorbetegség. A felnőttek leggyakrabban magas vérnyomás miatt fordulnak **házi-orvosukhoz**, 2005-ben több mint 2 millió ilyen beteg volt. Ischemiás szívbetegség miatt 734 ezren, gerincbántalmakkal 715 ezren, cukorbetegséggel 545 ezren keresték fel házi-orvosukat. A 0–18 éves korosztály megbetegedéseinek száma évről évre nő. A házi gyermekorvosokhoz és házi-orvosokhoz

leggyakrabban a vér és vércépző szervek valamilyen betegsége (leginkább vérszegénység) miatt viszik a gyermekeket. A 0–18 éves korosztály 2,7%-a vérszegény és közel 3%-a asztmás. Az asztmában szenvedők száma az ezredforduló óta másfélszeresére emelkedett, de közel ennyivel emelkedett a tartásproblémákkal orvoshoz forduló kiskorúak száma is. Egyre több – 2005-ben több mint 9 ezer – a magas vérnyomásos gyermek, és számuk, hasonlóan az előző betegségekhez, látványosan emelkedik.

Az óvodákat, iskolákat látogató orvosok szűrőszűrővizsgálják meg a gyermekeket. A leggyakrabban megállapított elváltozás a lúdtalp és a szem fénytörési rendellenessége. Az 5 éves óvodások körében ezt a tartásproblémák és a túlsúly követik. A megvizsgált harmadikosok és ötödikesek között a túlsúly a harmadik a rendellenességek közül, kilencediktől azonban megfordul a sorrend, a tartásproblémák gyakoribbá válnak a súlyproblémáknál.

A házi-orvosok betegforgalma az ezredforduló óta 16%-kal nőtt. EKG-ra, röntgenre, laborvizsgálatra 39%-kal, egyéb szakrendelésre 45%-kal több beteget irányítottak, és 23%-kal nőtt a kórházba utaltak száma is.

A **járóbeteg-szakrendeléseket** 2006-ban 73 millió esetben keresték fel a rászorulóknak, elsősorban laborvizsgálat vagy valamilyen diagnosztikai eljárás céljából. A klinikai szakmák közül a fizioterápiák, belgyógyászatok és reumatológiák fogadták a legtöbb beteget.

A **kórházakban** – az OEP adatai szerint – az aktív ágyak száma 2007 decemberében 48 ezer, a krónikus ágyaké közel 30 ezer volt. Míg az aktív ágyak száma 2006 végéhez képest ötödével csökkent, a krónikus ágyak

száma 45%-kal emelkedett. Az ágyak kihasználtsága a sugárterápiás részlegekben és a nőgyógyászaton 100% feletti volt az év végén, ezt követte az újszülöttek intenzív ellátását végző centrumok, az onkológiák és az ifjúsági pszichiátriák forgalma. A krónikus ápolási napok 29%-át belgyógyászaton, 22–22%-át pszichiátriákon illetve rehabilitációs osztályokon töltötték.

Az év elején bevezetett vizitdíj és kórházi napidíj az év végéig mintegy 13 milliárd forint bevételt hozott az egészségügyi szolgáltatóknak. Az összeg 46%-a a háziorvosi, 6%-a a fogászati, 5%-a a laboratóriumi, 31%-a a szakorvosi ellátás szolgáltatóihoz került, 12%-a kórházi napidíj volt.

Magyarországon évente több mint 66 ezer új rákos beteget fedeznek fel. Közülük csak pár száz a 19 év alatti, és több közöttük a férfi (százezer férfira 381, míg ugyanennyi nőre 268 rákos megbetegedés jut). A legtöbben (10 500-an) a légszű, a hörgők vagy a tüdő valamilyen **rosszindulatú daganatában** betegedtek meg 2006-ban. A felfedezett emlőrákosok száma 7600, a prosztatatarákosoké 3800 volt, rosszindulatú vastagbél-daganata pedig 5200 embernek alakult ki.

Mind a halálozási statisztikák, mind az orvosok betegforgalmi adatai azoknak a betegségeknek a túlsúlyát mutatják Magyarországon, melyeknek a kialakulása valamilyen összefüggésben áll az **életmóddal**. Ezeknek a betegségeknek a kialakulásában 50–75%-ban van szerepe az életmódnak és 15–30%-ban az örökletes hajlamnak, ami azonban helyes életvitel esetén nem feltétlenül nyilvánul meg. A túlsúly és a tartásproblémák már az óvodáskorúak körében meglehetősen gyakran megjelennek, és végigkísérik az egész iskoláskort. A mozgásszegény életmód, aztán felnőttkorban a dohányzás

és alkoholfogyasztás hatásaival együtt magas rizikófaktort jelent több, akár halált is okozó betegség – például a magas vérnyomás, a koszorúér-betegségek, a cukorbetegség, a vastagbélrák – kialakulásához.

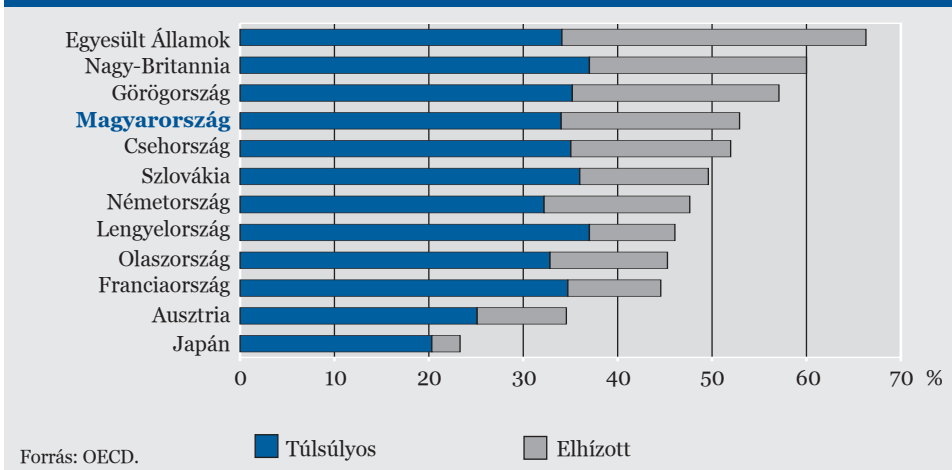
A rendszeres testedzés hiánya és a szűkésesnél bőségesebb, illetve kedvezőtlen összetételű táplálkozás egyenes út a **túlsúly**, majd az elhízottság kialakulásához. A WHO 1998-ban önálló betegségnek nyilvánította az elhízást, és a dohányzás után a második legfontosabb megelőzhető betegségre hajlamosító tényezőnek tekinti. A magyar népesség 34%-a túlsúlyos (testtömegindex⁶ 25–30 közötti), és közel ötöde elhízott (testtömegindex nagyobb 30-nál). A túlsúlyosak aránya már a 18 és 24 év közötti férfiak között is 22, a nők között 13%. Az uniós országok túlsúly szerinti rangsorában a legrosszabb harmadba tartozunk. Hasonlóan a britekhez, a németekhez, a görögökhöz, a csehekhez és a szlovákokhoz, nálunk is magas a még nagyobb egészségi kockázatot jelentő elhízottak aránya.

Az OECD adatai szerint a magyar felnőttek harmada rendszeresen **dohányzik**, ez az uniós országok közül az ötödik legmagasabb arány. Különösen sok a dohányos a fiatal korosztályban (15–24 év), az unióban a fiatal férfiak közül csak az észtek, a nők közül pedig az osztrákok és a britek füstölnek többen, mint magyar társaik.

A népességszámhoz viszonyítva legtöbbször új légszű- és tüdőrákost nálunk derítik fel az unióban, és a krónikus tüdőbetegségek (bronchitis, tüdőtágulás, asztma) miatti halálozásban is második helyen állunk Dánia után. Csak a balti államok, Románia és Bulgária kórházaiban kezelnek, majd bocsátanak el több tüdőbeteget, mint nálunk.

⁶ Testtömegindex: a testsúly osztva a méterben kifejezett testmagasság négyzetével.

13. ábra A túlsúlyosak és az elhízottak aránya, 2005

Magyarországon – az OLEF (Országos Lakossági Egészség Felmérés) adatai szerint – nagyivó a férfiak 18, a nők 2,5%-a, és alkalmi ivó a férfiak 55, a nők 21%-a. Bár az alkoholos májbetegségben meghaltak (3540) és az ebből becsült alkoholisták száma (510 ezer) 2000 óta csökken, a probléma továbbra is jelen van. Az érintettek nehezen néznek szembe helyzetükkel, ezért a pszichiátriai és addiktológiai gondozókban a segítségre szorulóknak csak töredéke (29 ezer) jelenik meg. Évente átlagosan 12 liter

tiszta szesznek megfelelő **alkoholfogyasztás** jut egy lakosra. Ennél 2 uniós országban fogyasztanak többet (Luxemburg és Csehország). Az alkohollal összefüggő halálozás – hasonlóan a dohányzással összefüggő halálozáshoz – meglehetősen magas.

Az Országos **Mentőszolgálat** (OMSZ) 915 mentőjárműve 224 állomáson várta a segélyhívó telefonokat 2007-ben. A mentőállomások hálózata 40%-kal gyarapodott a nyolcvanas évek óta, bár a futó gépkocsi száma csaknem negyedével csökkent. A mentőfeladatok 48%-a azonnal végrehajtandó mentőfeladat volt, 52%-a egyszerű betegszállítás. Ugyanez az arány a kilencvenes évek elején – amikor még nem voltak magánmentők Magyarországon – 24–76% volt. A magánmentők a kilencvenes évektől kezdve tűntek fel az országban, és 1995-ben az Országos Mentőszolgálaton kívüli 65 cég létrehozta a Mentők és Betegszállítók Országos Egyesületét (MBOE), amelynek irányító szerve 2007-től az Országos Betegszállító Szolgálat (OBSZ). A mára több mint

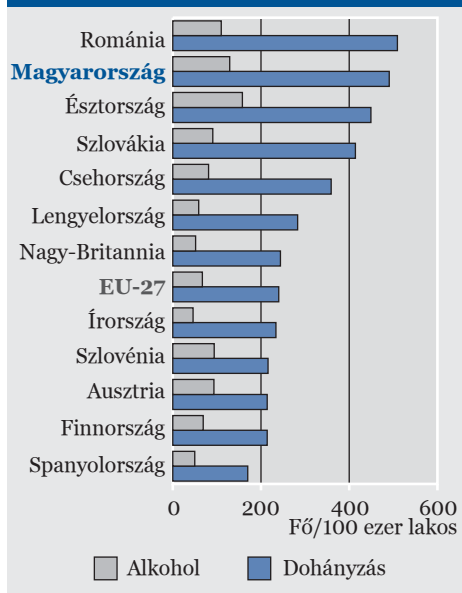
4. tábla Naponta dohányzók aránya a népesség egyes korcsoportjaiban

(%)					
Nem	18–24 éves	25–44 éves	45–64 éves	65 év felett	Összesen
Férfi	45,1	42,1	37,6	15,9	37,1
Nő	30,9	35,0	25,0	5,3	24,6
Összesen	38,3	38,6	30,9	9,3	30,5

Forrás: OECD.

14. ábra A dohányzással és az alkohollal összefüggő halálozás, 2005

húsz új céggel tovább gyarapodott MBOE 450 mentőkocsival rendelkezik, amelyek 31%-a fekvő betegek szállítására is alkalmas.

2008. január elsejétől az OMSZ és a MBOE elkülönítetten végzik a mentési és a betegszállítási feladatokat. A magán betegszállítók kizárólag betegszállítással foglalkozhatnak, azokat a feladatokat végzik, ahol nincs szükség orvosra vagy ápolóra. Az OMSZ fő feladata a mentés, de súlyos beteg szállításával, külföldi szállítással és rendezvények biztosításával továbbra is csak ők foglalkozhatnak, és légi mentési kapacitásuk is csak nekik van. A szétválasztás értelmezése a szállítást megrendelő orvos felelőssége.

Mind a lábadozó, mind az idős betegek számára kedvezőbb, ha az egészségügyi szolgáltatásokat saját megszokott környezetükben kapják. Gyorsabban gyógyulnak,

és mivel az ellátást nem terheli a hotelszolgáltatás költsége, a társadalom számára költségkímélő megoldás. Az **otthoni ápolásban** 2006-ban 46 ezer beteget láttak el, 22%-kal többet, mint 6 évvel korábban. A betegek több mint fele szakápolást kapott, 37%-ukat gyógytornával segítették a gyógyulásban. A gyógytornáztatott betegek száma 2000 óta 40%-kal emelkedett. Egy beteget átlagosan 25-ször látogattak meg, közülük legtöbbször (38-szor) a logopédiai ellátásra szorulóknak kaptak segítséget.

2006-ban 185 ezer **állást** töltöttek be az egészségügyi ellátásban, melyeknek ötöde orvosi, 56%-a valamilyen szakdolgozói munkakör volt. A legtöbb orvosi álláshely (12 400) a fekvőbeteg-ellátásban volt, a háziorvosi rendelőkben 7100, a szakrendeléseken 8700 álláshelyen dolgoztak orvosok. A fekvőbeteg-ellátásban egy-egy orvos munkáját 4–5, a járóbeteg-ellátásban 1–2, a háziorvosi rendelőkben pedig 1 szakápoló segítette. A humánegészségügy költségvetési intézményeiben alkalmazásban állók létszáma 2005 és 2006 között 5,5%-kal, 2006 és 2007 között pedig 8,7%-kal csökkent, az egyéb más szektorba tartozó egészségügyi intézményekben viszont 17, illetve 7,6%-os emelkedés volt.

Szociális gondoskodás

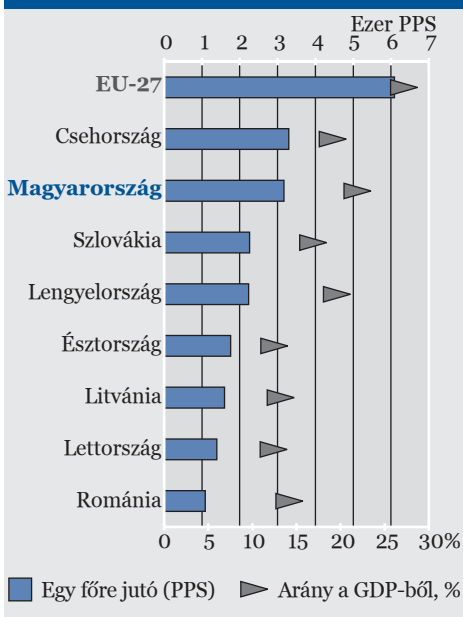
Az európai demokráciákat a társadalmi szolidaritás eszméje mélyen áthatja. Az öngondoskodás és a szolidaritás megfelelő aránya, valamint a valamilyen szempontból hátrányban levőkkel való törődés módja folyamatosan középpontban álló kérdés.

A szociális ellátások 63%-át pénzügyi juttatások teszik ki, ez hasonló az uniós átlaghoz (66%). Nagy viszont a különbség olyan tekintetben, hogy mennyire kötik az ellátásokat a rászorultság vizsgálatához.

Hazánkban a juttatások mindössze 5,3%-a függ az ellátott jövedelmi helyzetétől, ez az arány az unióban 10,5%.

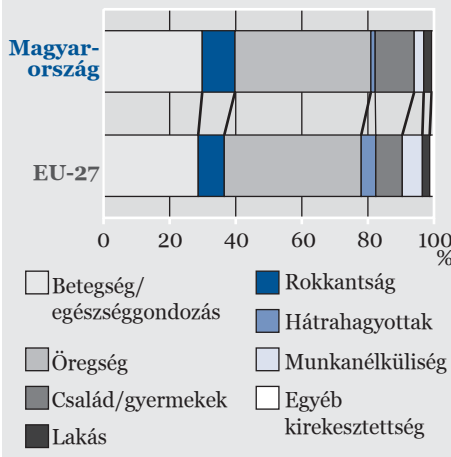
A magyar rendszer arányaiban többet költ betegség-, illetve egészséggondozásra, a rokkantakra és a családdal, gyermekekkel összefüggő ellátásokra, míg az unióban átlagosan több jut a munkanélküliség kezelésére, a társadalom egyéb kirekesztettjeire és a hátramaradottakra.

15. ábra Szociális kiadások, 2005

A szociális védelem bevételeinek 58%-át Magyarországon a munkáltatók és munkavállalók által fizetett társadalombiztosítási hozzájárulások adják, 35%-át pedig az államháztartás. A társadalombiztosítási járulékot 73–27% arányban fizetik a munkáltatók és a biztosítottak, ez az arány az unióban 65–35%, azaz a munkáltatók nálunk számottevően nagyobb arányt fizetnek.

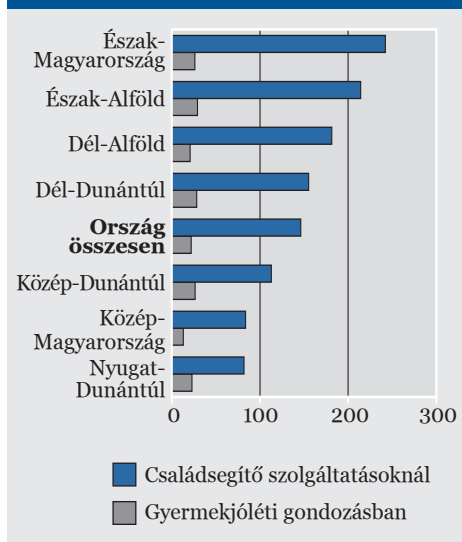
16. ábra A szociális védelem kiadásainak megoszlása, 2005

A nyolcvanas évek közepétől működő **családsegítők** rendszeréből alakultak ki az új gyermekvédelmi törvény nyomán a **gyermekjóléti szolgálatok**. Ma gyermekjóléti szolgáltatás a magyar települések 92, családsegítés 72%-án működik. A családsegítők szolgáltatásait jóval többen veszik igénybe – 2007-ben 462 ezer fő –, mint a gyermekjóléti szolgálatokét (2007-ben 122 ezer). Ennek oka vélhetően az, hogy a gyermekjóléti intézményeknél kevésbé érvényesül a családsegítőre jellemző feltétlen önkéntesség, és a gyermek érdekében gyakran fájdalmas döntésekre is kényszerülnek. A kiskorúak több mint 5%-a vett igénybe gyermekjóléti szolgáltatást. A családsegítőknél is ennyi az arány a teljes népességre számolva. A gyermekjóléti szolgálatoknál a kapcsolatfelvételek több mint 60%-át a szolgálat vagy a jelzőrendszer – orvos, védőnő, pedagógus – kezdeményezte, a kiskorú körülményeinek javítása miatt. A családsegítő szolgálatoktól a leggyakrabban gyermekes házaspár vagy élettársak (40%)

kérnek segítséget, az igénybe vevők negyede pedig egyedül él. A szorult helyzet gyakran összefüggésben van a gazdasági aktivitással, hiszen az ügyfelek háromnegyede munkanélküli vagy inaktív kereső. A leggyakrabban (88%) szolgáltatásokat és anyagi javakat közvetítenek vagy nyújtanak, de adósságkezelésben is adnak tanácsot, és létezik ifjúsági tanácsadó szolgálatuk is. Csoportfoglalkozásaikon 2007-ben 66 ezren vettek részt, mintegy 17 ezer alkalommal.

17. ábra A gyermekjóléti és családsegítő szolgálatok ezer lakosra jutó esetei, 2006

A családsegítőknél 2792-en végeznek valamilyen szakmai tevékenységet. Az egy munkatársra jutó kapcsolatfelvétel száma 170 körül van évente. Közel kétszerese az észak-alföldi és ötödével nagyobb az észak-magyarországi családsegítőknél dolgozók leterheltsége.

2007-ben 205 ezer veszélyeztetett kiskorút tartottak nyilván a gyámhatóságok, több mint kilencvenezer családban. Számuk 2000

óta ötödével csökkent. A gyermekek fele anyagi, 23%-a környezeti, ötöde magartási okokból került a gyámhatóság látóterébe. Gyámtság alatt mintegy 30 ezer gyermek állt.

2007-ben 1290 tartós és 362 átmeneti elhelyezést nyújtó **szociális intézményben** összesen több mint 85 ezer gondozott élt, többségük tartós gondozásban. Közülük 51 ezer volt a nyugdíjas, 16 ezer fogyatékos, 8 ezer pszichiátriai beteg és 2 ezer valamilyen szenvedélybeteg. 7 ezren hajléktalanok szállásán vagy éjjeli menedékhelyén laktak. A hajléktalanokat 92 nappali melegedő és 40 népkonyha várta napközben. A melegedőket elsősorban önkormányzatok és alapítványok vagy egyesületek tartották fenn, csakúgy, mint a népkonyhákat. A népkonyhák befogadóképessége több mint 4 ezer, a melegedőké közel 6 ezer fő volt. Ez négyszázzal kevesebb, illetve 2400-zal több, mint 2000-ben volt. A melegedők napi forgalma meghaladta a befogadóképességüket, a népkonyháké viszont alatta volt.

Az ország 1224 nyugdíjas klubjában 39 ezer idős ember talál magának társaságot, programot. Az idősek körében népszerű ez a szolgáltatás, hiszen a kihasználtságuk 96%-os. A házi segítségnyújtás (46 ezer) és a szociális étkeztetés (102 ezer) keretében olyan szenvedély- és pszichiátriai beteget, fogyatékos, időskorút látnak el gondoskodással és étellel, akik nem képesek önmaguk ellátására. A házi segítségnyújtásban részesülők 93, a szociális étkeztetést igénylők 76%-a 60 év feletti.

2007-ben 18 ezer fogyatékos vette igénybe azt a támogató szolgáltatást, amelynek elsődleges célja a lakáson kívüli közszolgáltatások elérésének megkönnyítése. Közösségi ellátás keretében 4580 pszichiátriai és 6970 szenvedélybeteg gyógyítása és rehabilitációja folyik otthoni környezetben.

Lakás és környezet

Lakás

A lakások száma Magyarországon 2007 végén 4 millió 270 ezer volt, az előző évinél 0,8%-kal több. Ez a felépített lakások számának 7%-os emelkedéséből és a megszüntetések számának 16%-os csökkenéséből adódott. A száz szobára jutó népesség már az ezredforduló óta 100 alatt van, 2007 végén 91 volt. A laksűrűség ilyen mértékű csökkenéséhez a lakásállomány növekedése mellett a népesség fogyása is hozzájárult.

A **lakásállomány** több mint fele (53%) 1–2 szobás. Mivel az utóbbi évek lakásépítéseiiben a kislakások aránya nőtt, 2005 óta az állományon belüli egyszobás lakások számában enyhe növekedés figyelhető meg. Arányaiban több lett a 4 szobás és annál nagyobb lakások száma is, míg a kétszobások részese-dése valamivel csökkent az utóbbi években.

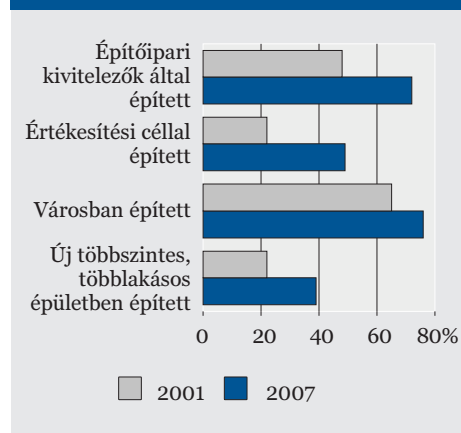
Vízvezetékhez a lakások 89%-a, közcsatornához 57%-a csatlakozik, közel 90%-ukban van fürdő-, mosdóhelyiség, 86%-ukban pedig vízöblítéses WC.

A **lakásépítés** ezredfordulón indult és öt évig tartó konjunktúrája minden évben legalább 10%-kal növekvő lakásépítést eredményezett. A 2004-es rekordév (24%-os növekedés) után 2005 enyhe (6%), 2006 pedig jelentős (18%) visszaesést hozott. 2007-ben újabb lendületet vett a lakásépítés: több mint 36 ezer lakás kapott használatbavételi engedélyt, és több mint 44 ezer új lakásra adtak ki építési engedélyt. Ezzel a felépített lakások száma 7%-kal nőtt, míg a kiadott építési engedélyeké 1%-kal elmaradt az előző évitől.

A lakásépítés alakulását az 1999-es mélypont óta alapvetően a vállalkozók által, érté-

kesítési céllal, városokban, elsősorban többszintes, többlakásos épületben felépített lakások mennyisége határozza meg. A saját használatra szánt, a családi házas formában kivitelezett és a falusi építkezések alakulásában számottevő változás évek óta nincs.

18. ábra A lakásépítés néhány jellemzőjének aránya

A lakásépítést 2001-et követően a városi, 2004-től kifejezetten a fővárosi építkezések bővülése jellemezte, ami összekapcsolódott a vállalkozói lakásépítés 2000-től induló fellendülésével. A 2006-os visszaesésben a budapesti építések 33%-os és a vállalkozói építési teljesítmény 20%-os csökkenésének volt a legnagyobb szerepe. Az építések 2007-es növekedése szintén a vállalkozói lakásépítésben és az értékesítésre szánt lakásoknál volt jellemző, elsősorban a főváros területén.

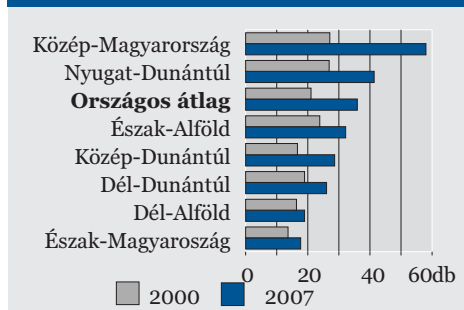
A 2007-ben elkészült 36 ezer új lakás 46%-át építették vállalkozások. A kivitele-

zói körből egyre inkább kiszorul a lakosság, a lakások 72%-ának kivitelezését építőipari tevékenységet folytató szervezetek végezték. Stagnált a családi házas és a lakóparki építési forma, miközben 41%-kal több lakás készült el új csoportházban és 18%-kal több új, többszintes, többlakásos épületben. Több 60 m²-nél kisebb lakást építettek, az ennél nagyobbak számának növekedése azonban az átlag alatt maradt, ami tovább csökkentette – 2 m²-rel – az új lakások átlagos alapterületét, 87 m²-re.

A lakásépítés területi eloszlása az ezredfordulót követően több szempontból is egyenetlenné vált. Az erőteljes budapesti fellendülés mellett a többi város fajlagos lakásépítési teljesítménye az országos átlaggal együtt mozgott, a községeké azonban 2001-et követően alatta maradt.

A régiók lakásépítésének intenzitása összefügg a népesedési folyamatokkal. Közép-Magyarországon a népesség száma, a belső és külső vándorlás eredményeként emelkedett, és itt épült a legtöbb lakás. A másik véglet Észak-Magyarország, ahol a legnagyobb mértékben csökkent a népességszám (döntően a belső vándorlási veszteség miatt), és itt adták át 2007-ben is a legkevesebb lakást.

19. ábra A régiók tízezer lakosra jutó lakásépítése

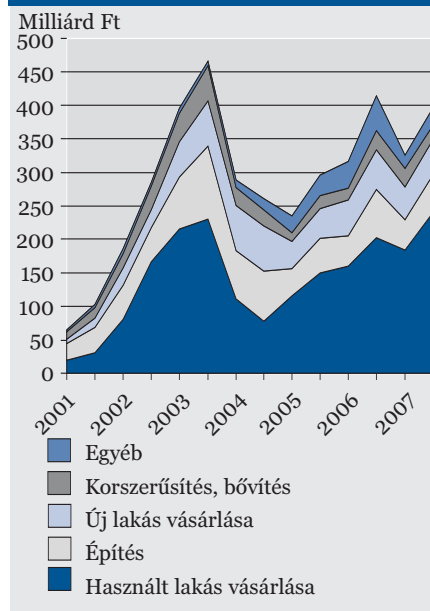

A döntően Budapestre és környékére koncentrálódó lakásépítés az országos átlagot annyira megemelte, hogy a régiók többsége nem tudta azt elérni, csak Közép-Magyarországon és a Nyugat-Dunántúlon épült az átlagnál több lakás tízezer lakosra számítva. A 2000-ben még aránylag egyenletes régiós teljesítmények öt év alatt elszakadtak egymástól, Észak-Magyarországon és a Dél-Alföldön a konjunktúra alig érezte hatását.

Az elmúlt nyolc évben közel 42 ezer lakás szűnt meg. Számuk ingadozásokkal és lassan csökkent, a 2007-ben megszűnt 4100 darab lakás kétharmada volt a 2000. évinek.

2007. december 31-én a lakáshitelek állománya 3109 milliárd forint – a GDP 12%-a – volt, és 47%-át devizaalapú hitelek tették ki. Az állomány összege, amelyben a devizaala-

20. ábra A folyósított lakáscélú hitelek és támogatások félévenként (folyó áron)

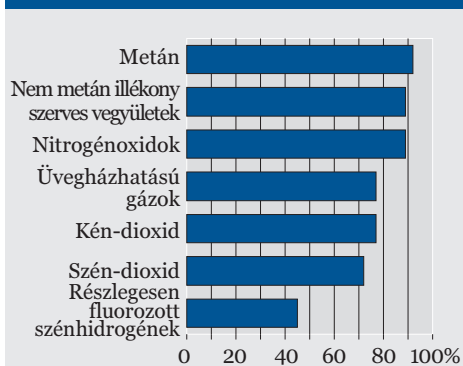

pú hitelek aránya évről évre nagyobb, 2002 óta folyamatosan emelkedik. A legnagyobb emelkedés 2003-ban volt, amikor az év során megkétszereződött. 2007-ben 131 ezer hitelt engedélyeztek, 768 milliárd forint értékben, amelyek 84%-a devizaalapú volt. Az engedélyezett hitelek 13%-át támogatta az állam. Az átlaghitelek összege az első félévben 5,5 millió forint, a második félévben 700 ezer forinttal több volt.

A környezet állapota és védelme

Magyarországon a rendszerváltástól az ezredfordulóig a **légszennyező anyagok** kibocsátása – a metán kivételével – csökkent, azóta néhánynál kismértékű ingadozás figyelhető meg. Az unió fajlagos szennyezésének szintjét azonban egyik légszennyező anyag kibocsátott mennyiségében sem értük el 2005-ben.

21. ábra Légszennyező anyagok egy főre jutó kibocsátása, 2005
(az EU-27 átlagának százalékában)

Az üvegházhatású gázok közül arányukat tekintve a szén-dioxid, a metán és a dinitrogén-oxid szerepe a legjelentősebb az éghajlatváltozást okozó környezeti terhelésben. A levegőbe bocsátott szén-dioxid

mennyisége az utóbbi 15 évben ugyan közel ötödével mérséklődött, az utóbbi években azonban inkább ingadozik, 2005-ben enyhén emelkedett (2,6%). A légkörben levő mennyiség 4–5%-át erdeink megkötik. A legnagyobb mennyiséget a hőerőművek, a közlekedés, a lakosság (fosziliák elégetése) és az ipar bocsátja a levegőbe. A metán a második legfontosabb üvegházhatású gáz, és bár mennyisége jóval kevesebb a szén-dioxidénál, felmelegítési képessége 21-szer nagyobb. Fő kibocsátói a hulladéklerakók, a bányászat, a földgázkitermelés és a mezőgazdaság. A metánszennyezés 2004-ben 12%-kal emelkedett, 2005-ben pedig újra csökkenni kezdett. A dinitrogén-oxid globális felmelegítőképessége még nagyobb (310-szerese a széndioxidénak), és a légkörben több mint 100 évig megmarad. A kibocsátás – amely 2005-ben 3%-kal csökkent – 68%-a a mezőgazdaságból, 23%-a az ipari műtrágya- és salétromsavgyártásból ered.

A hagyományos légszennyező anyagok közül nőtt a nitrogén-oxidok (13%), az illékony nem metánvegyületek (13%), valamint az ammónia (8%) emissziója, a szilárd anyagoké viszont valamivel (1,1%) csökkent.

Az éghajlat és annak változása elsődlegesen a vízen keresztül befolyásolja a gazdaságot és a társadalmat. Magyarország ebből a szempontból viszonylag kedvező helyzetben van, az egy főre jutó **víztermelés** több mint 2000 m³ évente, ez nemcsak Európában, a világon is egyedülálló. A termelés döntő része (97%) felszíni vizekből történik. A víz 90%-át erőművekben használják hűtővízként, a közműves vízszolgáltatásba kerül 3,8%-a, a feldolgozóipar mindössze 0,4%-át, a mezőgazdaság pedig 3,2%-át használja. A magyarországi vízigények a 90-es évek elejétől folyamatosan csökkentek, elsősorban az öntözés, a lakosság és jelentős mértékben az ipari felhasználóké is. Ebben a víz árának többszörösére emelkedése

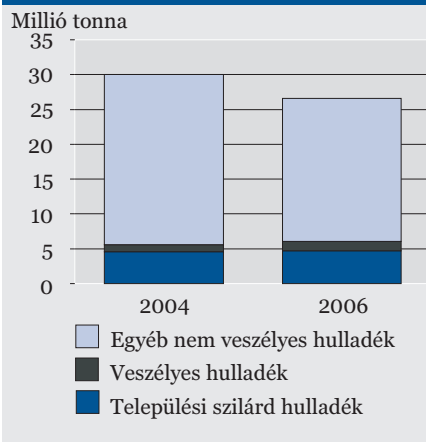
nagy szerepet játszott, 2007-ben 75%-kal kellett többet fizetni érte, mint 2000-ben.

Hazánk vizeinek szennyezettségét alapvetően a települések szennyvizei határozzák meg, ide értve a lakossági és az ipari szennyvizeket is. A csatornázatlan települések alatt „szennyvízdombok” alakulnak ki, azaz megemelkedik és szennyeződik a talajvíz. Az elmúlt néhány év szennyvíz-csatornázási munkáinak következtében 2006-ra a közcsonnával és a vezetékes vízzel ellátott lakások egymáshoz viszonyított aránya 72%-ra emelkedett, szemben a 2000. évi 55%-kal. A közcsonnán elvezetett szennyvizek mennyisége a vízfelhasználás visszaesését tükrözve évekig csökkent, 2003 óta azonban enyhén növekedett, 2006-ig 8%-kal. Az elvezetett szennyvíz 72%-át biológiaiilag megtisztítják.

A közműves vízszolgáltatás több mint kétharmada a lakosság ivóvízellátását szolgálja, a többi gazdasági, közületi célokat. Bár Magyarországon gyakorlatilag minden település rendelkezik vezetékessvíz-ellátással, a lakosság ellátási szintjében jelentősek a különbségek, melynek részben településszerkezeti okai vannak. A népességnek közel 7%-a még mindig utcai, udvari csapolóhelyről szerzi be az ivóvizet. A közműves vízellátásban szolgáltatott ivóvíz 42%-ának minősége elmarad a rendeletben foglalttól, ami a lakosság 27%-át érinti. A legtöbb ilyen terület az Alföldön, Észak-Magyarországon és a Dél-Dunántúlon van. 2006-ban 24 településre kellett ivóvizet szállítani. Ezeknek a településeknek a száma 2000-ben 18, öt évvel korábban 78 volt.

Az elmúlt években a keletkezett **hulladék-mennyiség** összességében csökkent, de a hulladékcsoportok között átrendeződés történt. A nem veszélyes hulladékok mennyisége 16%-kal mérséklődött, a veszélyes hulladékoké azonban 41%-kal nőtt. Az önkormányzatok által összegyűjtött települési hulladék mennyisége évek óta – ingadozásokkal ugyan – csökken.

22. ábra Keletkezett hulladék

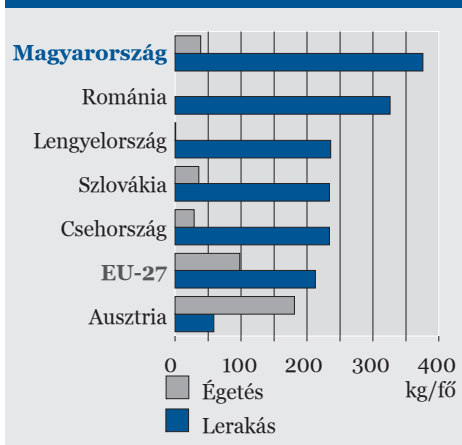

A hulladékban fellelhető értékes anyagok újrahasznosítása, illetve a hulladékok környezetvédelmi szempontból megfelelő módon történő ártalmatlanítása költséges feladat. Magyarországon és a környező országokban a lerakás a legelterjedtebb hulladékkezelési eljárás, viszont ez a legkevésbé környezetbarát kezelési mód: toxikus anyagok talajvízbe mosódásához, mérges gázok kibocsátásához, értékes területek elvesztéséhez, megnövekedett forgalomhoz vezet. Költségei azonban alacsonyabbak, mint az égetés vagy a visszaforgatásé. Az égetés során is keletkeznek mérgező gázok és salak, azonban energia nyerhető általa, és az elhelyezendő mennyiség a töredékére csökken.

Az EU a visszaforgatás és biológiai kezelés arányának növelését várja el tagországaitól. Németország és Hollandia jutott legmesszebbre a korszerűbb technikák alkalmazásában. (Németország másfélszer, Hollandia 2,7-szer több hulladékot dolgoz fel újra, mint amennyit lerakókba helyez.) Ezek a technológiák már hazánkban is megjelentek.

MAGYARORSZÁG, 2007

23. ábra A lerakóba helyezett és elégetett lakossági hulladék, 2005

A magyarországi háztartási hulladék közel harmada szerves anyag, 18%-a műanyag, 16%-a papír, a textil, fém, üveg aránya egyaránt 2%. Európai viszonylatban nálunk meglehetősen magas a műanyagok aránya.

A **városi élet** minősége környezeti szempontból is több tényező függvénye. A levegő minőségének romlása ipari, háztartási és közlekedési szennyezés miatt következik be. A háztartások szennyező tevékenysége az utóbbi évtizedekben folyamatosan csökkent, mivel a szén mint fűtőanyagot kiszorította a gáz és a központi hőellátás. Az ipari emisszió a 90-es években a termelés visszaesése és szerkezetének átalakulása miatt hagyott alább, az azóta épült berendezésekre pedig szigorú előírások vonatkoznak. A városi levegő elsődleges szennyezője jelenleg a közlekedés. A rendszerváltást követően a közúti gépjárműállomány – a motorkerékpár- és autóbuszállományt kivéve – jelentősen nőtt. 2000 óta a személy- és tehergépkocsik állománya negyedével, a motorkerékpároké 43%-kal, a

vontatóké 62%-kal, a lassú járműveké háromnegyedével lett több. Bár a helyi közutak hálózata is 45%-kal bővült az utóbbi tíz évben, a városi úthálózatok nem tudtak lépést tartani a felgyorsult motorizációval, és csúcsforgalmi időszakokban egyre zsúfoltabbak. Számos településen áthaladnak még országos utak, rontva az ottani életminőséget és az utak állapotát. A magyar városi lakosság uniós viszonylatban meglehetősen nagy mértékben van kitéve az ózon által okozott levegőszennyezésnek. Az ózonkoncentráció az agglomerációk városi háttérállomásain az uniós országok közül a hetedik legnagyobb.

A közlekedés a levegőszennyezés mellett a zajterhelés fő okozója is. Magyarországon a lakosság 13%-a olyan zajnyomásszintnek van kitéve, amely már zavaró tartományba esik. Ennek döntő részét (87%-át) a közlekedés bocsátja ki. Emellett a lakosság 58%-a kénytelen elviselni az emberi beszéd hangnyomásszintjéhez hasonló alapzajt is, aminek 72%-a szintén a közlekedésből származik.

A városi zöldfelületek a levegő tisztaságának védelme, a páratartalom növelése, a vízháztartási adottságok javítása, a helyi szélrendszerek kialakítása miatt is rendkívül fontosak. A magyar városok hagyományosan családi házas beépítettségűek, ám az urbánus jelleg erősödése a zöldfelületek növelését kívánja. 2005-ben a magyar városok minden lakójára 18 m² önkormányzati zöldterület jutott. A városi zöldterületek 64%-a közpark, 17%-a közkert, a többi erdő. Az önkormányzatok ezeknek a területeknek a 85%-át gondozzák rendszeresen.

2006-ban a környezetvédelem érdekében végrehajtott 202 milliárd forint értékű beruházás az összes végrehajtott beruházás 4,4%-a volt. A 71%-ot kitevő közvetlen környezetvédelmi beruházások volumene az előző évhez képest 17%-kal mérséklődött, a

technológiai folyamatba beépülő, korszerűbb integrált beruházásoké viszont 59%-kal nőtt. A beruházások 56%-át a közigazgatás hajtotta végre. A szervezeten belül folyó környezetvédelmi ráfordítások értéke 195 milliárd forint volt, míg környezetvédelmi szolgáltatóknak 199 milliárd forintot

fizettek ki a gazdálkodó szervezetek. A környezetvédelmi beruházások 43%-a szennyvízkezelésre, 17%-a hulladékkezelésre irányult, 14%-át a levegő tisztaságának, 11%-át pedig a talaj- és felszín alatti vizek tisztaságának védelme érdekében végezték.

Jog- és közbiztonság

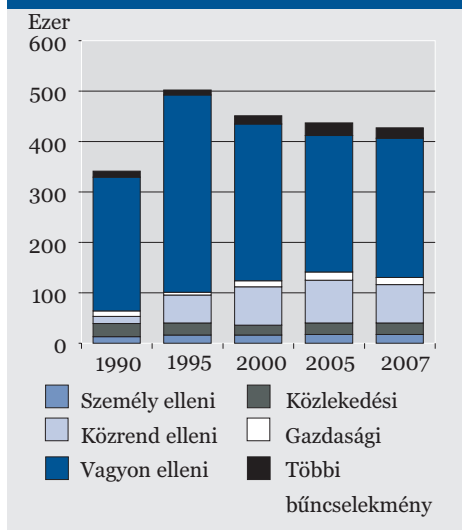
2007-ben az **ismertté vált közvadás bűncselekmények** száma lényegében megegyezett az egy évvel korábbival: 426 900 büntettségben és vétségben fejezték be a hatóságok az eljárást, ez csak közel ezerrel, 0,2%-kal haladta meg az egy évvel korábbi szintet. Ezen belül a büntettek mennyisége 4,8%-kal csökkent, a vétségeké pedig 4%-kal nőtt 2006-hoz képest. A jogsértések döntő hányada – háromötöde – továbbra is vagyon ellen irányult. 2007-ben százezer lakosra 4250 bűncselekmény jutott, 15-tel több, mint egy évvel korábban.

A lakosság biztonságérzetét talán legközvetlenebbül befolyásoló bűncselekmények közül egy év alatt csökkent a lakásbetörések száma (3,3%-kal), a személygépkocsi-lopásoké (1,7%-kal), illetve az emberöléseké (12,6%-kal), miközben a rablásoké 15%-kal meghaladta a 2006. évit. A bűncselekményfajtákon belül a nagy arányt (közel 10%-ot) képviselő csalások számában nagymértékű változás következett be: 2007-ben 41 ezer ilyen jellegű vétséget vagy büntetést követtek el, 75%-kal többet, mint egy évvel korábban. Tavaly a kábítószerrel való visszaélések száma 4672 volt, közel 40%-kal volt kevesebb – az eddigi csúcst jelentő – 2005. évinél, illetve 31%-kal alacsonyabb az egy évvel korábbinál. A leginkább a figyelem középpontjában álló bűncselekményfajták közül 2007-ben 4 terrorcselekmény elkövetésére került sor, szemben az egy évvel korábbi 6 esettel, ezen kívül jelentősen (31%-kal) csökkent a közveszéllyel való fenyegetések aránya, miközben nőtt az állatkínzásoké (15%-kal), valamint a hivatalos személy elleni erőszak aránya 21%-kal.

A **bűnözés szerkezetében** 2007-ben olyan módosulás történt, hogy a személy elleni, a vagyoni elleni, illetve a közlekedési bűncselekmények száma nőtt, míg a többi bűncselekmény-főcsoportban csökkenés következett be. Számszerűen a legnagyobb mértékben, 7 ezerrel (8%-kal) a közrend elleni bűncselekmények száma csökkent, aminek hátterében a nagy súlyú képviselő magánokirat-hamisítás, illetve a kábítószerrel történő visszaélések számának visszaesése áll. Emellett számottevő mértékben (5700-zal, 27%-kal) csökkent a házasság, család, ifjúság és nemi erkölcs elleni bűncselekmények száma is, ez a tiltott pornográf felvétellel való visszaélés számának érdemi – több mint 5 ezres – mérséklődésével áll összefüggésben. A többi bűncselekmény-főcsoportban a csökkenés 8 és 22% közötti volt. Személyek ellen 5,2%-kal több büntetést és vétséget követtek el, ezen kívül a közlekedési, illetve a vagyon elleni bűncselekmények száma egyaránt 6,2%-kal haladta meg az egy évvel korábbit. Az emberölések száma 22 esettel 152-re csökkent. A szándékos testi sértések száma is 371-gyel mérséklődött. A közlekedési bűncselekmények többségében szerepet játszott az alkohol, és némileg nőtt az ittas vezetések száma.

A felderített bűncselekmények aránya az előző évi 61,2%-ról 59,1%-ra csökkent. Ismertté 116 ezer **bűnelkövető** vált, 5,5%-kal kevesebb, mint 2006-ban. (A nem büntethető gyermekkorú elkövetők száma 5%-kal, 3400-ra csökkent.) A bűnelkövetők 9,4%-a fiatalkorú, 3,8%-a külföldi állampolgár volt. Mindkét csoporthoz tartozók száma az év során csökkent, a külföldieké jelentősebben, 21%-kal. A bűnelkövetők 66,3%-a büntetlen előéletű volt, ez 2,7 szá-

24. ábra Ismertté vált
bűncselekmények száma

zalékponttal haladta meg az egy évvel korábbit. A bűnelkövetők nagy többsége, 85%-a továbbra is férfi, egy év alatt valamelyest még nőtt is arányuk. A bűnelkövetők több mint egyötödének cselekményében szerepet játszott az alkohol vagy a kábítószer. Közülük az alkohol hatása alatt állók aránya a nagyobb (89%), számuk 2,5%-kal emelkedett, míg a kábítószer hatása alatt lévő elkövetők száma lényegében megegyezett az egy évvel korábbival. Az elkövetők 41%-a vagyon elleni, 24%-a közrend elleni, 17%-uk közlekedési jogsértést követett el 2007-ben. A közlekedési bűncselekményfőcsoportot kivéve valamennyi főcsoportban csökkent a bűnelkövetők száma, legnagyobb mértékben, közel 25%-kal a gazdasági jogsértést elkövetőké.

A bűncselekményeknek 2007-ben 231 ezer **sértettje** volt, ez közel 8%-kal haladta meg az előző évit. Ezen belül a gyermekkorú és a fiatalok sértettek száma egyaránt

csökkent. A sértettek közül 7245 volt külföldi, 0,5%-kal kevesebb, mint 2006-ban. A sértettek 38%-a közterületen vált áldozattá, ez 1%-aladta meg az egy évvel korábbit, miközben az erőszakos, garázda jellegű cselekmények áldozatainak száma 0,6%-kal csökkent.

A jogerősen **elítéltek** száma 2006-ban csekély mértékben, 2007-ben erőteljesebben csökkent. Számuk tavaly 87 500 főt tett ki, ez 10,2%-kal maradt el az előző évitől. Közülük 44%-ot pénzbüntetésre, 30%-ot szabadságvesztésre, 20%-ot önállóan alkalmazott mellékbüntetésre és intézkedésre, továbbá 6%-ot közérdekű munkára ítélték 2007-ben. A szabadságvesztésre ítélt nagyobb részének a büntetését felfüggesztették, végrehajtandó szabadságvesztésre 9124 főt, az összes elítélt 10%-át ítélték. A kiszabott ítéletek 99%-a közbíró alapján született. A magánbíró alapján elítéltek száma 215 fővel, 776-ra csökkent. A jogerősen elítéltek 7%-a továbbra is fiatalkorú.

A büntetés-végrehajtási intézetekben **fogva tartottak** száma az elmúlt években folyamatosan csökkent, 2007-ben 14 300 főt tett ki, 490-nel kevesebbet, mint egy évvel korábban. Az intézetekben lévők 72%-a elítélt, 27%-a előzetesen letartóztatott, a többi kényszergyógykezeltésre, elzárásra utalt, ezen kívül őrizetes személy 2007-ben nem volt a fogva tartottak között. Az összes fogva tartott 94%-a férfi, a nők száma 919 fő volt.

Oktatás, tudomány, kultúra

Iskolázottság, oktatás, képzés

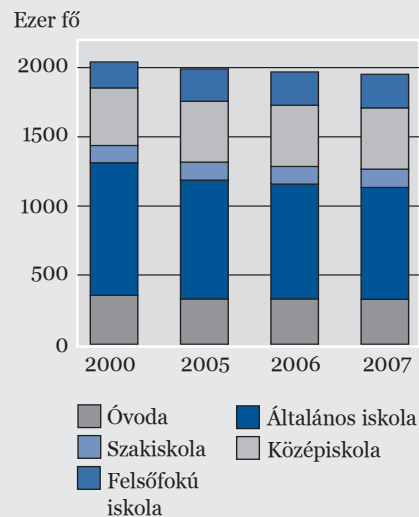
2007-ben Magyarországon a 25–64 éves népesség mintegy 30%-a rendelkezett érettségivel, illetve szakiskolai (szakmunkásképző-) bizonyítvánnyal. 18%-ának volt felsőfokú végzettsége, míg e korosztályból közel minden ötödik legfeljebb az általános iskola 8. osztályát fejezte be. Mind a középfokú, mind a felsőfokú oktatás nappali tagozatán tanulók száma továbbra is folyamatosan – bár mérséklődő ütemben – nő.

Nappali és felnőttoktatásban összesen az idei tanévben 2,2 millió gyermek vagy diák vesz részt; ez a létszám 47 ezerrel alacsonyabb az előző és 80 ezerrel a 2000. évinél.

Az óvodai nevelésben és a nappali rendszerű iskolai oktatásban a 2007/2008-as tanévben az érintett (3–22 éves) népesség megközelítőleg 88%-a vesz részt. Az 1 millió 951 ezres létszám 17 ezerrel maradt el a megelőző évitől.

Míg az előző 2 évben a 3–5 évesek létszáma valamelyest emelkedett, 2007-ben ismét csökkent, ennek megfelelően az **óvodások** száma is. A 2007/2008-as tanévben 324 ezer gyermek jár óvodába, 3700-zal kevesebb, mint az előző tanévben. A közel 5000 óvodai ellátásban részesülő fogyatékos gyermek 71%-a a kitűzött oktatáspolitikai céloknak megfelelően integrált képzési formában vesz részt. Az **általános iskolások** létszáma szintén erőteljesen összefügg a korosztályba tartozók számával. Jelen tanévben, nappali oktatásban 809 ezer általános iskolás vesz részt, mintegy 20 ezerrel kevesebb, mint az előző tanévben. A tanulók több mint 41%-a napközis ellátásban is részesül. A gyógypedagógiai ellátásban és az integrált oktatásban részt vevő fogyatékos gyermekek száma az előző évhez képest 4 ezerrel csökkent, jelen tanévben 58 ezer fő. Az általános iskolai tanulók számának fogyása magával hozza, hogy a 8. osztályt befejezettek száma is csökken. 2007-ben 112 ezer – az előző évinél 6 ezerrel kevesebb – nyolcadikos végzett nappali képzésben, akiknek majdnem mindegyike folytatta tanulmányait. Az érintett korosztály kb. 4%-a, évente 4–5 ezer fiatal 16 éves koráig nem tudja befejezni az általános iskolát. Az ő elhelyezkedési esélyeik lesznek a legrosszabbak, tapasztalatok szerint többségük tartósan munkanélkülivé válik. Az 1980-as évek végén indult 6, illetve 8 év-

25. ábra Az iskolarendszerű oktatás nappali képzéseiben részt vevők száma

folyamos gimnáziumok 5–8. évfolyamán tanuló általános iskolás korúak létszáma nem csökkent: akárcsak a tavalyi tanévben, az ideiben is 27 ezren iratkoztak be.

Az előző tanévhez képest 2400-zal emelkedett a **középfokú oktatás** nappali tagozatán tanulók száma. Az 575 ezer tanuló 23%-a érettségit nem adó szakiskolákban, 42%-a szakközépiskolákban és 35%-a gimnáziumokban tanul. Az 1990-es évek elejétől tartó eltolódás az érettségit nyújtó középiskolai képzés felé az elmúlt 4–5 évben megállt, a tanulók megoszlása az egyes iskolatípusok között stabilizálódott. Az előző tanévhez képest a szakiskolai tanulói létszám közel 4 ezerrel emelkedett, az érettségit adó gimnáziumok és szakközépiskolák létszáma kismértékben csökkent. A fiúk és a lányok középfokú oktatásban való részvétele egyre kiegyenlítettebb. Bár az iskolatípusok mentén kialakuló eltérések – a gimnáziumokban továbbra is a lányok, a szakmai képzésekben pedig a fiúk találhatók nagyobb arányban – még nem tűntek el teljesen, azok fokozatosan csökkennek. Míg a '90-es évek elején a fiúk 53%-a érettségit nem adó szakmunkásképzőbe járt, 2007-ben már 72%-uk középiskolába iratkozott. Ugyanebben az időszakban a lányok esetében egyharmadról 18%-ra esett a szakiskolai képzésben való részvétel, valamint 7, illetve 8 százalékponttal emelkedett a gimnáziumba és szakközépiskolába járó diáklányok aránya. A 2007-ben sikeres érettségi vizsgát tettek száma 77 500 fő volt, alig haladta meg a megelőző évit. A gimnáziumban és a szakközépiskolában végzettek aránya az előző évekhez képest nem változott jelentősen, azaz a végzettek a két iskolatípusban nagyjából fele-fele arányt képviseltek. A szakiskolában sikeres vizsgát tevő végzősök száma a szakképzési idő

meghosszabbodásának következtében 26 ezerről 19 ezerre csökkent, míg a szakközépiskolában sikeresen vizsgázók száma nem változott érdemben az előző évhez képest, 25 ezer maradt.

Az **esti, a levelező és a távoktatás** szerepe alapfokon viszonylag alacsony, mivel a fiatalok oktatásban való részvétele közel teljes. Esti és levelező oktatásban ezen a szinten évek óta nagyjából 2 ezer fő tanul. A középfokú képzésekben ez a létszám az előző évhez képest jelentősen, 7 ezerrel csökkent; a mostani tanévben közel 89 ezren tanulnak nem nappali tagozaton.

A **felsőoktatásban** részt vevők száma egy év alatt 416 ezerről 398 ezerre csökkent. Bár a nappali tagozaton tanulók 243 ezres létszáma 4 ezerrel több, mint az előző tanévben, az esti, levelező és távoktatási programokban közel 13%-os visszaesés következett be; az idei tanévben beiratkozott 155 ezer hallgató 23 ezerrel jelent kevesebbet az előző évi létszámhoz képest. Felsőfokú oktatásba 2007-ben a jelentkezők 68%-a nyert felvételt, ami 4 százalékponttal magasabb a 2006. évinél. Nappali tagozaton, felsőfokú alapképzésben (BSc) 99 ezer, egyetemi, főiskolai és osztatlan képzésben 128 ezer, felsőfokú szakképzésben 10 ezer, szakirányú továbbképzésben, illetve doktori programban 5600 hallgató vesz részt. A legnépszerűbb – a jelentkezők által első helyen megjelölt – szakok továbbra is a gazdasági (22%), a műszaki (14%) és a bölcsész tudományi területek (13%). Míg az első helyre jelölt gazdasági szakok egyre növekvő aránnyal vannak jelen, addig a másik két szak egyre inkább csökkenővel.

Az elmúlt években tapasztalt tanulólétszám-csökkenéssel párhuzamosan az óvodai és általános iskolai **feladatellátási**

helyek száma, illetve a **pedagógusok** létszáma is csökkenni kezdett. Az előző tanévhez képest az óvodai feladatellátási helyek száma 4524-ről 4386-ra, az általános iskolaiaké 3591-ről 3418-ra, a középfokú képzési helyeké 38-cal, 2487-re csökkent. A felsőfokú oktatásban a korábbi évekhez hasonlóan 71 egyetem, főiskola működik.

Az óvodapedagógusok 30 ezres létszáma jelentősen nem változott, az általános iskolákban dolgozó pedagógusoké közel 7%-kal, több mint 5 ezer fővel mérséklődött. Ennek ellenére az általános iskolákban egy pedagógusra továbbra is mindössze 10 diák jut átlagosan, a középiskolákban 11, a szakiskolákban pedig 13. A felsőoktatásban az oktatói létszám 2004 óta stagnál, illetve kismértékben csökken.

2006-ban az **oktatásra fordított** költségvetési **kiadások** a felhalmozási kiadásokkal együtt több mint 1200 milliárd forintot tettek ki, ez folyó áron 4%-os növekedés a megelőző évhez képest. Legnagyobb hányad, 37% az alapfokú oktatásra jut, 21% középfokú, 18% felsőfokú és 15% pedig óvodai képzési feladatokra; a fennmaradó 9% egyéb oktatási kiadásokat érintett.

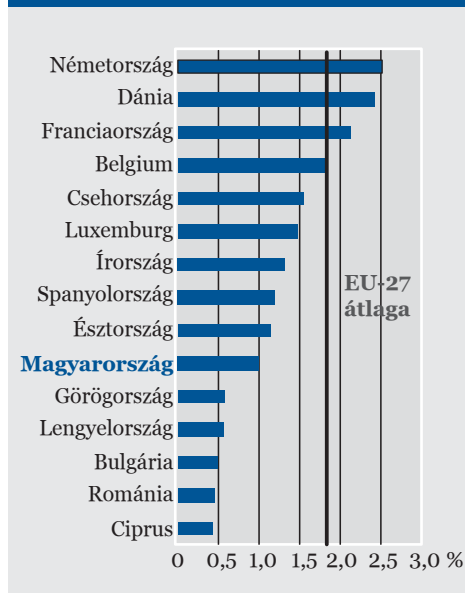
Kutatás, fejlesztés, innováció

Az évtized derekán Magyarországon a kutatás-fejlesztési tevékenység a Lisszaboni stratégiának megfelelően – egyelőre szerény ütemű – fejlődésnek indult. A stratégia célkitűzései szerint a tagállamok GDP-arányos **kutatás-fejlesztési** ráfordításainak 2010-ben el kell érniük a 3%-ot, úgy, hogy ezek kétharmada a vállalkozások segítségével valósuljon meg. 2006-ban a K+F-ráfordítások összege 14,5%-kal, az előző évvel megegyező ütemben emelkedett,

mintegy 238 milliárd forintot tett ki, és a GDP-hez viszonyított aránya elérte az 1%-ot, az ezredfordulós 0,82 és a 2005. évi 0,95%-kal szemben. A vállalkozások ráfordításai 2005-ben és 2006-ban is az átlagosnál jóval gyorsabban nőttek.

2006-ban az EU-27 tagállamai átlagosan a bruttó hazai termék 1,84%-át fordították kutatás-fejlesztésre. A K+F-ráfordítások GDP-hez viszonyított aránya tagállamonként jelentősen különbözik egymástól: Cipruson a legalacsonyabb (0,42%), Svédországban a legmagasabb (3,73%). Magyarország, bár az 1%-os mutatójával az újonnan csatlakozott országok élmezőnyéhez tartozik, de az EU-15-höz képest jelentősen elmaradt: mindössze Görögország és Portugália rendelkezett ennél alacsonyabb értékkel.

26. ábra A K+F-szektor GDP-arányos ráfordításai, 2006

2006-ban a **kutatóhelyek** száma 2787 volt, 271-gyel, 11%-kal több, mint az előző évben. A kutatóintézeteknél kismértékű, 4%-nál kevesebb, a vállalkozások körében viszont minden korábbinál nagyobb, 37%-os volt a bővülés, miközben a felsőoktatási szektorban némi visszaesés következett be. A kutatóhelyek tudományág szerinti összetételének alakulásában korábban kirajzolódtó tendencia folytatódott, azaz a műszaki tudományok térnyerése tovább erősödött, és 2006-ban már minden harmadik kutatóhely e kategóriába tartozott.

2006-ban teljes munkaidejében vagy annak egy részében kutatás-fejlesztési tevékenységgel 50 411 fő foglalkozott, 688-cal több, mint 2005-ben. A létszámnövekedés szektorok szerint jelentősen különbözött. Míg a vállalkozásoknál egynegyedével nőtt a létszám, addig a másik két szektorban csökkent; a kutatóintézeteknél 1, a felsőoktatásban pedig 5%-kal. A teljes munkaidejű dolgozóra átszámított létszám gyorsabban (12%) nőtt, mint a tényleges. A K+F-szektor személyi állományán belül 32 786 kutató dolgozott, több mint 4%-kal meghaladva az egy évvel korábbit, és arányuk elérte a 65%-ot. A kutatási segédszemélyzet és az egyéb fizikai és nem fizikai foglalkoztatottak létszáma ez előző évinél lassabb ütemben, de tovább csökkent.

Az összlétszámon belül 22 423 nő dolgozott a kutatóhelyeken, 3%-kal kevesebb, mint egy évvel korábban, és arányuk is 47-ről 45%-ra esett vissza. Továbbra is a vállalkozások kutatási tevékenységében a legalacsonyabb a nők aránya. A kutatók között egyharmad volt a nő. A kutatók átlagéletkora 44,2 év volt, a vállalkozási kutatóhelyeken ennél alacsonyabb, a felsőoktatásban magasabb, a kutatóintézeteknél pedig az átlagosnak megfelelő.

A vállalkozások K+F-tevékenységének **ráfordításai** 2006-ban a megelőző évinél is nagyobb ütemben, 28%-kal emelkedtek. A felsőoktatási kutatóhelyeken az átlagosnál alacsonyabb, 11%-os, a kutatóintézeteknél pedig ennél is mérsékeltebb, 4%-os volt a növekedés, aminek következtében mindkét szektor veszített súlyából. A ráfordítások túlnyomó részét a kutatás, fejlesztés költségei tették ki, a beruházások aránya nem érte el a 20%-ot. A beruházások 30%-kal nőttek, közel kétszer gyorsabban az összes ráfordításnál. Ez a vállalkozások rendkívüli, korábbi éveket messze túlszárnyaló 49%-os beruházásnöveléséből adódott. A K+F-beruházások 72%-a ebben a szektorban valósult meg. A felsőoktatásban 7%-os visszaesés, a kutatóintézeteknél mindössze 1%-os emelkedés volt tapasztalható e téren. A K+F-költségek összességében 14%-kal lettek magasabbak, ezen belül a vállalkozási szektorban gyorsabb, a felsőoktatásban az átlagnak megfelelő, a kutatóintézeteknél igen szerény volt a növekedés. A költségek jelentősebb részét 2006-ban is az élő munkára fordított kiadások jelentették mindhárom szektorban.

A K+F-tevékenység **pénzügyi forrásait** tekintve 2006-ban is a költségvetésnek volt a legnagyobb szerepe, annak ellenére, hogy súlya érzékelhetően csökkent: a 2005. évi közel 50%-os hányada egy év elteltével 5 százalékponttal kisebb lett. Eközben a vállalkozások ráfordítása jelentősen, több mint negyedével nőtt, és aránya 43% fölé emelkedett. 2006-ban ez utóbbi szektor 103 milliárd forintot fordított kutatás-fejlesztésre, 21 milliárd forinttal többet, mint a megelőző évben. A külföldi forrásokból származó összeg is az átlagost meghaladó ütemben emelkedett, és 27 milliárd forintot tett ki. A nonprofit szervezetek

részesedése jelentősen nőtt, de még így is csak 0,6%-ot képviselt az összes ráfordításból. A vállalkozások nagyobb arányban a beruházásokat finanszírozták, míg az állami költségvetés a költségek pénzügyi fedezetében játszott jelentősebb szerepet. Az egyes szektorok forrásösszetétele is nagymértékben különbözött egymástól. Értelemszerűen az állami források a kutatóintézetek és a felsőoktatás K+F-ráfordításainak finanszírozásában voltak túlsúlyban, a vállalkozásoknál mindössze 8% a részesedésük, a nemzetközi források jelentősége viszont éppen a gazdálkodó szervezeteknél nagyobb.

2006-ban az alkalmazott kutatásra és kísérleti fejlesztésre fordított összegek dinamikusabban nőttek, az alapkutatásra viszont – ha csekély mértékben is – kevesebbet költöttek. A kísérleti fejlesztés ráfordításainak aránya 39%-ról 40%-ra, az alkalmazott kutatásoké 33%-ról 36%-ra emelkedett, az alapkutatásoknál a csökkenés közel 4 százalékpont volt.

A ráfordítások az egyes tudományterületek szerint is eltérően változtak. Az eddig is legnagyobb súlyú műszaki tudományok területén folyó kutatásokra fordított összeg nőtt a leggyorsabban, 26%-kal, a többi tudományterületen többnyire 10% alatt maradt az emelkedés üteme. Így 2006-ban a műszaki tudományok ráfordításainak hányada az előző évi 50%-ról 54%-ra emelkedett. Ezen belül a vegyészmérnöki tudományok aránya a legnagyobb.

2006-ban a kutatók 4337 magyar és 1091 idegen nyelvű könyvet jelentettek meg, ami összességében 683-mal több, mint egy évvel korábban. A publikált cikkek száma 32 559 volt, 853-mal kevesebb, mint 2005-ben. A száz kutatóra jutó könyvek

száma 30-ról 31-re emelkedett, a cikkeké viszont 210-ről 186-ra csökkent. A kutatók publikációs tevékenységének intenzitásában nagy eltérések tapasztalhatók az egyes szektorok között. Amíg a felsőoktatásban száz kutatóra 65 könyv, könyvfejezet jutott, addig a kutatóintézeteknél 27, a vállalkozási kutatóhelyeken pedig mindössze 1.

Kultúra

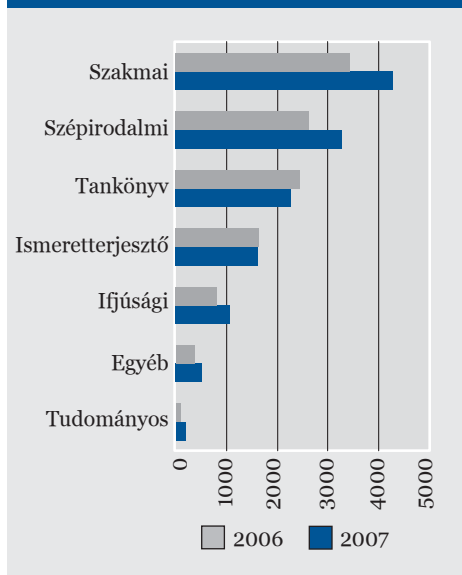
2007-ben a több mint 13 ezer kiadott könyv 16%-os bővülést jelentett 2006-hoz képest, példányszámuk pedig – 12%-os emelkedés után – meghaladta a 42,5 milliót. Az előző évekhez hasonlóan, 2007-ben is a **kiadott könyvek** legnagyobb hányada, 32%-a szakirodalom volt, arányuk 2006-hoz képest 2 százalékponttal nőtt, akárcsak a szépirodalmi könyveké, melyek tavaly 25%-os arányt képviseltek. A tankönyvek részesedése 4 százalékponttal csökkent, de 2007-ben így is közel minden hatodik kiadott könyv oktatási segédanyagként számított. A példányszámok tekintetében a tankönyveké és a szépirodalomé volt a vezető szerep, bár az előbbieket aránya 6 százalékponttal csökkent.

A 2007. évi **könyvforgalom** közel 67 milliárd forint volt, amely 1,4 milliárd forinttal – folyó áron számolva –, 2,1%-kal haladta meg a 2006. évi forgalmat. A Magyar Könyvkiadók és Könyvterjesztők Országos Egyesületének adatai szerint az ismeretterjesztő könyvek könyvkiadásán belüli pozíciója 2007-ben számottevően erősödött, s közel 9,6%-os bővüléssel 17,4 milliárd forintos forgalmat könyvelhetett el, és ezzel (az összeforgalom 26%-ával) négy év után újra a legerősebb könyvkiadási

ágazattá vált. A közoktatási tankönyvek és nyelvkönyvek piaca az elmúlt évben 4%-kal szűkült. A tavalyi 16,6 milliárdos könyvforgalom részesedése közel 25%-os volt.

27. ábra A kiadott könyvek száma, azok jellege szerint

A tavalyelőtti, átmenetinek bizonyuló csökkenés után a szépirodalmi művek kiemelkedő évet zártak. A 2006. évihez képest több mint 2 milliárd forinttal bővült e művek forgalma, amely így 12,9 milliárd forintot ért el, ez Európában szinte egyedülálló, 19%-os piaci részesedést eredményezett, 2,6 százalékponttal magasabbat, mint a megelőző évben. A szakkönyvek, tudományos művek, lexikonok, szótárak, valamint az egyéb, felsőoktatásban használatos kiadványok ágazatában tavaly is folytatódott a négy év óta tapasztalható piavesztés. Míg 2006-ban az ágazat forgalma a piac 14%-át jelentette, addig tavaly a 12,7%-át. Az előzőeknél nagyobb mérték-

ben csökkent a gyermek- és ifjúsági könyvek forgalma és piaci részesedése is. Tavaly közel 6,6 milliárdos forgalmat regisztráltak, az összforgalom 9,8%-át, ugyanakkor tavalyelőtt az ágazat még valamivel több mint 7,7 milliárd forintos forgalmat könyvelhetett el, ami az összforgalom 11,8%-át képviselte. 2007-ben az importkönyvek, illetve a CD-k, a CD-ROM-ok és az egyre népszerűbb új média, a hangoskönyvek piaca hasonló arányt, 7,3–7,3%-ot képviselt az összes forgalmon belül.

2006-ban a közművelődési (települési) könyvtárak száma 2574 volt, ötödével csökkent az előző évhez képest. A könyvtári egységek (könyv, bekötött folyóirat stb.) száma egy év alatt 2 millióval mérséklődött, így az valamivel 43 millió alatt maradt, ez az országos könyvtári állomány megközelítőleg egyharmadát jelentette. A közművelődési könyvtárakba beíratkozott, egyre növekvő számú – 2006-ban közel 1,5 millió – olvasó (minden harmadik regisztrált olvasó 14 éves, vagy annál fiatalabb) 29 millió könyvet, folyóiratot kölcsönzött, közel 1 millióval kevesebbet, mint 2005-ben.

A korábbi években és 2007-ben is Budapesten és a vidéki városokban a multiplex **mozik** elterjedésével folyamatosan nőtt az előadások száma, tavaly 422 ezer vetítés volt, 50 ezerrel több, mint 2000-ben, és 14 ezerrel több, mint 2006-ban. A látogatók száma ennek ellenére az ezredforduló óta 3 millióval csökkent, de a 2006. évi 12 milliós látogatátszámmal is 1 millióval kevesebb lett. Ennek következtében míg 2000-ben egy vetítésre átlagosan 38-an, addig 2006-ban 29-en, tavaly pedig már csak 26-an váltottak jegyet. A mozikban az egy látogatóra jutó jegybevétel 2007-ben 878 forint volt, 9%-kal magasabb az előző évinél, és 63%-kal, 340 forinttal több a 2000. évinél. A nézők jelentős többsége to-

vábbra is amerikai filmre váltott jegyet. A magyar filmeket látogatók aránya az elmúlt években folyamatosan nőtt, tavaly azonban 4 százalékponttal, 13%-ra esett vissza.

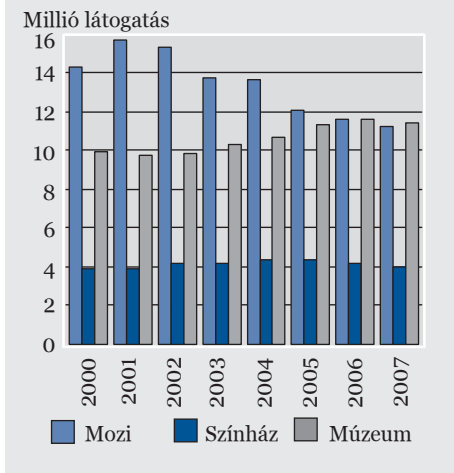
2007-ben az előző évivel megegyező számú, 56 **színház** működött, ezek közül 22 a fővárosban. Összesen 13 592 előadást tartottak – mintegy 1400-zal kevesebbet, mint 2006-ban –, amelyekre valamivel több mint 4 millióan váltottak jegyet. A színházi látogatások száma bár az ezredfordulóhoz képest közel 106 ezerrel emelkedett, a 2006. évihez viszonyítva jelentősen, elsősorban az előadások számának csökkenése következtében, mintegy 260 ezerrel csökkent.

A Nemzeti Filharmónia által szervezett **hangversenyek** előadásainak és látogatóinak száma 2003-ig növekedett, azóta hullámzóan alakult. A tavaly megrendezett 1342 előadás 36-tal volt kevesebb, mint 2006-ban, és 61-gyel több, mint 2000-ben, a látogatók száma pedig a 2000. évi és a 2006. évi adatoknál is 23–30 ezerrel alacsonyabb volt tavaly.

Muzeális intézmény (múzeum, muzeális gyűjtemény, múzeumi kiállítóhely) majdnem minden városban és a községek több mint egytizedében található. Tavaly 2716 kiállítást rendeztek. 11, 4 milliós látogatottságuk bár az ezredfordulóhoz képest jelentősen, 1,5 millióval nőtt, 2006-hoz képest több mint 200 ezerrel csökkent. (A 2006. évi adatot alapvetően befolyásolta az év első felében a Szépművészeti Múzeumban tartott 5 évszázad spanyol festésztének remekművei című kiállítás, mely a régi mesterek témában 2006-ban a világ 10 leglátogatottabb kiállítása között volt.)

Az **MR1, MR2, MR3** (korábban Kosuth, Petőfi és Bartók) adók mellett 2007-

28. ábra A mozik, színházak és múzeumok látogatottsága

től az MR4 Nemzetiségi Adások új országos adóval bővült a közszolgálati rádió műsora, ami a műsoridő több mint 28%-os emelkedését eredményezte.

A közel 34 ezer műsoróra döntő hányadát a korábbi évekhez hasonlóan zenei program tölti ki, 2007-ben ez az összes műsoridő 40%-át tette ki. A zenei programok műsorideje az előző évinél 3 ezer órával lett több, arányuk változatlan maradt. A hírekkel, információkkal foglalkozó műsorok műsorideje jelentősen emelkedett: míg 2006-ban az összes műsoróra negyedét, addig tavaly már harmadát adták. Valamelyest, 2 százalékponttal emelkedett 2006-hoz képest az irodalmi, szórakoztató műsorok aránya is: 2007-ben megközelítette a 3500 órát.

2007-ben a közszolgálati **televíziós** műsoridő mintegy 400 órával, 2%-kal csökkent 2006-hoz képest. A 25 571 műsoróra megoszlása valamelyest változott az előző évhez képest. 2007-ben is, ahogy az azt megelőző évben is a legnagyobb arányt a hírek, információk képviselték. E műsorok ideje egy év alatt közel 1300 órával lett kevesebb, arányuk pedig 4 százalékpontot esett, így nagyjából minden harmadik műsoróra telt hírekkel, információkkal. Az irodalomra, szórakozásra fordított műsoridő 12%-os emelkedés után meghaladta 7400 órát, és az összes műsoridő 29%-át tette ki.

A **költségvetés kulturális kiadásai** 2006-ban meghaladták a 183 milliárd fo-

rintot. Az összeg folyó áron számolva 7,8%-kal volt több a 2005-ös kiadások színvonalánál. A kiadások legnagyobb része, közel 56%-a a közművelődési intézmények (könyvtárak, művelődési otthonok, múzeumok) fenntartását szolgálta. A művészeti tevékenységekre fordított költségek 1 milliárd forinttal és közel 2 százalékponttal csökkentek a megelőző évhez képest; a támogatás mértéke valamivel meghaladta a 43 milliárd forintot. A könyv-, zenemű- és lapkiadást a megelőző évekhez képest jóval nagyobb összeggel és arányban támogatta a költségvetés: több mint 12 milliárd forintos kiadása 3,4-szerese a 2005. évinek.

Gazdasági folyamatok

Nemzetközi gazdasági környezet

2007-ben tovább folytatódott a megelőző három év során tapasztalt konjunktúra, a **világgazdasági termelés** 4,9%-kal bővült. Az év folyamán a fejlődő és feltörekvő országok világgazdasági termelésbe történő integrálódása tovább folytatódott, s e térségek teljesítménynövekedése (7,9%) továbbra is lényegesen meghaladja a fejlett államokét (2,7%). A 2007. évet jellemző másik – az előbbivel ellentétes irányú – erőteljes hatást az Egyesült Államokból kiinduló ingatlanhitel-válság jelentette, amelynek továbbgyűrűző hatásai az év második felében már lassulást idéztek elő a világ gazdaságilag fejlett térségeiben.

Az **Egyesült Államok** gazdasága 2,2%-kal bővült 2007-ben, ami a megelőző két évhez hasonlóan a növekedési ütem további mérséklődését jelenti. Az augusztusban kitört ingatlanválság a legjelentősebb pénzügyi természetű megrázkódtatást idézte elő az országban a nagy gazdasági világválság óta, miután a likviditás korábban nem tapasztalt mértékben szűkült, az ingatlanárak pedig esetenként 10%-kal is mérséklődtek. A dollár leértékelődése ugyanakkor serkentőleg hatott az exportra, s a folyó fizetési mérleg GDP-hez viszonyított hiánya (5,3%) közel 1 százalékponttal mérséklődött a 2006. évihez képest.

Japán bruttó hazai terméke 2,1%-kal növekedett 2007-ben, 0,3 százalékponttal kisebb mértékben, mint egy évvel korábban. Az ütemcsökkenés ellenére a szigetország gazdasága viszonylag ellenállt a hitelválság fejlett gazdaságokban továbbgyűrűző hatásainak, az üzleti beruházás az év

utolsó negyedében is élénk maradt, és a kivitel is kedvezően alakult. A japán exportban egyre nagyobb szerepet játszanak a fejlődő ázsiai gazdaságok, amelyek már a kivitelének közel felére jelentenek felvevőpiacot, míg az Egyesült Államok és az euróövezet együttes aránya egyharmadra mérséklődött.

Kína gazdasága 11,4%-kal, **Indiáé** 9,2%-kal nőtt 2007-ben. A világtermelés növekedését az elmúlt fél évtizedben a fejlődő és a feltörekvő gazdaságok teljesítményének alakulása alapozta meg, Kína fejlődése ugyanis a növekmény mintegy negyedét, a fejlődő és a feltörekvő államoké pedig kétharmadát magyarázza. Az ezekben a csoportokba tartozó államok jelentős növekedésének egyik következménye, hogy egyes kulcsfontosságú nyersanyagok, mindenekelőtt a kőolaj, egyes fémek, illetve gabonafélék iránti kereslet határozottan emelkedett, ami az árszintek ugrásszerű növekedését vonta maga után. Folyó áras dolláradatokból számítva a kőolaj árszintje 2005-ben, a fémeké 2006-ban, az élelmiszereké 2007-ben emelkedett a legnagyobb mértékben az elmúlt hét év során. Az élelmiszerárak 2007. évi több mint 20%-os növekedése összefüggésben áll a – jelenleg a globális üzemanyag-kínálat másfél százalékat kitevő – bioüzemanyagok növekvő termelésével, amely révén bekövetkezett áremelkedés igen jelentős tényezőt jelentett a globális infláció 3,9%-ra gyorsulásában. Mindazonáltal a nyersanyagárak növekedéséből számos, ezen terméket exportáló fejlődő állam profitált.

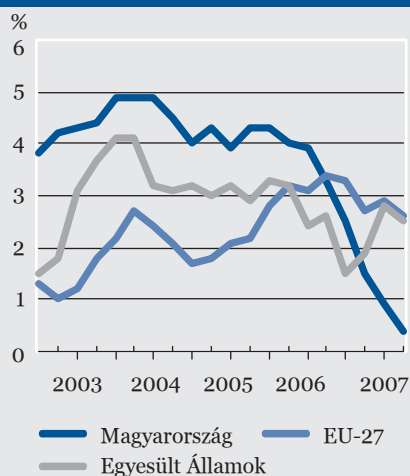
Az **Európai Unió** (EU-27) esetében a gazdasági növekedés 2007-ben 2,9%-ot, a

megelőző évvel lényegében megegyező ütemet ért el. Az európai integráció gazdasága gyorsabban bővült, mint az Egyesült Államoké, bár az ütemkülönbség mértéke jelentősen elmaradt attól, mint ami az amerikai ország javára 2003 és 2005. között jelentkezett. Az erőteljes belső keresletet az élénk beruházási tevékenység, a növekvő foglalkoztatottság serkentette, az euró felértékelődése, valamint a még mindig legfontosabb exportpiacnak számító Egyesült Államok romló teljesítménye ugyanakkor csökkentőleg hatottak a növekedés mértékére. Az unió nagy gazdaságai közül Németország, Franciaország és Olaszország esetében lassult a gazdasági növekedés, a 1,5–2,5% közötti ütemek nemcsak az uniós, hanem az eurózóna bővülésének mértékétől (2,6%) is elmaradtak. Nagy-Britannia gazdasági növekedése (3,0%) ezzel szemben valamelyest gyorsult, annak ellenére, hogy a szigetország gazdaságában kulcsszerepet tölt be az Egyesült Államokhoz erőteljesen kapcsolódó pénzügyi szektor. **A kelet-közép-európai térségben** – a megelőző évhez hasonlóan – lényegesen nagyobb mértékű növekedés következett be, mint a régi tagországokban, így a felzárkózási folyamat tovább folytatódott. A legnagyobb gazdasági súlyt képviselő visegrádi országok csoportján belül Csehország és Lengyelország GDP-je 6,5%-kal, Szlovákiáé 10,4%-kal bővült. Hazánk növekedése – összhangban a költségvetési kiigazító program keresletcsökkentő hatásával – jelentősen lefékeződött, az 1,3%-os ütem a legalacsonyabb volt az unió tagállamai közül.

A térség országainak egymáshoz és az Európai Unió átlagához viszonyított gazdasági fejlettsége lassú változásokon ment keresztül az utóbbi években, az egyes államok szerényebb vagy gyorsuló növekedésének következtében. A fejlettséget nemzetközi

összehasonlításban a **vásárlóerő-paritáson mért egy főre jutó GDP** mutatja. 2007-re még csak az Eurostat által becsült értékek állnak rendelkezésre. Ezek alapján a régió belül továbbra is Szlovénia a legfejlettebb gazdaság, egy főre jutó GDP-je az EU-27 átlagának 91%-a. Őt Csehország követi 81%-kal. E két újonnan csatlakozott tagállam fejlettsége magasabb, mint a legkevésbé fejlett régi tagállamé, Portugáliáé. Hazánk 2006-hoz hasonlóan (amikor Észtországgal cserélt helyet) 2007-ben is hátrébb eszűszott, ezúttal Szlovákiával szemben. Az uniós átlagnak 64%-át kitevő magyar GDP a kelet-közép-európai térségben az ötödik, az unióban pedig a huszonkettedik helyezést érte el. A visegrádi országok közül a legalacsonyabb fejlettségi szinten Lengyelország állt (55%), a sort pedig Románia és Bulgária zárta, 40, illetve 38%-os értékekkel.

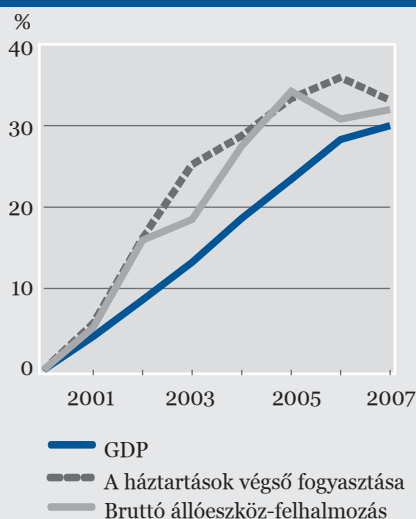
29. ábra A GDP növekedése az előző év azonos negyedéhez képest (szezonálisan és munkanaphatással kiigazítva)

Makrogazdasági folyamatok Magyarországon

Az ezredfordulót követő hat évben a magyar gazdaság kiegyenlített, 4% körüli éves ütemben nőtt, ami az Európai Unió fejlettebb országaiban tapasztalt növekedés többszörösét jelentette, s a hasonló fejlettségi szinten, s a hasonló történelmi múlttal rendelkező visegrádi országok közül is egyedül Szlovákia múlta felül a hazai teljesítmény bővülését. A 2006. évben megkezdett – a fenntarthatatlanná vált államháztartási hiány csökkentését célzó, elsősorban a keresletet szűkítő – kormányzati intézkedések a növekedési dinamika erőteljes lefékezéséhez hozták magukkal. A bruttó hazai termék (GDP) 2006-ban 3,9%-kal, a költségvetési korrekciós intézkedések kibontakozásával egyidejűleg 2007-ben negyedévről negyedévre lassabb ütemben, azaz éves szinten 1,3%-kal emelkedett.

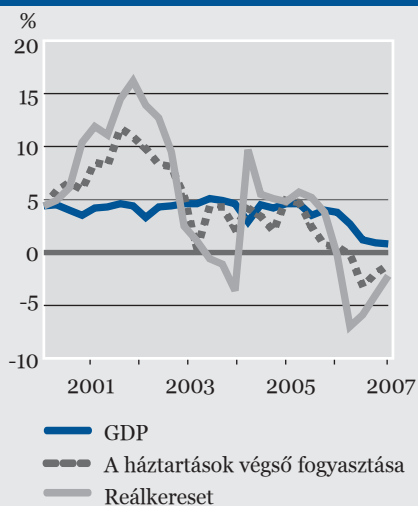
30. ábra A GDP és a belföldi felhasználás egyes tételeinek növekedése 2000-hoz képest

A kedvező külső konjunkturális feltételek mellett végbement szerény növekedés 1,6 százalékponttal elmaradt az unió (EU-27) átlagától.

A **gazdasági növekedés szerkezete** – a fiskális konszolidáció következtében – sok tekintetben eltért az utóbbi tíz évben megfigyelhetőtől. Míg korábban mind a fogyasztás, mind a felhalmozás, mind pedig a kivitel bővülése támogatta a növekedést, a reformtörekvések és a költségvetési kiigazítás hatására 2006-tól egyre inkább csak az export bővülése húzza a gazdaságot.

31. ábra A GDP, a fogyasztás és a reálkereset változása (az előző év azonos negyedévéhez képest)

A lassuló gazdasági növekedés hátterében – felhasználási oldalról – főként a költségvetési kiigazítás reálbércsökkentő hatása áll. A GDP felhasználási oldalának legnagyobb súlyú tétele, a háztartások fogyasztása a megelőző két év mérséklődő emelkedésével szemben, 2007-ben 0,3%-

kal csökkent, a **háztartások végső fogyasztása** pedig a kormányzattól kapott juttatások markáns visszaesésének következtében 2,1%-kal elmaradt az előző évitől. A **kormányzat fogyasztása** a 2005. évi stagnálás után 2006-ban 5,8%-kal emelkedett, majd ennél a magas bázisnál 2007-ben 3,2%-kal kevesebb lett. A két tétel összegként adódó **végső fogyasztás** az elmúlt hét évben először csökkent (2,2%-kal).

A **bruttó állóeszköz-felhalmozás**, ami mind keresleti, mind kínálati oldalról jelentős szerepet játszik a gazdaság fejlődésében, és közvetetten tükrözi a piaci szereplők várakozásait is, 2005-ig a gazdasági növekedés egyik fő hajtóerejét jelentette. 2006-ban volumene 2,5%-kal visszaesett, amit 2007-ben 1%-os bővülés követett. A beruházási statisztikák szerint főként a feldolgozóipari vállalkozások fejlesztéseinek erőteljes bővülése áll ennek háttérében, nemzetgazdasági szinten kiegyenlítve fontos ágazatok és az államilag finanszírozott beruházások (pl. autópálya-építések) reálértékének visszaesését. Az **összes belföldi felhasználás** (fogyasztás és felhalmozás) 0,3%-kal csökkent, így 1997 óta második alkalommal fordult elő, hogy a belföldi felhasználás folyó áras értéke alatta maradt a bruttó hazai termékének. Mindezek kedvező hatása a külkereskedelmi egyenleg mellett a folyó fizetési mérleg javulásában is megmutatkozott.

A **termékek és szolgáltatások külkereskedelme** már 2005-ben is a gazdasági növekedés egyik legfontosabb hajtóereje volt, 2006-ban és 2007-ben pedig a mérséklődő belföldi kereslet következtében a növekedés – a GDP felhasználási oldalát tekintve – szinte teljes egészében ebből táplálkozott. Mindez a termékek és szolgáltatások külkereskedelmi egyenlegében is megmutatkozott. Legfőbb külkereskedelmi

partnerünk, az unió konjunktúrája továbbra is széles felvevőpiacot jelentett a magyar export számára, aminek következtében a kivitel volumene tavaly 14%-kal nőtt (2005-ben 12%-kal, 2006-ban 19%-kal).

32. ábra A nettó export a GDP arányában*

* Folyó áron, éven belül kumulált adatok.

A behozatal kevésbé gyorsult – növekedési üteme 2007-ben 12%, (2005-ben 7%, 2006-ban 15% volt) –, ugyanis a visszafogott kormányzati és lakossági fogyasztás, valamint a lényegében stagnáló beruházások mérsékelték az importkeresletet. Az exportkonjunktúra alapját továbbra is a feldolgozóipar, azon belül a gépipari ágak termelése és külföldi értékesítése jelenti. A kedvező volumenfolyamatok hatására – és a többnyire kedvezőtlen árváltozások ellenére – a teljes külkereskedelmi forgalom egyenlege az utóbbi években számottevően javult, a 2005. évi 1,1%-os GDP-arányos hiány után 2006-ban 0,5%-os, 2007-ben 2,3%-os többletet ért el.

A **termékek és szolgáltatások külkereskedelmi cserearánya** elsősorban

az energiahordozók drágulása következtében 2005-ben és 2006-ban romlott, ami csökkentette a belföldön megtermelt egységnyi áruért vagy szolgáltatásért külföldön megkapható ellenszolgáltatás volumenét. A GDP cserearány-változással korrigált mutatója, a **bruttó hazai jövedelem (GDI)** a GDP-nek a forint külföldi vásárlóerejében kifejezett változását mutatja (adott külkereskedelmi szerkezet mellett). A GDI növekedése akkor különbözik számottevően a GDP bővülésétől, ha magas a külkereskedelem bruttó hazai termékhez viszonyított aránya, illetve ha az adott évben nagymértékben változik a cserearány, ami azonban 2007-ben nem volt tapasztalható.

Azokban az országokban, ahol a külföldi tőke szerepe jelentős, fontos gazdasági jelzőszám a **bruttó nemzeti jövedelem (GNI)**, ami a GDP-ből az országhatárokon átvívelő elsődleges jövedelemelosztás figyelembevételével származtatható mutató. A GDP-vel szemben a GNI nem tartalmazza a külföldi tőke által Magyarországon létrehozott tulajdonosi jövedelmet és a külföldi munkavállalók magyarországi jövedelmeit, viszont szerepelnek benne a magyar befektetők és munkavállalók külföldön szerzett jövedelmei (bér, illetve kamat, osztalék stb.). 2003-ig hazánkban a munkavállalói jövedelmek egyenlege szerény többletet mutatott, azután minimális hiányt, 2006-ban pedig újra többletet. A többlet értéke azonban eltörpül a tulajdonosi jövedelmeknek a GDP 5–7%-ának megfelelő negatív egyenlege mellett. Mindez jelzi a külföldi tőkének a magyar gazdaságban betöltött szerepét, ami nemcsak a közvetlen beruházásokban jelentkezik, hanem a portfólióbefektetésekben és a hitelügyletekben is kiemelkedő. A külföldi tulajdonosi jövedelem két részből áll: a fizetett és kapott kamatok és osztalékok egyenlegéből, tovább-

bá az újrabefektetett tőkejövedelemből. A visszaforgatott jövedelem aránya a külföldi tulajdonosi jövedelemben 2004-től kezdődően számottevően csökkent, és a 2003. évi 46%-ról 2006-ra 19%-ra süllyedt.

A (GNI) 2005-ben 3,8%-kal nőtt az előző évhez képest, növekedési üteme valamelyest alatta maradt a GDP-ének. A két makrogazdasági mutató közül 2006-ban is a GDP javára mutatkozik – 0,5 százalékpontos – ütemkülönbség, vagyis a GDP 3,9%-kal, a GNI 3,4%-kal lett nagyobb.

5. tábla A bruttó nemzeti jövedelem (GNI) alakulása

Megnevezés	2003	2004	2005	2006
Folyó áron, milliárd Ft				
GDP	18 941	20 178	22 043	23 795
Munkavállalói jövedelmek egyenlege	7,0	-0,3	-4,6	4,3
Tulajdonosi jövedelmek egyenlege	-956	-1 256	-1 427	-1 704
ebből: újrabefektetett jövedelmek	-444	-456	-448	-322
EU-s adók és támogatások egyenlege	-	42	77	118
Összes korrekció	-949	-1 214	-1 354	-1 581
GNI	17 992	19 504	20 688	22 214
Százalékban				
GNI éves növekedési üteme, összehasonlító áron	4,7	3,8	3,8	3,4
GNI a GDP százalékában	95,0	94,6	93,9	93,4

A bruttó hazai termék **termelési oldalán** a külpiaci értékesítéseken nyugvó feldolgozóipari konjunktúra részben ellensúlyozta a többi ágazat dinamikájának lassulását. Az ipar hozzáadott értéke 2007-ben az előző éveknél is dinamikusabban, 6,2%-kal, ezen belül a feldolgozóiparé

6,8%-kal nőtt. A másik két árutermelő ágazat közül az építőiparban a 2006. évi stagnálás után 12%-os csökkenés következett be, ennek hátterében elsősorban a közúthálózat-fejlesztési munkák ütemvesztése áll. A bruttó hozzáadott érték előállításából 2007-ben 4,2%-ot képviselő mezőgazdaság hozzáadott értéke az ezt megelőző két évinél is jelentősebben, 13%-kal csökkent. A szolgáltató ágak közül a jellemzően államilag finanszírozott szolgáltatások hozzáadott értékének volumene 2,1%-kal mérséklődött, ezen belül az egészségügyi szolgáltatások hozzáadott értéke csökkent jelentősen. A többi ágazat esetében pedig – többnyire a megelőző évitől elmaradó mértékű – növekedés figyelhető meg. A teljesítményüket növelő piaci szolgáltató ágak közül leginkább a szállítás, raktározás, posta, távközlés ágazatsoport hozzáadott értéke nőtt, 4,0%-kal, legkevésbé a kereskedelmi ágazatoké: 1,5%-kal.

A nemzetgazdaság **tulajdonosi szerkezetében**⁷ a kilencvenes évek közepére kialakultak azok az arányok, amelyek csekély ingadozással azóta is jellemzik Magyarországot. A rendelkezésre álló 2006. évi adatok szerint a bruttó hozzáadott érték háromnegyedét állítja elő a magánszektor, ezen belül 24% a külföldi tulajdon aránya. A 2006. évi adatok csak ágazati szinten mutatnak jelentősebbnek mondható elmozdulást az előző évekhez képest, a nemzetgazdaság egészében az egyes tulajdonosi szektorok aránya megegyezik az előző öt év átlagával.

2006-ban a **közösségi szektor** súlya 26% volt. Öt ágazatban haladta meg részesedése a hozzáadott értékből a 40%-ot, közülük egyedül a közigazgatás, védelem, kötelező társadalombiztosítás ágban volt kizárólagos a szerepe. A villamosenergia-, gáz-, gőz-, vízellátásban a közösségi

szektor aránya az egy évvel korábbival egyezően, 84% volt. Az oktatásban és az egészségügyben, ahol már a kilencvenes években megjelent a magántőke, a közösségi szektor súlya az utóbbi években lényegében változatlan (80, illetve 67% körüli) volt.

A **külföldi tulajdonú** vállalatok hozzájárulása a bruttó hozzáadott értékhez a 2005. évi 22%-ról 24%-ra emelkedett. Két ágazatban meghatározó a külföldi tulajdon aránya: a feldolgozóiparban 56% (aránya az egy évvel korábbihoz képest tovább emelkedett) és a pénzügyi közvetítés ágban pedig 47%.

A **hazai magánszektor** a 14 gazdasági ág közül nyolcban a legnagyobb tulajdonos, és közülük négyben háromnegyedet elérő vagy afölötti a súlya. A teljes bruttó hozzáadott értékből való részesedése (49%) kismértékben csökkent a 2005. évihez képest. A mezőgazdaságban és az építőiparban 90% körüli arányt képvisel a hazai magánszektor, és magas még a bányászatban, a kereskedelemben, a szálláshely-szolgáltatásban és vendéglátásban, az ingatlanügyletek, gazdasági szolgáltatás és az egyéb szolgáltatás ágakban.

A bruttó hazai termék **regionális eloszlásáról** szóló 2006. évi adatok Közép-Magyarország előnyének további növekedéséről, így a regionális különbségek nagyobbodásáról tanúskodnak. A differenciálódás hosszabb ideje megfigyelhető folyamata 2003–2004-ben megtorpant, azóta azonban tovább folytatódott, sőt Közép-Magyarország átlag feletti fejlődésének eredményeképp 2006-ra minden korábbinál nagyobb lett a különbség a gazdaságilag legfejlettebb és legkevésbé fejlett régió között (2,6-szeres). Ha a főváros teljesítményét figyelmen kívül hagyjuk, az országosnál magasabb a fajlagos mutató értéke Közép- és Nyugat-Dunántúlon. A két szélső

⁷A tulajdonosi szektorba sorolás a többségi tulajdonlás elve alapján történik.

értéket képviselő régió közötti különbség nem változott, 1,6-szeres volt.

6. tábla Egy főre jutó GDP, 2006

Régió	Ezer forint	Az országos átlag	A közép-magyarországi régió átlagának
		százalékában	
Közép-Magyarország	3 921	166	100
Közép-Dunántúl	2 139	91	55
Nyugat-Dunántúl	2 370	100	60
Dél-Dunántúl	1 596	68	41
Észak-Magyarország	1 512	64	39
Észak-Alföld	1 490	63	38
Dél-Alföld	1 564	66	40
Összesen	2 363	100	60

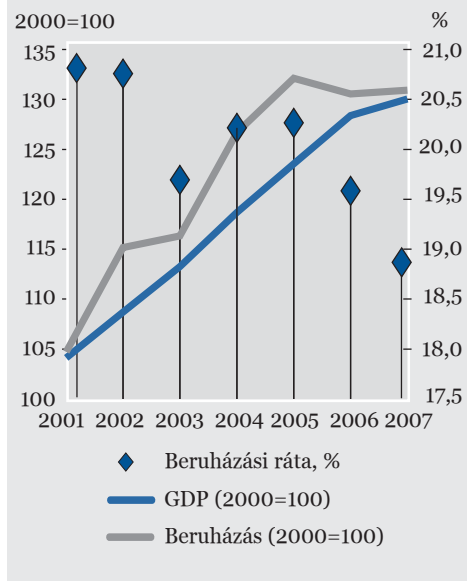
Közép-Magyarország kiemelkedő súlyát jelzi, hogy itt állították elő a teljes GDP 47%-át, miközben a lakosság 28%-a él itt. A dunántúli régiók összességében 26%-kal járultak hozzá az ország összes bruttó hazai termékéhez, csakúgy, mint a keletre fekvő három régió. Az egyes régiók súlya viszonylag szűk határok között mozog, a Közép-Dunántúl és a Nyugat-Dunántúl a legmagasabb (10–10%) és a Dél-Dunántúl a legalacsonyabb (6,5%).

Beruházás

A **bruttó állóeszköz-felhalmozás** volumene (aminek mintegy 90%-a beruházás) a 2005-ig tartó folyamatos és dinamikus növekedés, a 2006. évi 2,5%-os csökkenés után 2007-ben 1%-kal emelkedett. Az Európai Unióban a 2006. évi 6%-os emelkedést követően tavaly hasonlóan dina-

mikusan, 5,5%-kal bővült az állóeszközök bruttó felhalmozása. Az unió nagyhatalmai közül jelentős szerepe volt ebben Németországnak, ahol a 2005-ig tartó öt éves csökkenés-stagnálás után 2006-ban és 2007-ben is 5–6%-os növekedés volt megfigyelhető. Valamennyi tagországban nőtt az állóeszköz-felhalmozás volumene, a legnagyobb mértékben a kelet-közép-európai országokban (a bővülés Romániában, Szlovéniában, Lengyelországban és Bulgáriában elérte vagy meghaladta a 20%-ot). A bruttó állóeszköz-felhalmozás GDP-hez mért aránya az EU tagállamaiban átlagosan 21%, az Egyesült Államokban 19%. A tagországok rangsorában hazánk 21%-os arányával a középmezőnyben helyezkedik el, a gazdaságilag fejlettebb országok többsége előtt, de a kelet-közép-európai országok között utolsóként.

33. ábra A GDP és a beruházások alakulása

A nemzetgazdaságban 2007-ben folyó áron 4,8 billió forintot fordítottak **beruházásra**, összehasonlító áron lényegében annyit (0,3%-kal többet), mint egy évvel korábban. A szerény emelkedés alacsony szinthez képest következett be, 2006-ban ugyanis 1,2%-kal csökkent a beruházások volumene.

A **beruházási ráta** – a beruházások aránya a GDP értékéhez viszonyítva – az elmúlt három évben jellemzően csökkenést mutat, 2007-ben 19%-ot tett ki, az egy évvel korábbinál 1, 2000-hez mérten 2 százalékponttal kevesebbet.

Az éves szinten gyakorlatilag stagnáló volumenű fejlesztések háttérében egyrészt a közsféra (állami beruházások) fejlesztéseinek visszaesése, másrészt a vállalati szféra beruházásainak dinamikus növekedése állt. A beruházások **ágazati szerkezetében** három ágának van kiemelkedő szerepe: a feldolgozóiparnak, a szállítás, raktározás, posta és távközlésnek, valamint az ingatlanügyletek, gazdasági szolgáltatás ágaknak, melyek az összes beruházási célú ráfordítás mintegy héttizedét adják. A három ág beruházási dinamikáját más-más tényezők alakítják. A szállítási ág beruházásaiban az államilag finanszírozott közútfejlesztési beruházások (az utóbbi években elsősorban az autópálya-építések) viszonylag nagy súlyt képviselnek, a dinamikát lényegesen befolyásolják. A beruházások alakulása ennek következtében jelentős részben a kormányzati döntések következménye. Ezzel szemben a feldolgozóipari fejlesztések mögött a magánszektor – jelentős részben külföldi tulajdonú – vállalatai állnak, a változások ennek következtében elsősorban a piaci helyzetmegítélést és várakozásokat tükrözik, bár itt is érvényesülhet az állami döntések (pl. támogatások) hatása. Az ingatlanügyletek, gazdasági

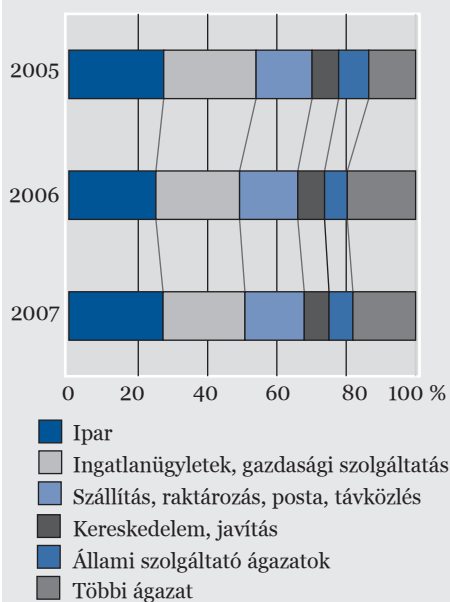
szolgáltatás ág beruházásainak döntő része a lakásépítés, amely részben piaci impulzusokat tükröz, azonban gazdaságpolitikai intézkedések (lakásépítések támogatása) is számottevően befolyásolják.

2007-ben a három legnagyobb súlyú ágazat közül egyedül a feldolgozóiparban nőtt a beruházások volumene (24%-kal), elsősorban a gumitermék, a jármű, és a híradás-technikai termékek gyártása ágazatokban megvalósult nagy volumenű fejlesztések következtében. A növekedés alacsony bázishoz mérten következett be, 2006-ban 5% körüli, egy évvel korábban 1,9%-os csökkenést mértek. A szállítás, raktározás, posta és távközlés ágazat beruházásai – a 2005. évi 19%-os és a 2006. évi 9,6%-os bővülés után – 2007-ben 2%-kal csökkentek, elsősorban az autópálya-építések és útfelújítások visszaesése miatt. Az összes beruházáson belül második legnagyobb arányt képviselő ingatlanügyletek gazdasági szolgáltatás ág beruházásainak reálértéke – részben a lakásépítés emelkedése révén – lényegében elérte az előző évit.

A vállalkozások beruházásainak mintegy 7%-os növekedése nagyrészt a feldolgozóipar fejlesztéseinek köszönhető. A beruházási ráfordításokon belül kisebb vagy közepes arányt képviselő üzleti ágazatok közül egyedül a szálláshely-szolgáltatás, vendéglátás ág beruházásainak volumene emelkedett, itt tehát folytatódott a több év óta tartó dinamikus növekedés. A termelő ágak közül a mezőgazdasági és az építőipari beruházások az egy évvel korábbihoz hasonlóan csökkentek, 10–11%-kal, a villamosenergia-, gáz-, gőz-, vízellátás fejlesztései immár negyedik éve mérséklődnek, ennek mértéke 2007-ben 4,7%, négy év alatt 30% volt. Az üzleti szolgáltatások terén jellemzően kisebb volt a visszaesés: a kereskedelemben 3,9%-kal, a pénzügyi köz-

vetítés ágban az előző évek számottevő bővülése után 6,5%-kal mérséklődött a beruházások reálértéke. Az állami szolgáltató ágazatokban (közigazgatás, oktatás, egészségügy) a 2006. évi volumenbővülés után valamennyi ágban csökkentek a beruházások. A legnagyobb mértékben a közigazgatásban esett vissza a beruházások volumene (31%-kal), az oktatásban 13%-os, az egészségügyben 12%-os reálérték-csökkenés következett be. Az egyéb közösségi, személyi szolgáltatás ágazat fejlesztései az elmúlt három évben csökkenést mutatnak.

34. ábra A beruházások megoszlása főbb nemzetgazdasági ágak szerint

A beruházások **gazdálkodási forma** szerinti megoszlása a 2000-es évek elején a lakásépítések számának meredek emelkedésével együtt jelentősen módosult a vál-

lati beruházásokkal szemben a lakossági (egyéb gazdasági tevékenységekhez köthető) beruházások javára. A további évek során több irányban (a lakásépítési tendenciák alakulásával összefüggésben), de összességében nem túl jelentős mértékben módosult a megoszlás. Tavaly a vállalkozások fejlesztéseinek súlya 4 százalékponttal emelkedve 69%, a költségvetési szervek által finanszírozott beruházások részesedése az egy évvel korábbinál kisebb, 13% volt, az egyéb gazdasági tevékenységekhez köthető beruházások aránya 18%-ra csökkent.

Az **építési és a gépberuházások** dinamikája az évtized elején élesen különbözött, a rákövetkező két évben közeledett egymáshoz, 2006-ban pedig hasonló mértékű csökkenés következett be e két csoportban. 2007-ben ismét eltérő irányú volt a változás: az építési beruházások 6,8%-kal csökkentek, a gépberuházások 11%-kal emelkedtek. Ez nagyrészt a feldolgozóipar beruházásainak jelentős emelkedésével, valamint az út- és egyéb építési jellegű beruházások mérséklődésével függ össze. A gépeken belül az importált gépek volumene 16%-kal, a hazai gyártmányú gépeké 6,3%-kal emelkedett, arányuk – a 2006. évvel közel egyezően – 48–52% arányban oszlott meg. Az összes beruházáson belül az építési jellegű fejlesztések aránya a 2006. évi 58%-ról 55%-ra mérséklődött, a gépberuházások arányának közel egyező nagyságú emelkedésével egyidejűleg.

A **beruházási árak** 2006. évben gyorsuló növekedése 2007-re ismét lefékeződött, a növekedés üteme a 2003–2005 évekre jellemzőhöz hasonlóan alakult. A beruházásiár-index a 2006. évi 105,4%-kal szemben 2007-ben 102,7% volt. Többéves tendencia szerint az árváltozás fő hajtóerejét az építési beruházások áremelkedése jelenti, aminek mértéke 2007-ben 5,8%

volt. A gépberuházások árszínvonala a 2005. évi stagnálás és a 2006. évi 2,6%-os emelkedés után a múlt évben 1,9%-kal csökkent, az importgépek árának közel 5%-os csökkenése és a belföldi gépek árának némi emelkedése következtében.

Külföldi működőtőke-befektetések

2006 végén – az ENSZ legfrissebb World Investment Report című kiadványa szerint – **a világon befektetett külföldi működőtőke-állomány** értéke mintegy 12 billió dollárt tett ki, 19%-kal többet az egy évvel korábbinál. A megelőző évekhez hasonlóan a tőkeállomány több mint héttizede a fejlett államokban volt, amelyen belül az Európai Unió részesedése közel kétharmadot tett ki. A 2005 végéig befektetett külföldi tőkeállományból a legtöbb, mintegy 6,1 billió dollárnyi tőkét a szolgáltatászektor vonzotta. Ezen belül is két ágazat emelkedik ki, a pénzügyi szolgáltatások, valamint az üzleti szolgáltatások, 1,9, illetve 1,6 billió dollárnyi külföldi tőkeállományukkal. A feldolgozóipar összességében 3,0, míg a primer szektor 0,8 billió dolláros állománnyal rendelkezett az évtized közepén.

2006-ban a globális külföldi **működőtőke-áramlás** értéke meghaladta az 1,3 billió dollárt, ami – részben a dollár leértékelődésének következményeként – 38%-kal haladja meg az egy évvel korábbi, s megközelíti a 2000. évi rekordszintet.

A 2006. évi tőkeáramlás több mint kétharmada határon átnyúló összeolvadások és felvásárlások révén valósult meg, a zöldmezős beruházások részesedése – értékük növekedése ellenére – tovább csökkent. 2006-ban a transznacionális vállalatok és leányvállalataik a világtermelés tizedét, a globális export harmadát adták.

Ugyanebben az évben a világ országai közül a legnagyobb külföldi eredetű befektetésállománnyal az Egyesült Államok rendelkezett (1,8 billió dollár), amit Nagy-Britannia követett a sorban (1,1 billió dollár). Összességében igen jelentős, 0,8 billió dollárt megközelítő összegű külföldi tőke működött Franciaországban és Hongkongban is.

7. tábla A legnagyobb értékű kétoldalú működőtőke-állományok a világon, 2005

Rang-sor	Befektető ország	Célország	Milliárd USD
1.	Nagy-Britannia	Egyesült Államok	282
2.	Hongkong, Kína	Kína (anyaország)	242
3.	Egyesült Államok	Nagy-Britannia	234
4.	Japán	Egyesült Államok	190
5.	Németország	Egyesült Államok	184

2006 végén a **hazánkban működő külföldi tőke állománya** 13,8 billió forint (81,8 milliárd dollár) volt, folyó áras forintadatokból számítva 17%-kal több, mint egy évvel korábban. Ezzel az értékkel Magyarország a világ huszonötödik legnagyobb külföldi befektetésállománnyal rendelkező országának számított. A legjelentősebb, 3,7 billió forintnyi tőkeállománnyal – a megelőző évekhez hasonlóan 2006-ban is – Németország rendelkezett hazánkban, a második helyen Hollandia volt található, amely ország állománya a németének közel felét, a teljesnek pedig 13%-át tette ki. A rangsor további helyein Ausztria, Nagy-Britannia és Franciaország következik, 1,6, 0,8 és 0,6 billió forintnyi állományi értékekkel. A tíz legnagyobb értékben hazánkban be-

fektető ország a teljes külföldi tőkeállomány több mint háromnegyedét birtokolta 2006 végén.

A hazánkban befektetett külföldi tőkeállomány legnagyobb része, 36%-a a feldolgozóiparban működött. Az ide tartozó járműgyártás 10, a villamosgép-, műszer-gyártás 7%-kal részesedett a teljes állományi értékéből. A feldolgozóiparban működő tőkeállomány mindazonáltal alig, mindössze 1%-kal növekedett 2005-ről 2006-ra, ellentétben például a kereskedelem, javítás ágazattal, amelynek tőkeállománya (2,2 billió forint) közel 1,6-szorosára emelkedett ugyanennyi idő alatt. Jelentős, 35%-os folyó áras növekedés volt tapasztalható az ingatlanügyletek, gazdasági szolgáltatások esetében is, amely révén az ágazat tőkeállománya már több mint ötödét tette ki a teljesnek. A pénzügyi közvetítés ágazatban működő külföldi tőkeállomány 16%-os növekedést követően 1,4 billió forint volt, ami a tőkeállomány mintegy tizedét jelentette.

A külföldi érdekeltségű vállalkozások 2006. évi nettó árbevétele egy év alatt több mint negyedével 33,1 billió forintra, az általuk előállított bruttó hozzáadott érték pedig 17%-kal 5,6 billió forintra nőtt. Az e vállalati kör által alkalmazottak száma – a vállalatszám csökkenése ellenére – növekedést mutat (4%), az így kialakuló 598 ezer főnyi alkalmazotti létszám egyben történelmi rekordot is jelent. Az alkalmazottak ötödét a kereskedelem, javítás ágazatba tartozó vállalkozások foglalkoztatták, amelyek száma még mintegy 10 ezer fővel emelkedett is a megelőző évihez képest. A legdinamikusabb alkalmazotti létszám-emelkedés a járműgyártással foglalkozó vállalkozások esetében volt tapasztalható, amelyeknél a megelőző évinél 27%-kal több, összességében közel 44 ezer fő dolgo-

zott. A feldolgozóiparon belül a legtöbb, 105 ezer embert továbbra is a villamos gép, műszer gyártása ágazat foglalkoztatja, ez a létszám lényegében megegyezik az egy évvel korábbival.

2006-ban a külföldi érdekeltségű vállalkozásoknál alkalmazásban állók bruttó havi átlagkeresete meghaladta a 241 ezer forintot, ami mintegy háromötödével magasabb a nemzetgazdasági átlagnál. A bruttó átlagkeresetek mind a nemzetgazdaság egészében, mind a külföldi érdekeltségű vállalkozásoknál 8%-ot megközelítő mértékben emelkedtek 2005-ről 2006-ra, így utóbbi csoport bérelőnye lényegében változatlan maradt a megelőző évihez képest.

A külföldi érdekeltségű vállalatok külkereskedelmi forgalma 2006-ban jelentős élénkülést mutat: kivitelük forintértéke 23, behozataluké 25%-kal lett nagyobb, szemben a megelőző évben tapasztalt 4%-os növekedésekkel. A forgalombővülés eredményeképpen az export értéke 10,9, az importé 11,9 billió forintot tett ki 2006-ban, ami a teljes külkereskedelmi forgalmunk 70, illetve 73%-át jelentette. Behozataluk közel kétharmada az Európai Unió (EU-25) tagállamaiból érkezett, azon belül is meghatározó volt a régi tagállamok túlsúlya. Kivitelük esetében – a teljes külkereskedelmi forgalomhoz hasonlóan – még jelentősebb az Európai Unió aránya (77%).

A külföldi érdekeltségű vállalkozások beruházásai 2006-ban 1,1 billió forintot tettek ki, 12%-kal kevesebbet, mint egy évvel korábban. A legjelentősebb mértékű visszaesés a szállítás, raktározás, posta, távközlés, valamint a vegyi anyag, vegyi termék gyártása ágazatok esetében következett be.

A magyar vállalkozások által külföldön befektetett tőke 2006 végén meghaladta a 2,2 billió forintot (12,7 milliárd dollár), amely érték 0,6 billió forinttal

több az egy évvel korábbinál, és forintadatokból számítva 2,2-szeresét jelenti a 2004. év végének. A legfontosabb befektetési ország Szlovákia volt, ahol a tőkeállományunk közel háromtizede működött 2006 végén. A második helyen Hollandia, a harmadikon pedig Horvátország volt található, 12, illetve 11%-os részesedésekkel. A Nagy-Britanniában befektetett tőkeállomány egy év alatt ötszörösére nőtt, amellyel a 2005. évi rangsorban tizenkettedik ország a negyedik helyre lépett elő. A fent említetteken kívül Bulgáriában, Romániában, Szerbia és Montenegróban, valamint Macedóniában is jelentős hányada, egyenként közel 5%-a működött a teljes tőkeállományunknak. 2006 végén a külföldi tőkeállományunk több mint kétharmada volt szocialista országokban vagy azok utódállamaiban működött. A külföldi tőkeállományunk legnagyobb része, 32%-a a feldolgozóiparban, háromtizede a pénzügyi közvetítés nemzetgazdasági ágban működött. A feldolgozóipari beruházásokon belül kiemelkedő a kősztyártás, kőolaj-feldolgozás, nukleárisfűtőanyag-gyártás szerepe, ahová a teljes tőkeállomány több mint negyedét fektették be. A bányászatban, valamint az ingatlanügyletek, gazdasági szolgáltatás ágakban befektetett tőkeállomány 2006-ban 2,2, illetve 5,1-szeresére nőtt, egyenként tizedét jelentve a teljes állomány értékének.

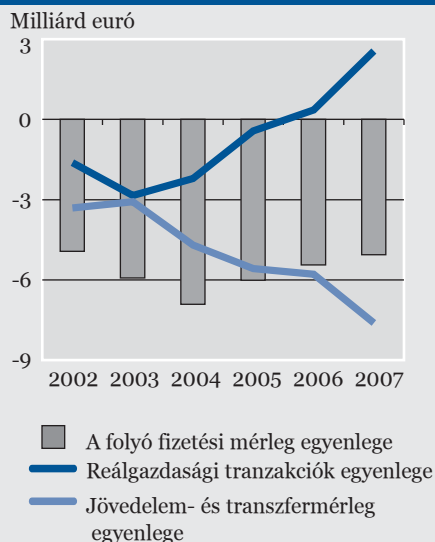
Fizetési mérleg, külföldi adósságállomány

2007-ben a **folyó fizetési mérleg** hiánya 5,1 milliárd euró volt, ami a bruttó hazai termék 5,0%-ának felel meg. A deficit 2007-ben mintegy 400 millió euróval mérséklődött, kisebb mértékben, mint az előző két évben. Az Európai Unió 27 tagál-

lamának folyó fizetési mérlege 72 milliárd eurós hiányt mutat az unión kívüli országok vonatkozásában, ami a GDP 0,6%-ának felel meg. Az uniós hiány is mérséklődött 2006-hoz képest – mintegy 10,5 milliárd euróval –, ami a GDP-arányos deficit 0,1 százalékpontos csökkenését idézte elő.

A reálgazdasági tranzakciók mérlege – a megelőző három évhez hasonlóan – 2007-ben is javult, s immár második éve aktívumot mutat. Ez elsősorban az áruforgalom egyenlegváltozásának a következménye, aminek 2006-ig egyre kisebb összegű behozatali többlete volt, 2007-ben pedig a kivitel értéke már 1,4 milliárd euróval meghaladta a behozatalét. Az áruforgalom egyenlege 2003 és 2007 között összességében 4,3 milliárd euróval vált kedvezőbbé, ezen belül 2007-ben nagyobb mértékben javult a mérleg (2,4 milliárd euró), mint a megelőző három év során együttvéve.

35. ábra A folyó fizetési mérleg és összetevői

A reálgazdasági tranzakciók másik összetevőjének, a szolgáltatásoknak az egyenlege 1,1 milliárd eurós többletet mutat, ami 145 millióval kevesebb az egy évvel korábbanál, de valamelyest meghaladja a 2005. évi szintet. Az aktívum 2007. évi mérséklődésében meghatározó szerep jutott az idegenforgalomnak, amelynek mérlege – meghatározóan az alacsony bázishoz képest dinamikus bővülő kiadásoknak betudhatóan – 0,4 milliárd euróval romlott, bár még mindig 1,3 milliárdos aktívumot mutat.

A jövedelem- és transzfermérleg egyenlegének változásában meghatározó szerepe van a jövedelmek alakulásának. Az elmúlt években a nettó jövedelemkiáramlás évről évre emelkedett, összege 2005-ben 5,8, 2006-ban 6,2, tavaly pedig 7,9 milliárd eurót tett ki. Ezen belül a nem adóssághoz kapcsolódó, osztalék-, felosztott és újrabefektetett jövedelmek nettó kiáramlása 2007-ben 5,9 milliárd eurót, a megelőző évinél 1,3 milliárddal, a 2005. évinél pedig 1,8 milliárddal többet tett ki. A nem adóssághoz kapcsolódó nettó jövedelemkiáramlás – kissé mérséklődő hányadát – több mint kilenctizedét a közvetlen tőkebefektetések keretében megvalósuló kiáramlás jelentette, míg a fennmaradó rész a portfólió jellegű befektetésekhez kapcsolódott. Az adóssághoz kapcsolódó, kamatjellegű nettó jövedelmek kiáramlása 2,2 milliárd euró volt, 0,5 milliárddal több mint 2006-ban. Az egy évnél rövidebb ideig külföldön alkalmazottak díjazásából származó aktívum (116 millió euró) összege lényegében megegyezett az egy évvel korábbival, bár az uniós csatlakozás előtti évekre jellemző értékeket továbbra is csak megközelítette. A viszonzatlan folyó átutalások aktívuma 2007-ben 315 millió euró volt. Ez az érték 62 millió euróval kisebb, mint az egy évvel korábbi, a

2005. évihez képest ugyanakkor 137 millió emelkedést mutat. Az EU költségvetéséhez történő magyar hozzájárulást folyó transzferként tartalmazó államháztartási szektor egyenlege a tétel egészével azonos irányban változott az elmúlt évek során, míg az egyéb szektorok esetében folyamatosan javult az egyenleg, aktívuma 2007-ben már 1 milliárd euró volt.

A **tőkemérleg** egyenlege – 2006 kivételével – 2004 óta javul, a bevétel többlete 2007-ben már meghaladta az 1 milliárd eurót. Ebben nagy szerepe volt az államháztartási szektorra számított mérlegnek, amelyben az Európai Unióból érkező, fejlesztésekhez, beruházásokhoz kapcsolódó forrásokat is elszámolják. Az államháztartási szektorra számított mérleg a 2007. évet 1,3 milliárd eurót megközelítő többlettel zárta, ami az előző évi aktívum 2,1-szeresét jelenti. A tőkemérleg és folyó fizetési mérleg együttes egyenlegeként kialakuló – úgynevezett felülről számított – külső finanszírozási igény 2007-ben 4,0 milliárd euró volt, 0,7 milliárddal kevesebb, mint a megelőző évben.

A **nem adósságeneráló források** beáramlása 2004–2005-ben 3,3, illetve 3,5 milliárd eurót tett ki. 2006-ban ezzel szemben 0,5 milliárd eurós nettó kiáramlás volt tapasztalható, ami 2007-ben 3,9 milliárdra emelkedett. Az egyenleg 2007. évi romlásában a legjelentősebb tényezőt a tulajdonviszonyt megtestesítő portfólióbefektetések alakulása jelentette, amelyek mérlege 5,4 milliárd euróval, a megelőző évinél 4,7 milliárddal nagyobb összeggel mérsékelte a nem adósságeneráló forrásokat. A külföldiek magyarországi, részesedés formájában megvalósuló közvetlen tőke mozgásainak egyenlege – beleértve az újrabefektetett jövedelmeket is – ezzel szemben másfélszeresére (4,2 milliárd

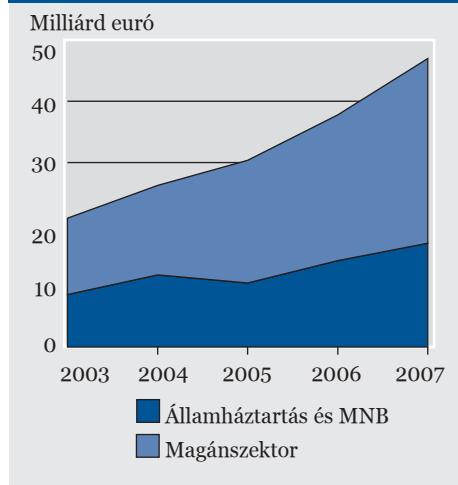
euróra) nőtt a megelőző évihez képest. A magyarok külföldre irányuló ilyen jellegű tőkebefektetése 2006-hoz hasonló nagyságrendű összeget, 2,7 milliárd eurót tett ki.

Magyarország bruttó **külföldi adósságállománya** – a közvetlen tőkebefektetéseken belül elszámolt egyéb tőkével együtt – az elmúlt években rendre 20% körüli mértékben emelkedett. Az utóbbi két év során bekövetkezett növekedés 31,6 milliárd eurót tett ki, amely révén 2007 végén az adósságállomány 99,6 milliárd eurót, az éves GDP-vel közel azonos összeget képviselt.

A bruttó külföldi adósságállományból a magánszektor közel kétharmadnyi, az államháztartás és az MNB pedig több mint egyharmadnyi arányt képviselt 2007 végén. Miután az elmúlt két év adósságállomány-növekedésének több mint háromnegyede a magánszektorra érintette, így részesedése jelentősen – 5 százalékponttal – meghaladta a 2005. év végét. A követelések értéke 2007-ben 52,6 milliárd euró volt, a két évvel korábrinál 15,0 milliárddal több. A kétéves időszakon belül 2006-ban – az azt megelőző évhez hasonlóan – több mint 20%-os volt a növekedés, 2007-re viszont 16%-os. A korábbiaknál szerényebb mértékű követelésnövekedés leginkább a – tavaly év végén a követelésállomány több mint háromtizedét kitevő – nemzetközi tartalékok alakulásával magyarázható, amelyek 2007 végi értéke ugyanúgy 16,4 milliárd eurót tett ki, mint egy évvel korábban. A bruttó külföldi adósságállomány, valamint a követelésállomány különbségeként kialakuló nettó külföldi adósságállomány 2007 végén 47,0 milliárd euró volt, a GDP 47%-a. A nettó adósságállomány az elmúlt két év során azonos mértékben, évente közel negyedével, két év alatt pedig 55%-kal nőtt, amelyen belül a magánszektor

adósságállománya másfélszeresére emelkedett, az államháztartás és MNB-é pedig több mint 60%-kal lett nagyobb. 2007 végén a magánszektor, illetve az államháztartás és MNB – a bruttóhoz hasonlóan – a nettó külföldi adósságállományon is lényegében kétharmad-egyharmad arányban osztozott.

36. ábra A nettó külföldi adósságállomány alakulása (az év végén)

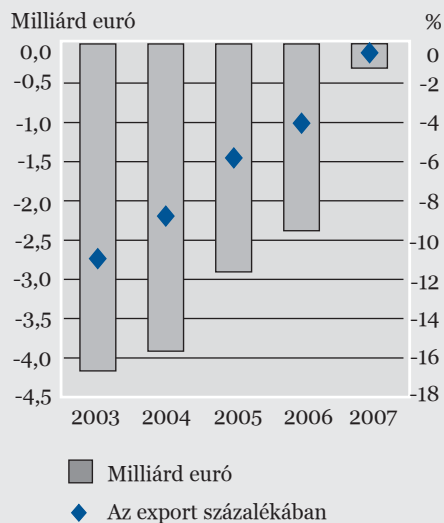
A nemzetgazdaság **nem adósság jellegű tartozása** 2007 végén 53,8 milliárd euró volt, ami a külföldiek 69,5 milliárd eurós magyarországi, valamint a magyarok 15,7 milliárd eurós külföldi befektetéseinek különbségeként adódott. Egy évvel korábban a nem adósság jellegű tartozások nettó állománya 3,5 milliárd euróval magasabb, 57,3 milliárd euró értékű volt. Az **összes** – adósság és nem adósság jellegű – **külföldi tartozás** 2007 végén 169,1 milliárd, a követelés 68,3 milliárd, a nettó külföldi tartozás 100,8 milliárd eurót képviselt. Az összes külföldi tartozás 2007 végi értéke

megegyezett az ugyanazon évi GDP-vel. Egy évvel korábban az összes külföldi tartozás 6%-kal magasabb, 2005 végén viszont 9%-kal alacsonyabb volt, mint az adott évi bruttó hazai termék.

Külkereskedelmi forgalom

A **külkereskedelmi mérleg**, illetve annak javulása kitüntetett szerepet játszott az utóbbi évek, különösen a 2007. év nemzetgazdasági folyamatainak alakulásában. A nettó exportóri pozíció továbbra is a szolgáltatások külkereskedelmét jellemezte, az itt kialakult aktívum összege azonban kissé elmaradt az előző évitől. Az egyensúly javulásának meghatározója a termékforgalom passzívumának jelentős csökkenése volt.

37. ábra A külkereskedelmi termékforgalom egyenlegének alakulása (folyó áron)

A **termékforgalom egyensúlya** negyedik éve javult 2007-ben. Mérlegének hiánya 308 millió eurót tett ki, töredékét a 2006. évi 2,4 milliárdnak. Ez azt is jelenti, hogy egyetlen év alatt nagyobb összeggel csökkent a hiány (2,1 milliárd euróval), mint a megelőző három évben együttesen (1,8 milliárd euróval). A relatív hiány alapján a javulás még jelentősebb volt. 2003-ban a hiány összege az export 10,9%-ának felelt meg, ez az arány 2006-ig 4%-ra, majd 2007-ben 0,4%-ra csökkent. A 2007. évi erőteljesebb csökkenésben fontos szerepet játszott az a tény, hogy a cserearány előző évekre jellemző romlása megállt, így nem mérsékelte a volumenfolyamatoknak az egyensúlyjavulás irányába mutató hatását.

Az egyensúly javulása mindvégig a **termékforgalom** dinamikus növekedése mellett ment végbe. A 2007. évi növekedési ütem az előző évit ugyan nem érte el, de az exportban így is már negyedik éve volt két-számjegyű, és az importét felülmúló mértékű.

8. tábla Az export és az import volumenének növekedése (az előző évhez képest)

Év	Export (%)	Import (%)
2003	9,1	10,1
2004	18,4	15,2
2005	11,5	6,1
2006	18,0	14,4
2007	15,6	11,4

A Világkereskedelmi Szervezet (WTO) áprilisban kiadott jelentése szerint a **világkereskedelem** növekedése 2007-ben lassult. A termékforgalom volumene, a 2005. évi 6,5% és a 2006. évi 8,5% után 2007-ben 5,5%-kal haladta meg az előző évit, az utób-

bi hasonló az 1997–2007 közötti időszak évi átlagos növekedési üteméhez. Továbbra is kiemelkedett az ázsiai térség, s különösen Kína exportdinamikája. Az Egyesült Államok a világtáznál gyorsabb növekedést ért el, míg Európa lényegesen mérsékeltebben, 3,5%-kal, ezen belül az Európai Unió (EU-27) 3%-kal bővítette exportját. Az import növekedési üteme az Egyesült Államokban, továbbá Ázsiában jelentősen elmaradt az exportétól, Európában, illetve az Európai Unióban megegyezett azzal, a világ más, jellemzően nagy kőolaj-exportáló térségeiben viszont számottevően meghaladta azt.

Az Eurostat adatai szerint az **Európai Unió** 27 tagállamának összesített – az unión belüli és kívüli kereskedelmet egyaránt tartalmazó – exportja és importja 6–6%-kal nagyobb euró értéket tett ki 2007-ben, mint egy évvel korábban. Az előző két év dinamikájához képest ez a forgalom mindkét oldalán lassulást jelent, amiben viszont az áremelkedés lefékeződése is szerepet játszhat. Az unión belüli, illetve a harmadik országokkal lebonyolított forgalom növekedési üteme között jelentős különbség nem volt. Az előbbi relációban mintegy 6%-kal nőtt a forgalom, az utóbbi relációban az export – szintén euróban kifejezett értéke alapján – nem egészen 7%-kal, az import több mint 5%-kal. A tagállamok 2007. évi exportjuknak átlagosan 68%-át, importjuknak 64%-át bonyolították le az unión belül, ezek az arányok az előző két évben is hasonlóak voltak. Az unión kívüli reláció mérlege 185 milliárd eurós hiányt mutat, 7 milliárddal kevesebbet a 2006. évinél, viszont 58 milliárddal többet a két évvel korábbinál.

Magyarország 2007. évi exportjának 79%-át bonyolította le az **Európai Unió** országaival, amelyből 59% jutott a régi tagállamokra (EU-15) és 20% az új (2004-ben

és 2007-ben csatlakozott) tagállamokra. Az importban 70%-ot tett ki az Európai Unió aránya, ebből 56%-ot a régi és 14%-ot az új tagállamoké. Az unión belüli export 15%-kal, az import 9%-kal nagyobb volument képviselt 2007-ben, mint egy évvel korábban. Különösen erőteljesen, 27%-kal bővült az új tagállamokba irányuló export, ezen belül is kiemelkedően a gépek és az élelmiszerek csoportjában, ahol meghaladta az egy évvel azelőtti 1,3-szeresét, illetve 1,5-szeresét. A régi tagállamokba mérsékeltebb, de ugyancsak jelentős, 12%-os volt az export növekedése; szintén az átlagosnál gyorsabb a gépek és szállítóeszközök körében. Az import is az új tagállamokból emelkedett nagyobb mértékben, 12%-kal, mint a régi tagállamokból, ahonnan 8%-kal lett nagyobb volumenű. Az exportnak az importénál magasabb dinamikája tehát mindkét relációt jellemezte, s ez az egyenleg javulását, pontosabban az aktívum növekedését eredményezte. Az uniós kereskedelem egészét tekintve a 2006. évi 3,5 milliárd euróval szemben 2007-ben 6,1 milliárdot tett ki az aktívum összege, ami mindkét évben hasonló, nagyjából 35–65 arányban oszlott meg a régi és az új tagállamok csoportja között.

Az Európai Unió új tagállamainak csaknem mindegyikébe nagyobb export irányult 2007-ben, mint az onnan érkezett import volt (kivételt a viszonylag kis forgalmat képviselő Málta jelentett). A legmagasabb összegű aktívum Románia és Szlovákia viszonylatában alakult ki, az aktívum növekménye román viszonylatban volt a legnagyobb. Az utóbbi két ország mellett Lengyelország és Csehország tartozott az országcsoporthoz belüli legjelentősebb partnerek közé. (Az új tagállamokkal lebonyolított forgalom 88%-a erre a négy országra jutott.)

9. tábla Magyarország legnagyobb külkereskedelmi partnerei az új EU-tagállamok csoportjában

(folyó áron, millió euró)				
Ország-csoport, ország	Behozatal	Kivitel	Egyenleg	
	2007		2006	
Új tagállamok				
összesen	9 632	13 505	3 873	2 233
Ebből:				
Lengyel-ország	2 714	2 836	121	-244
Szlovákia	2 136	3 181	1 045	607
Csehország	2 392	2 574	182	94
Románia	1 521	3 087	1 566	992

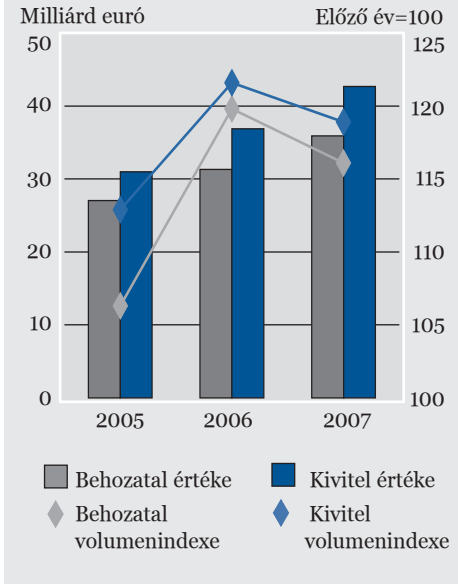
Az **Európai Unió kívüli** országok csoportjában az export és az import volumene alig eltérő mértékben, 18%-kal, illetve 19%-kal nőtt 2007-ben az előző évihez képest. A növekedés elsődleges tényezője a forgalom mindkét irányában a gépek és szállítóeszközök mintegy 1,3-szeresre bővült kereskedelme volt. Az unió kívüli gépexport legnagyobb piaci európai országokban találhatóak, a gépipport viszont elsősorban ázsiai országokból érkezik; a 2007. évi növekmény is alapvetően e két országcsoportban realizálódott. A másik nagytétel, az energiainport volumene csak megközelítette az egy évvel korábbit, ennek hatása főként az európai országok csoportjában jelentkezett. Az EU-n kívüli országokba irányuló export egésze is mindenekelőtt az európai országok, az importé az ázsiai országok viszonylatában bővült, s ez egyenlegük előjelében, illetve annak változásában is tükröződött. Az ázsiai reláció több év óta tetemes passzívuma tovább emelkedett, 2007. évi összege 8,5 milliárd eurót tett ki, 1,9 milliárddal haladva meg az egy évvel korábbit. Ugyanakkor az európai országok csoportjában 480 millió eurós

aktívum alakult ki, ami a 2006. évi passzívumhoz képest 1,4 milliárdos javulást jelent. Figyelembe véve a többi földrész országaival szembeni, 2006-ban és 2007-ben is 1,6 milliárd euró körüli aktívumot, az Európai Unió kívüli országok csoportjának egészét tekintve 6,4 milliárd eurós passzívummal zárt az egyenleg, ez 550 millióval több, mint az egy évvel korábbi.

Az EU-n kívüli európai országok közül a Horvátországgal, Szerbiával, Törökországgal és Ukrajnával folytatott kereskedelemben alakult ki a legnagyobb összegű aktívum. Az egyenlegjavulás fő tényezőjének viszont az Oroszországgal szembeni (hagyományosan és továbbra is magas) passzívum jelentős mérséklődése tekinthető. A legnagyobb ázsiai partnerországok viszonylatában, szintén a korábbi évekhez hasonlóan, a 2007. évi export is csak töredékét tette ki az importnak. Az ebből adódó passzívum összege a kínai relációban emelkedett ki, ahol 3 milliárd euró körül alakult, de milliárd eurós nagyságrendet képviselt Japán, Tajvan, a Koreai Köztársaság és Hongkong viszonylatában is.

A **gépek és szállítóeszközök** exportja, amint a meghatározó országcsoportokban, úgy összességében is a növekedés húzófaktorja volt 2007-ben, és hosszabb időszakot átfogóan egyaránt. Volumene a legutóbbi három évben (2005–2007-ben) 13%-kal, 22%-kal, majd 19%-kal nőtt. A nem kis részben az exportot megalapozó gépipport növekedése ugyancsak jelentős, a gépexporténál azonban mérsékeltőbb, 6%-os, 20%-os és 16%-os volt. A teljes export értékének több mint hattizedét, az importnak több mint felét adták a gépek és szállítóeszközök. Exportjuk értéke folyamatosan és fokozódó mértékben meghaladta importjukét, így az egyensúly javulásában is jelentős szerepet játszottak.

38. ábra A gépek és szállítóeszközök külkereskedelme

A meghatározó gépcsoportok közül a közúti járművek forgalma mutatta a legerőteljesebb felfutást a három év folyamán. 2007-ben 7,9 milliárd euró értékű export és 6,4 milliárd euró értékű import realizálódott ebben a termékkörben, a teljes gépexport, illetve -import mintegy 18–18%-a. Az exporton belül 4,4 milliárd euró értékben személygépkocsikat szállítottak ki, az importon belül a gépjármű-alkatrészek értéke 2,2 milliárd eurót tett ki. A legnagyobb partner mindkét termékkör esetében Németország volt, ide irányult a személygépkocsi-export több mint harmada, és itt adták fel a gépjárműalkatrész-import mintegy felét. Gyorsuló ütemű és jelentős mértékű növekedés mutatkozott a gépexport legnagyobb csoportja, a híradás-technikai termékek körében is. Ez 12,4 milliárd eurós kivitelt jelentett 2007-ben, a teljes géпки-

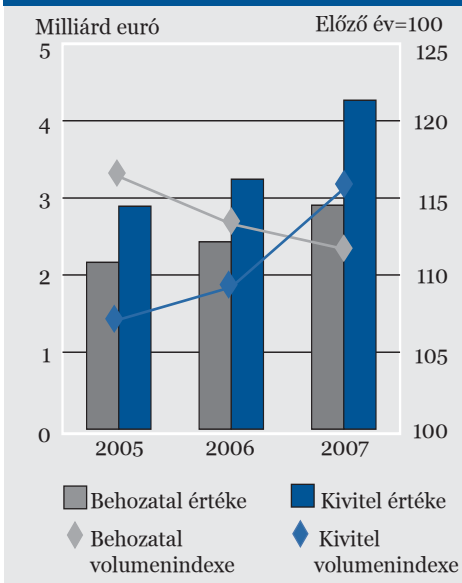
vitel közel háromtizedét. Vele szemben ugyancsak erőteljesen megnőtt, 7 milliárd eurós, a teljes gépimport mintegy kéttizedét kitevő import állt. A termékkör legfontosabb exporttéttele a mobiltelefon volt, 6 milliárd euró értékben, melynek legnagyobb exportpiacát Oroszország és Németország jelentette. Az importban – az exporttermelést is szolgáló – kész és összeszerelt mobiltelefonok 1,8 milliárd eurós értéket képviseltek.

A második legnagyobb árufőcsoport, az export közel háromtizedét, az import több mint háromtizedét képviselő **feldolgozott termékek** forgalma szintén fontos tényezője volt a külkereskedelem bővülésének. Az export volumene 2005-ben 10%-kal, 2006-ban 16%-kal, 2007-ben 8%-kal haladta meg az előző évit. Az import 2005-ben ugyan viszonylag mérsékelten, 2%-kal nőtt, ezt azonban jelentős élénkülés, 2006-ban 12%-os, 2007-ben további 9%-os növekedés követte. Az igen széles termékskálából a gyógyszerek és gyógyszerészeti termékek, valamint a szakmai, tudományos és ellenőrző műszerek csoportját érdemes kiemelni, amelyek exportja mindhárom évben kiemelkedő mértékben bővült, és árufőcsoporton belüli részesedésük 10–10% körül alakult 2007-ben. Az exportnál mérsékelt, de számottevő emelkedést mutat a gyógyszerek és gyógyszerészeti termékek importja is. Figyelemre méltó, hogy 2005–2006-ban még e termékkör importja, 2007-ben viszont már exportja volt nagyobb értékű.

Az **élelmiszerek, italok, dohánytermékek** exportja gyorsuló, importja viszont lassuló ütemű, bár így is jelentős mértékű növekedést mutatott az elmúlt három év során. Az export különösen 2007-ben élénkült, volumene a 2005. évi 7%-os, majd a 2006. évi 9%-os emelkedést követően

2007-ben 16%-kal lett nagyobb. Ez utóbbi azt is jelentette, hogy az export dinamikája az előző évek tendenciájával ellentétben ismét meghaladta az importét, ami ugyanezekben az években 16%-kal, 13%-kal és 12%-kal bővült. Meg kell azonban jegyezni, hogy a teljes forgalom alakulására mindez viszonylag mérsékelt hatást gyakorolt, annak ugyanis kis hányadát, 2007-ben az exportnak 6%-át, az importnak pedig 4%-át adta.

39. ábra Az agrárjellegű termékek külkereskedelme

A dinamikus növekedés több termékkört is jellemzett az agrárjellegű exportban és az importban egyaránt. Az exporttendencia meghatározó tényezőjének azonban a gabona és gabonakészítmények kiszállítása tekinthető. Ennek euróban kifejezett értéke 2005-ben és 2006-ban is jelentősen, mindkét évben nagyjából egynegyedével emelkedett, 2007-ben azonban az előző évi

1,9-szeresére futott fel. Ebben a növekedésben a gabonák áremelkedése mellett meghatározó szerepe volt annak, hogy az EU 2007 előtt felvásárolt intervenciós készletét szinte teljes egészében kiszállították.

Az **energiainport** volumene, miután 2005-ben jelentősen, 18%-kal emelkedett, és 2006-ban e szint körül alakult (növekedése 1%-on belül maradt), 2007-ben nem egészen 2%-kal mérséklődött. A 2005. évi felfutás meghatározója a nyers kőolaj hirtelen megugrott importja volt. Mivel egyidejűleg az árszint is lényegesen magasabb lett, az import értéke volumenénél is nagyobb mértékben nőtt, s az árucsoport egészét tekintve – euróalapon – több mint 1,5-szeresét tette ki az előző évinek. 2006-ban – szintén az áremelkedésre visszavezethetően – további egynegyedével nőtt az energiainport értéke, majd az így kialakult magas szinthez képest 2007-ben némi, 2%-os mérséklődés következett be. Az utóbbiban a természetes és mesterséges gáz csoportjában mutatkozó mennyiségi és árszint-csökkenés játszotta az elsődleges szerepet. Az energiahordozók exportja jelentősen ingadozott a három év folyamán: a 2005. évi 22%-os volumennövekedést 2006-ban 7%-os csökkenés, majd 2007-ben ismét nagymértékű, 28%-os növekedés követte. Az export legnagyobb részét kőolajtermékek adták, a 2007. évi felfutás elsődleges tényezőjének azonban az erősen emelkedő irányzatú villamosenergia-kivitel tekinthető. 2007-ben az energiaexport több mint negyedét adta a villamos energia, két évvel korábban az egytizedét. Ugyanakkor a teljes exporton belül csekély jelentőségű az energiahordozók csoportja, 2007-ben aránya 3% volt. Vele szemben az energiainport jóval nagyobb értékű és arányú, a 2007. évi összimport mintegy tized részét tette ki.

A legkisebb árufőcsoport, a forgalom mindkét oldalának alig 2%-át képviselő **nyersanyagok** külkereskedelme élénkület mutatott az utóbbi években. Az export volumene a 2005. évi 1%-os mérséklődés után 2006-ban 2%-kal, 2007-ben pedig további 3%-kal nőtt. Az import dinamikája mindvégig meghaladta az exportét, 2005. évi stagnálását 5%-os, majd 6%-os növekedés követte.

A **külkereskedelmi forgalom forintárszintje** 2005 és 2007 között eltérő mértékű és irányú változást mutatott. Az exportban a 2005. évi 0,8%-os csökkenést 2006-ban 6,4%-os emelkedés váltotta fel, amit 2007-ben újra 4,5%-os csökkenés követett. Az import forintárszintje 2005-ben és 2006-ban is emelkedett, 1,4%-kal, majd 7,9%-kal, s csak 2007-ben csökkent, 4,4%-kal. E tendencia meghatározója mindvégig az árfolyamváltozás volt: a forint 2005. évi erősödése (a meghatározó devizákkal szemben mintegy 1,5%), 2006. évi gyengülése, majd 2007. évi újbóli erősödése (mindkettő nagyjából 6–6%). Az árfolyamváltozást figyelembe véve a devizaárszint mérsékelten emelkedő tendenciája adódik.

Az export- és az importárak változása közötti olló 2005-ben és 2006-ban is a **cserearány** számottevő, 2,2%-os, majd további 1,4%-os romlását jelentette. A 2007. évi folyamatok, nevezetesen a forgalom két oldalának gyakorlatilag azonos mértékű árváltozása, a cserearányromlás megállását eredményezték.

Az Eurostat által közölt egységérték-indexek az **Európai Unió** egészére (EU-27) 2005-ben és 2006-ban is hasonló mértékű, az importban 8–9%, az exportban 3,5% körüli áremelkedést jeleznek. Ez mindkét évben jelentős, 4–5%-os cserearányromlást jelent. 2007-re a havi egy-

ségértékindexek alapján jóval mérsékeltebben, éves szinten mintegy 1–2%-kal emelkedő import- és exportárszint, azok alapján pedig a cserearány 1% körüli javulása becsülhető.

A **szolgáltatások külkereskedelme**, ami az exportban a termékforgalom több mint egyhatodának, az importban pedig közel egyhatodának felelt meg, dinamikusán nőtt 2007-ben. Exportjuk euróban kifejezett értéke 16%-kal, importjuké 19%-kal haladta meg az előző évit, a 2006. évi 1–2%-os növekedéshez hasonlítva ez erőteljes élénkületet jelent. A szolgáltatásexport összege – a termékforgalommal ellentétben – évről évre meghaladta az importét. A 2007. évi mérleg 1324 millió eurós többletet mutat, valamivel (42 millióval) kevesebbet az egy évvel korábbanál.

A szolgáltatások exportjának és importjának hasonló része, 2007-ben nagyjából 65%-a realizálódott az **Európai Unión belül**, ebből mintegy 55% jutott a régi és 10% az új tagállamokra. Az **unió kívüli relációban** a legnagyobb exportforgalmat az európai országok csoportjával bonyolította le Magyarország, majd az ázsiai és az amerikai országok következtek, az összexporton belül sorrendben 13%-os, 10%-os és 9%-os arányt képviseltek. Az unió kívüli import relációs szerkezete számottevően eltért az exportétól, itt az amerikai országok álltak az első helyen, 17%-os részesedéssel, míg az EU-n kívüli európai országok aránya 10%-ot, az ázsiai országoké 6%-ot tett ki. Az Európai Unió viszonylatában az export és az import értéke is jelentősen, euróalapon 16%-kal, illetve 17%-kal nőtt a 2006. évihez képest. Az EU-n kívüli országok csoportjai közül az ázsiai relációjú export és import, valamint az amerikai relációjú import 20% feletti növekedése érdemel kiemelés.

A **szolgáltatáscsoportok** közül a 2007. évi export felét üzleti szolgáltatások, csaknem háromtizedét idegenforgalmi, kéttizedét pedig szállítási szolgáltatások adták, az utóbbiak közül a légi és a közúti szállítási értéke volt a legjelentősebb, együttesen csaknem 15%-át tették ki a teljes exportnak. Az export értéke az üzleti szolgáltatások körében emelkedett a legnagyobb, az átlagosat jóval felülmúló mértékben. Ezen belül a jog- és licencdíjak, a pénzügyi, az építési-szerelési, a kutatás-fejlesztési, valamint a vállalatcsoporton belüli, máshová nem sorolt szolgáltatások dinamikája volt kiemelkedő. A szállítási szolgáltatások exportja is kissé gyorsabban nőtt az átlagosnál, az idegenforgalmi szolgáltatásoké viszont alig haladta meg a 2006. évi értéket. Az importban az exportnál is nagyobb, mintegy hattized részt képviseltek az üzleti szolgáltatások, míg az idegenforgalmi és a szállítási szolgáltatások kéttized, illetve kevesebb mint kéttized részt. Az üzleti szolgáltatások értékének növekedése összességében csak megközelítette az átlagosat, de ezen belül jóval gyorsabban nőtt az építési-szerelési, a kutatás-fejlesztési, a pénzügyi, a kommunikációs szolgáltatásoké, valamint a jog- és licencdíjaké. A legjelentősebben az idegenforgalmi szolgáltatások értéke emelkedett, a szállítási szolgáltatásoké mérsékeltebben, de ugyancsak számottevően.

Államháztartás és alrendszerei*

Az **államháztartás** – az EU egységes **eredményszemléletű** (ESA'95), a maastrichti kritériumban megfogalmazott előírással összhangban lévő – **egylenlege** 2007-ben 5,5%-os GDP-arányos deficitet mutatott. A hiány jelentősen, 3,7 százalékponttal mérséklődött a 2006. évi, kiugróan magas deficithez képest, és alacsonyabb a megelőző öt évben kialakultaknál is.

Mindezek ellenére a tagállamok közül még mindig hazánkban a legmagasabb a mutató értéke. Ugyanebben az évben az EU átlagában 0,9%-os hiány alakult ki, ami a 0,6%-os többletet felmutató 2000. év óta a legkedvezőbb érték. A tagállamok közül 16 hiánnyal, 11 pedig többlettel zárta a 2007. évet, a legnagyobb szufficit (5,3%) Finnországban alakult ki.

Az ugyanilyen szemléletben összeállított, bruttó hazai termékhez viszonyított adósság mutatója szintén csökkent az EU-ban, az 58,7%-os arány az elmúlt hét év adatai közül a legkedvezőbb, ezek közül egyben az első év, amikor a 60%-os küszöb-szint alá süllyedt. Hazánk vonatkozásában az **államháztartás bruttó adóssága** a GDP arányában kifejezve 2002-től folyamatosan emelkedett, az egyes évek közül a legnagyobb mértékben, 4 százalékponttal 2006-ban. 2007-ben a mutató mindössze 0,4 százalékponttal nőtt tovább, értéke 66,0%-ot tett ki. Az Európai Unió tagállamai közül 8 esetében haladta meg a GDP-arányos adósság a Stabilitási és Növekedési Paktumban meghatározott 60%-os küszöb-értéket.

Az államháztartás **pénzforgalmi** szemléletű, konszolidált hiánya 2005-ről 2006-ra több mint kétszeresére, 2,2 billió forintra nőtt.

Az államháztartás helyi önkormányzatok nélkül számított hiánya előzetes adatok alapján 1291 milliárd forint volt 2007-ben, 745 milliárddal kevesebb, mint az azt megelőző évben.

A **központi költségvetés** – pénzforgalmi szemléletű – **bevételei** folyó áron 8%-kal bővültek 2007-ben, 7,1 billió forintot tettek ki. A bevételek legnagyobb részét, 41%-át 2007-ben is a **fogyasztáshoz kapcsolt adók** jelentették, amelyek értéke 8%-kal nőtt egy év alatt. Az ide tartozó adónemek közül az általános forgalmi

* Az adatok forrása a Pénzügyminisztérium, a Magyar Nemzeti Bank és KSH-számítás.

adóból rendelkezésre álló források megközelítették a 2 billió forintot, 8%-kal meghaladva az egy évvel korábbi szintet. A jövedéki adó címén befolyó összeg szintén 8%-kal bővült, s értéke mintegy 820 milliárd forint volt. Az általános forgalmi adóból származó bevételek valamivel gyorsabban, a jövedéki adóból befolyók viszont lényegesen alacsonyabb mértékben bővültek 2007-ben, mint az azt megelőző év során. A **lakosság befizetései** 17%-kal, a megelőző években tapasztaltaknál lényegesen gyorsabban emelkedtek. Ebből kifolyólag arányuk az elmúlt négy év legmagasabbika volt, meghaladta az egyötödöt. A megelőző évekhez hasonlóan a lakossági befizetések kilenczetedét 2007-ben is a személyi jövedelemadó-befizetések jelentették; a 119 milliárd forintot kitevő illetékbevételek 7%-kal lettek magasabbak. A 2007-ben bevezetett új adónem, a magán-személyek különadója révén 21 milliárd forintos bevétele származott a központi költségvetésnek. A **költségvetési szervek és fejezeti kezelésű előirányzatok** bevételei közel 1,3 billió forintot, a teljes bevétel 18%-át, a **gazdálkodó szervek befizetései** mintegy 1,1 billió forintot, a bevételek 16%-át tették ki.

A központi költségvetés közel 8,5 billió forintot kitevő **kiadásai** valamelyest elmaradtak a megelőző évitől, amelynek értékelésekor figyelembe kell venni, hogy 2006-ban jelentős összegű adósságtválalások és tartozáselengedések terhelték a költségvetést. Ezeket a viszonyítás alapját növelő tételeket nem számítva 5%-os növekedés adódik a kiadási oldalon 2007-re.

A kiadások felét, 4,2 billió forintot a **költségvetési szervek és fejezeti kezelésű irányzatok** pénzfelhasználása jelentette. Az **államháztartás alrendszereinek nyújtott támogatás** 2007-

ben 6%-kal mérséklődött, összege az 1,7 billió forintot közelítette meg. A csökkenés magas bázishoz képest következett be, 2005-ről 2006-ra ugyanis több mint 450 milliárd forintos növekedés jelentkezett ezen a jogcímen. A 2007-ben is csekély súlyt képviselő elkülönített állami pénzalapokon kívüli két másik alrendszer számára nyújtott támogatás összegében mérséklődés volt tapasztalható, amelyek közül a jelentősebb a társadalombiztosítási alapok vonatkozásában volt megfigyelhető. Az **adósságszolgálati kiadások** összege 2007-ben először haladta meg az 1 billió forintot, a megelőző évhez képest 2,3%-os növekedés következett be. A bevételek némi emelkedése mellett a nettó adósságszolgálati teher (910 milliárd forint) másfél százalékkal volt nagyobb a megelőző évinél. A **családi támogatások és szociális juttatások** címén kifizetett összeg 686 milliárd forintot tett ki 2007-ben, ez 6%-kal több, mint a megelőző évben. A növekedés magas bázishoz képest következett be, 2006-ban ugyanis 31%-kal nőtt az ezen a jogcímen folyósított pénzösszeg. Az ide tartozó jogcímek közül a családi támogatásokra fordított összeg az átlagosnál 2007-ben is gyorsabban bővült, aminek következtében részaránya megközelítette a 75%-ot. A **lakástámogatásokra** fordított összeg a 2006. évi 4%-os mérséklődést követően 2007-ben 2%-kal bővült, 228 milliárd forint volt. Hasonló mértékben nőtt az **EU-költségvetéshez történő hozzájárulásunk** összege is, értéke azokban az években, amelyek egészében tagsággal rendelkezünk, 185 és 190 milliárd forint között ingadozott.

A **központi költségvetés bruttó adósságállománya** 2007 végén 15,6 billió forint volt, 6,0%-kal több, mint egy évvel korábban. Az adósságállomány több mint

héttizede forintban, a fennmaradó része devizában állt fenn. A forintadósság-állomány szinte kizárólag állampapírokban testesült meg, a devizaadósság esetében ugyanakkor a hitelek aránya is számottevő: közel egyötödnyi.

2007 végén a magyar állam által kibocsátott **állampapírok állománya** 11,7 billió forintot tett ki, 13%-kal többet, mint egy évvel korábban. Ezen belül a legfeljebb kétéves lejáratú papírok állománya csökkent, az annál hosszabbaké viszont jelentősen emelkedett. 2007 végén a kibocsátott állampapír-állomány háromnegyede a központi költségvetést finanszírozza.

A **társadalombiztosítási alapok** pénzforgalmi szemléletű hiánya 2005-ig folyamatosan emelkedve megközelítette a 470 milliárd forintot, ami a GDP 2,1%-a. A deficit 2006-ban a GDP 0,6%-ára, 131 milliárd forintra mérséklődött, 2007-ben pedig a pénzforgalmi és a kizárólag a saját bevételek és kiadások különbségéből adódó egyenleg is többletet mutatott (35, illetve 28 milliárd forint értékben). A bevételi többlet teljes egészében az Egészségbiztosítási Alapban keletkezett, miután a Nyugdíjbiztosítási Alap a törvényben előírányzott-nak megfelelően a bevételek és kiadások egyezőségével zárta a 2007. évet. A társadalombiztosítási alapok 2007. évi bevételei 4,3 billió forintot tettek ki, 18%-kal többet, mint a megelőző évben. (Az alrendszer bevételeinek és kiadásainak értékére, valamint a 2007. évi növekedési ütemekre egyaránt növelőleg hatott az a 288 milliárd forintnyi, nyugellátások fedezetére szolgáló pénzösszeg, amit a Nyugdíjbiztosítási Alap az Egészségbiztosítási Alaptól vett át az év folyamán.) Ez a növekedési ütem ugyan 3 százalékponttal elmarad a 2006-ban tapasztalttól, de jelentősen meghaladja a korábbi éveket. Az alrendszer 2007. évi bevé-

telének 72%-át a járulékok és hozzájárulások jelentették, amelyek értéke 17%-kal több volt az egy évvel korábbinál. A központi költségvetésből származó garancia és hozzájárulás összege ugyanakkor – a megelőző évben történt megkétszereződését követően – 2007-ben 13%-kal csökkent, s kevesebb mint 800 milliárd forintot tett ki.

A társadalombiztosítási alapok kiadásai 2007-ben 13%-kal nőttek, ami az elmúlt évek legnagyobb mértékű növekedési üteme. A közel 4,3 billió forintot kitevő kiadás legnagyobb részét, mintegy háromötödét a nyugellátások jelentették, összegük 11%-kal haladta meg az egy évvel korábbit. Az 1,1 billió forintot jelentő természetbeni ellátások összege folyó áron több mint 6%-kal csökkent. A csökkenés legjelentősebb tényezőjét a 389 milliárd forintról 324 milliárd forintra mérséklődő gyógyszerkiadások jelentették. Pénzbeli ellátásokra 217 milliárd forintot fordítottak, amely érték 4%-kal haladja meg a 2006. évit.

A **helyi önkormányzatok** pénzforgalmi szemléletű hiánya 2003-ban és a rákövetkező évben néhány tízmilliárd forintot, a GDP 0,1–0,2%-át tette ki. 2005-ben és 2006-ban jelentősebben nőtt a hiány, így a bruttó hazai termékhez viszonyított arány előbb 0,4%-ra, majd 0,7%-ra emelkedett. 2007-ben az alrendszer hiánya feltehetően mintegy kétharmadát teszi ki a megelőző évinek, amikor 157 milliárd forintos deficit keletkezett.

Az **elkülönített állami pénzalapok** a 2007. évet 63 milliárd forint szufficittel zárták. Ez az összeg 13 milliárd forinttal magasabb a megelőző évinél, egyben a javuló tendencia folytatódását jelenti.

Az államháztartás pénzügyi eszközeinek és kötelezettségeinek különbségként előálló, eredményszemléletben számított **nettó**

pénzügyi vagyona 13,5 billió forint hiányt mutatott 2007 végén. Az alrendszernek közül a központi kormányzat esetében a kötelezettségek értéke 14,0 billió forinttal meghaladta a pénzügyi eszközökét, ami 10%-kal több, mint egy évvel korábban. A pénzügyi vagyon csökkenése alapvetően a kötelezettségek növekedésével párhuzamosan ment végbe, amelyek állományi értéke december végén meghaladta a 17,4 billió forintot. A központi kormányzat kötelezettségeinek növekedése 2007-ben mindazonáltal jelentősen lassult a korábbi évekhez képest, miután a 2005. évi 1,5 billió és a 2006. évi 1,8 billió forintos növekményeket tavaly 1,1 billió követte.

A társadalombiztosítási alapok nettó pénzügyi vagyona a 2004–2005. évek végén 200 milliárd forint körüli hiányt mutatott. A deficit 2006 végére 175 milliárd forintos aktívumba fordult, ez 2007-ben 341 milliárdra nőtt.

A helyi önkormányzatok nettó pénzügyi vagyona 229 milliárd forintot tett ki 2007 végén, 78 milliárddal kevesebbet, mint egy évvel korábban. Az alrendszer vagyona egyébiránt több mint fél évtizede mérséklődik, ami alapvetően a kötelezettségek jelentős, három év alatt közel fél billió forintos növekedésével magyarázható.

Az adózás néhány vonása

Az Eurostat által közzétett adatok szerint 2006-ban az **adózás mértéke** az EU-27-ben a GDP 40%-át tette ki. Az Európai Unióban ez az arány lényegesen magasabb, mint az Egyesült Államokban vagy Japánban, s az elmúlt évek folyamán valamelyest még emelkedett is. 2006-ban a tagállamok közül a legnagyobb mértékű adóelvonás Dániában és Svédországban (49%), a leg-

alacsonyabb Romániában és Szlovákiában (29%) volt tapasztalható. Általánosságban a régi tagállamokban magasabb, míg az újonnan csatlakozottakban alacsonyabb a bruttó hazai termékhez viszonyított elvonás aránya. Hazánkra 37% adódik 2006-ban, ami a tizenkettedik legmagasabb érték a teljes uniós, és – Szlovéniát követően (39%) – a második legnagyobb érték az újonnan csatlakozott országok rangsorában.

Az unió átlagát tekintve a három fő **adónem**, a termelési és importadók, a jövedelem és vagyonadók, valamint a társadalombiztosítási hozzájárulások 2006-ban lényegében azonos súlyt, a GDP 13–14%-át képviselték. A negyedik kategória, a tőkeadók alkalmazása nem elterjedt az unióban, miután csupán a GDP néhány tized százalékára tehető az ilyen jellegű adókból befolyó összeg. Hazánk esetében a termelési és importadók GDP-hez viszonyított aránya (15,3%) valamelyest magasabb, a jövedelem- és vagyonadóké viszont lényegesen alacsonyabb (9,3%), mint az uniós átlag. A társadalombiztosítási hozzájárulások arányában nem tapasztalható számottevő eltérés az uniós átlaghoz viszonyítva.

Magyarországon 2000 és 2006 között rendre mérséklődött a **beszedett adók bruttó hazai termékhez viszonyított aránya**, s összességében a 2000. évi 38,5%-os elvonás 2006-ra 36,9%-osra mérséklődött. 2007-ben ugyanakkor jelentős változás következett be, amelynek következtében az adóelvonás mértéke 2,5 százalékponttal, 39,4%-ra nőtt. Az arányváltozás azzal magyarázható, hogy a különböző adókból befolyó bevételek növekedési üteme (14,0%) – a korábbiaktól eltérően – jelentősen meghaladta a bruttó hazai termék nominális növekedését (6,8%). Az egyes – az elmúlt évek során meglehetősen állandó részarányal rendelkező – adóne-

mek közül a termelési és importadók 2007. évi 11%-os folyó áras növekedése a legmagasabb volt az elmúlt három évben, a jövedelem- és vagyoadók 17%-os emelkedése a korábbi hét év, míg a társadalombiztosítási járulékokból származó bevételek 15%-os emelkedése az elmúlt nyolc év legjelentősebb mértékű növekedése.

A **munkaerőt terhelő adó** (az adó- és járulékkerhelés összege a munkaerőköltséghez viszonyítva) az OECD tagállamai között 2007-ben Belgiumban volt a legma-

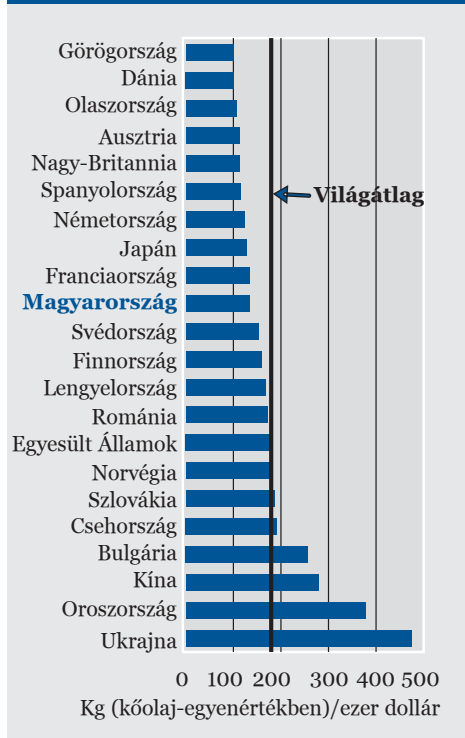
gasabb, ahol az elvonás mértéke megközelítette az 56%-ot. A második legmagasabb mértékű terhelés (54%) hazánkra adódott, ami 11–12 százalékponttal haladta meg a Csehországra és Lengyelországra és 16 százalékponttal a Szlovákiára jellemző mértéket. 2007-ben a munkaerőt terhelő elvonás mértéke a tagállamok közül hazánk vonatkozásában emelkedett a legnagyobb mértékben, 2,5 százalékponttal, míg Svédországban hasonló – és a tagállamok közül a legnagyobb – mértékben csökkent.

Energia

Az ország energiafelhasználása az ezredforduló utáni években hullámzóan alakult, kismértékű növekedés és csökkenés követte egymást. A változások eredménye enyhe növekedés, ami a gazdaság fejlődésével függ össze. Az évenkénti ingadozásokat eseti – jelentős részben meteorológiai – tényezők magyarázzák.

40. ábra A GDP egységére jutó energiafelhasználás, 2006
(vásárlóerő-paritás alapján)

2007-ben 1120 petajoule (PJ) energiát használtak fel a nemzetgazdaságban, 32 PJ-

al kevesebbet, mint egy évvel korábban. Az elmúlt hét év alatt a bruttó hazai termék 30%-os emelkedése mellett az energiafelhasználás összesen 6%-kal emelkedett, ami a termelés fajlagos energiaigényességének 18,5%-os csökkenését mutatja. Az energiafelhasználás 2007. évi mérséklődése a GDP 1,3%-os növekedése mellett ment végbe, így a gazdaság energiaigényessége 4%-kal csökkent. A vásárlóerő alapján számított, a GDP egységére jutó hazai energiafelhasználás lényegében megegyezett az unió és az OECD átlagával.

2007-ben mind a termelő ágazatok, mind a lakosság, kommunális és egyéb fogyasztók energiafelhasználása csökkent.

Az energiaigény fedezésére szolgáló forrásokon belül a termelés és a behozatal aránya a 2000. évi 42–58%-ról 2007-ben 33–67%-ra változott, az importfüggőség erősödött. Az energiahordozók hazai termelésének visszaesése ugyan 2005-ben megállt, sőt két évig kismértékben emelkedett is a kibocsátás, de ezt a szintet a 2007. évi termelés nem tudta tartani, a termelés 2,5%-kal az előző évi alatt maradt. A szén és szénhidrogének aránya az összes energiatermelésen belül 54%-ról 49%-ra csökkent, az atomerőművi villamos energia aránya 34%-ról 38%-ra nőtt (felhasználáson belüli részaránya 13%-ról 14%-ra változott). A 2006-ig folyamatosan növekvő energiahordozó-behozatal 2007-ben 4,0%-kal csökkent, ezen belül a legnagyobb mennyiségben importált energiahordozók közül a földgáz behozatala 8,7%-kal kevesebb lett, míg a kőolaj és kőolajtermékek importja 1,5%-kal nőtt.

10. tábla Energiafelhasználás

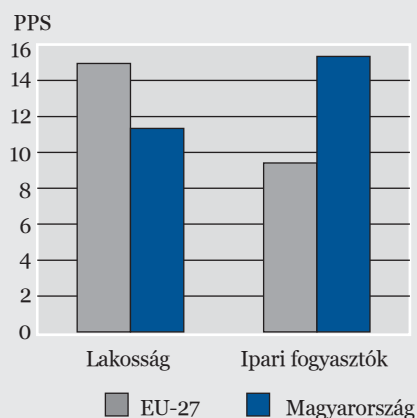
Év	PJ	Változás az előző évhez képest, %	Termelő ágazatok		Lakossági, kommunális és egyéb fogyasztók	
			arány, %	változás az előző évhez képest, %	arány, %	változás az előző évhez képest, %
2004	1 088	-0,3	43,0	0,5	57,0	-1,0
2005	1 153	6,0	44,2	9,0	55,8	3,7
2006	1 152	-0,1	45,0	1,7	55,0	-1,5
2007	1 120	-2,8	45,2	-2,4	54,8	-3,2

2007-ben a megújuló energiaforrások (víz- és szélenergiák, villamos energia, tüzifa és az egyéb megújuló energiaforrások) termelése 52 PJ volt, az összes hazai termelés 12,5%-a. Az összes energiafelhasználáson belül a megújuló energia felhasználásának aránya Magyarországon 2005-ben 4,2% volt, az unió átlagának (6,6%) valamivel több mint a háromötöde. Ennél alacsonyabb arány jellemzi Csehországot, Lengyelországot és Szlovákiát, míg Észtországban és Szlovéniában valamelyest a 10%-ot, sőt Lettországon a 48%-ot is meghaladja a megújuló energiák felhasználásának aránya.

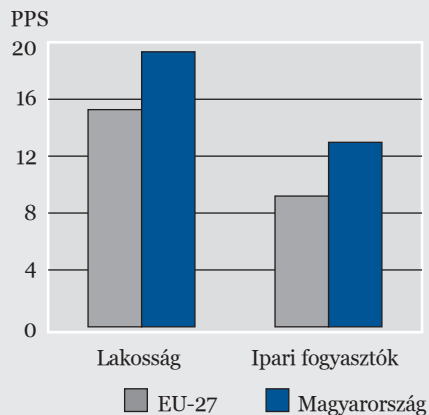
Az Európai Unióban – a világpiaci folyamatokkal összhangban – az egységnyi gáz- és villamos energiáért fizetett árak két év alatt jelentősen emelkedtek. A lakossági gázárak egyharmaddal, az ipari fogyasztók által felhasznált gáz ára 45%-kal több mint két évvel korábban. Hazánkban a gázár-emelkedés mértéke 2006-ban mind a lakosság, mind az ipari fogyasztók esetében meghaladta az unióra jellemző átlagos növekedés mértékét. Figyelmet érdemel

azonban, hogy míg vásárlóerő-egységben (PPS) kifejezve hazánk háztartásai még mindig az alacsony árat fizetők között vannak, addig a közepes fogyasztói csoportban a tagországok közül a legtöbbit, az uniós átlagot másfélszer meghaladva Magyarországon ipari fogyasztói fizettek.

41. ábra Egy GJ gázenergiáért fizetett árak, 2007. január 1. (vásárlóerő-paritáson számolva)

**42. ábra Száz kWh villamos energiáért
fizetett árak, 2007. január 1.
(vásárlóerő-paritáson számolva)**

Az Európai Unióban a villamosenergia-árak 2005 januárjához képest két év alatt a gáz áránál mérsékeltebben emelkedtek: a háztartások körében 14%-kal, az ipari fogyasztók esetében pedig 22%-kal. Hazánkban az előbbiek esetében a drágulás mértéke meghaladta az unió átlagát, az utóbbiak esetében valamelyest alatta maradt. 2007. január 1-jén vásárlóerő-egységben kifejezve az egységnyi villamosenergia-fogyasztásért fizetett ár mind a háztartások, mind az ipari fogyasztók körében meghaladta az unió átlagát, a háztartások által egységnyi villamos energiáért fizetett ár az ötödik legmagasabb az unióban, míg az ipari fogyasztók körében a harmadik.

Ágazati teljesítmények

Mezőgazdaság

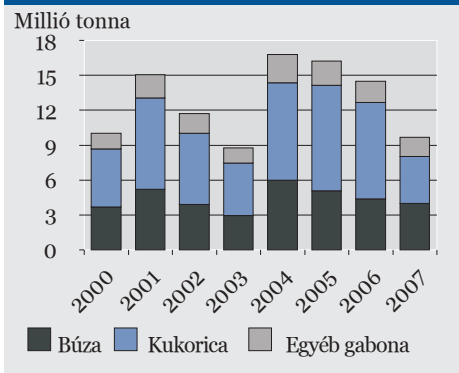
A mezőgazdaság **bruttó termelésének** volumene 2005-ben a kiemelkedően magas 2004. évi bázishoz képest 9,5%-kal csökkent, 2006-ban további 3,8%-os visszaesés következett be. A 2007. év mezőgazdasági termelését elsősorban a szélsőséges időjárási tényezők határozták meg. A késő tavaszi fagykárak után a hosszan tartó aszályos nyár nehezítette az ágazat helyzetét, aminek következtében a mezőgazdaság bruttó termelése 13%-kal maradt el az előző évitől. Ilyen nagyarányú visszaesés az évtized során még nem fordult elő. Az utóbbi három év alatt 24%-kal csökkent az ágazat termelése, és ezt megközelítően esett vissza bruttó hozzáadott értéke is, melynek aránya az ország termelésében 4,2%-ra módosult.

A mezőgazdasági termelés évenkénti ingadozását döntően a növényi termékek, elsősorban a gabonafélék hozama határozta meg. Míg 2004-ben a növényi termékek volumenének kiemelkedő, 48%-os növekedését a rekord gabonatermés eredményezte, addig a tavalyi évben a rendkívüli aszály miatt a 2004. évi mennyiség alig több mint fele termett. A 2007. évi kiesést fokozta a gyümölcsösöket ért súlyos tavaszi fagykár, melynek következtében a gyümölcstermés még az előző év mennyiség felét sem érte el. Ezen természeti tényezők hatására a növényi termékek volumene mind az előző évhez, mind a megelőző öt év átlagához viszonyítva 21%-kal csökkent 2007-ben; a 2004. évi magas bázishoz képest a visszaesés mértéke 36% volt. Az állattenyésztés bruttó termelési értéke az ezredforduló óta lassú tempóban, de fokozatosan csökken, volu-

mene 2007-ben 0,4%-kal volt alacsonyabb az előző évinél.

A szántóföldi **növénytermesztésben** az utóbbi években a gabonafélék vetésterülete kismértékben ugyan, de egyre mérséklődött, míg a könnyen értékesíthető olajos magvaké fokozatosan növekedett. 2007-ben az előző évinél alig kisebb területen 9,6 millió tonna gabona termett, 4,9 millió tonnával (33%-kal) kevesebb, mint egy évvel korábban. A kalászos gabonák összes termésmennyisége 5,6 millió tonna volt, amely 9%-kal elmaradt az előző évi terméstől, és 11%-kal a megelőző 5 év átlagától is. Az őszi árpa kivételével csökkent a kalászos gabonák termésmennyisége 2006-hoz képest, 3 és 35% közötti mértékben. A legjelentősebb kalászos gabonából, búzából 2007-ben 4 millió tonna termett, 388 ezer tonnával (9%-kal) kevesebb, mint a megelőző évben. (2006-ban a belföldi felhasználás búzából 2,9 millió tonna volt.) Rozsból 77 ezer, árpából 1 millió tonnát takarítottak be. A zab termésmennyisége 122 ezer tonna volt, triticáléból 373 ezer tonna termett. 2007-ben a kukorica betakarított területe közel 8%-kal volt kisebb, mint 2006-ban, mert a vetésterületéből az aszály miatt 142 ezer hektárt nem szemeskukoricaként takarítottak be, hanem egy részét silóként, más részét kiszántották. Kukoricából 4 millió tonna termett, kevesebb mint fele az előző évnek, és a 2002–2006. évek átlagának is mindössze 55%-a. (A 2006. évi belföldi felhasználás kukoricából 3,9 millió tonna volt.) Az aszályos időjárás következtében a kalászos gabonák termésátlaga – az őszi árpa kivételével – alacsonyabb volt a 2006. évinél és az előző 5 év átlagánál is.

43. ábra Gabonatermés

A gabonafélék nyár közepétől már előrejelezhető termés kiesése a környező országokat is sújtotta és világgiaci árfelhajtó hatásokkal is társult. Az ezzel összefüggő nagyarányú áremelkedés a növénytermesztők jövedelemkiesését számottevően mérsékelte, az állattartók viszont a takarmány drágulását nem tudták termékeik átvételi árban érvényesíteni. Az aszály leginkább Bulgária és Románia gabonatermését befolyásolta, 42, illetve 50%-kal esett vissza termésük. Az EU 27 tagállamában a 2006. évvel közel azonos területen, 57,2 millió hektáron 258 millió tonna gabona termett, 6%-kal kevesebb, mint egy évvel korábban. Magyarország az EU gabonatermésének 3,7%-át adta, ez 1,7 százalékponttal maradt el a megelőző évitől.

Az őszi betakarítású növények közül napraforgóból 1 millió tonna termett, 12%-kal kevesebb, mint egy évvel korábban. A repce betakarított területe 54%-kal nőtt, 494 ezer tonnás termésmennyisége 46%-kal haladta meg a 2006. évit. A cukorrépa területe tavaly tovább csökkent, 1,7 millió tonnás termésmennyisége 780 ezer tonnával volt kevesebb, mint 2006-ban. Burgo-

nyából 536 ezer tonnát takarítottak be, ez a mennyiség 5, a termésátlag 13%-kal volt kevesebb az előző évinél.

11. tábla A fontosabb növények termésmennyisége

Növény	2005	2006	2007	
	ezer tonna			az EU-27 %-ában
Búza	5 088	4 376	3 988	3,3
Kukorica	9 050	8 282	4 026	8,5
Árpa	1 190	1 075	1 041	1,8
Cukorrépa	3 516	2 454	1 676	1,5
Napraforgó	1 108	1 181	1 043	21,6
Repce	283	338	494	2,8

Előzetes adatok szerint zöldségfélékből 2007-ben 1,5 millió tonnát, az előző évinél 20%-kal kevesebbet, gyümölcsből mintegy 370 ezer tonnát, a 2006. évnek mindössze 42%-át takarították be. Az 520 ezer tonnás szőlőtermés a megelőző évvel közel azonos volt.

Az állatállomány csökkenési tendenciája tovább folytatódott. A 2007. december 1-jei őszeirás adatai szerint csupán a szarvasmarha- és pulykaállomány volt nagyobb, mint egy évvel korábban. Az egyéni gazdálkodók a szarvasmarhák 31, a sertések 33, a tyúkfélék 45 és a juhállomány 86%-át gondozták. A szarvasmarhák számának csökkenése az utóbbi években lassult, és 2007-ben megállt, december elején 705 ezer darab volt, 0,4%-kal több, mint a megelőző évben. A tehénállomány (323 ezer darab) az elmúlt egy év során lényegében stagnált. A tej- és kettős hasznosítású tehenek száma egyaránt egyezéssel csökkent, a húshasznú tehenet tartók támogatásával viszont folyamatosan gyarapodik az ilyen célú állomány nagysága, a megelőző évhez hasonlóan 4 ezerrel nőtt a számuk egy év alatt.

A sertésállomány 3,9 millió volt december 1-jén, 127 ezerrel (3,2%-kal) kevesebb az egy évvel korábbinál, de 7 ezerrel több, mint két éve. Ezen belül 260 ezer anyakocát, az előző évinél 30 ezerrel (10%-kal) kevesebbet tartottak a gazdaságok. A gazdasági szervezetek és a kistermelők egyaránt csökkentették kocaállományukat, 4,2, illetve 22%-kal.

A juhállomány évtized közepi növekedése átmenetileg bizonyult, az utóbbi két évben ismét csökkent. 2007. december 1-jén 1,2 millió volt, 67 ezerrel (5,2%-kal) kevesebb, mint egy évvel korábban. A gazdasági szervezetek és az egyéni gazdálkodók közel azonos mértékben (5%-kal) csökkentették állományukat.

Baromfiból 38,3 milliót számláltak december 1-jén, 1,4 millióval kevesebbet a megelőző évinél. A tyúkfélék állománya kisebb mértékben, 1,4%-kal csökkent egy év alatt, ezen belül jelentősen, 12%-kal fogyott az egyéni gazdálkodók állománya.

A **vágóállat-termelés** 2007-ben az előzetes adatok szerint 1,4 millió tonna volt, 22 ezer tonnával (1,6%-kal) több, mint a megelőző évben. A vágóállat-termelés 46%-át kitevő vágósertés-előállítás 5,1%-kal nőtt egy év alatt, de a 2004. évitől még mindig elmaradt. A sertéséhez hasonló súllyal részesedő vágóbaromfi termelése 2005-ben némileg emelkedett, de azóta ismét csökken, 2006-hoz képest tavaly 1,7%-kal. Vágójuhból évek óta közel azonos mennyiséget, 19–20 ezer tonnát termelnek, a 86 ezer tonnás vágómarha-termelés csekély mértékben, 2,4%-kal nőtt egy év alatt.

Az **állati termékek** közül a legnagyobb volument képviselő tehéntejből az előző évinek megfelelő mennyiséget, 1,8 milliárd litert, tyúktojásból 2,8 milliárd darabot, 4%-kal kevesebbet termeltek a gazdaságok, mint 2006-ban. A nyersgyapjú termelésé-

nek évek óta tartó lassú növekedése megállt, a 4400 tonnás mennyiség 7%-kal maradt el a megelőző évitől. Visszaesett a méztermelés is, a megtermelt 15 900 tonna 8%-kal kevesebb volt, mint 2006-ban.

A mezőgazdasági termékek **termelői-ár-szintje** a 2005. évi stagnálás után 2006-ban 10,6%-kal emelkedett, és 2007-ben ezt is jóval meghaladva, 22%-kal nőtt. A növényi termékek árszínvonalának 41%-os növekedésében nagy szerepe volt a gabonafélék évek óta nem tapasztalt mértékű, 70%-os és a gyümölcsök 43%-os árnövekedésének. 2005-ben még a kínálat jellemezte a gabonafélék piacát, 2006-ban a termelés csökkenésének hatására az árak emelkedtek, és ez erőteljesebben folytatódott 2007-ben. Az ipari növények kevésbé szenvedték meg az időjárás viszontagságait, bár az elmúlt 2–3 év alatti lassú, 1–3%-os árnövekedésük 2007-ben gyorsult, és meghaladta a 10%-ot. Ebben döntő szerepe volt az olajnövények 26%-os áremelkedésének. A zöldségek termelői ára a 2006. évi 14%-os emelkedés után 2007-ben szerényebb mértékben, 4,9%-kal nőtt. Az élő állatok és állati termékek árszínvonala 3,6%-kal volt magasabb a 2006. évinél. Az élő állatok közül a vágómarha és vágósertés termelői ára csökkent, 8,8, illetve 11%-kal, a vágóbaromfiért 16%-kal fizettek többet a termelőknek, mint 2006-ban. A kisebb arányú állati termékek ára a 2006. évi 2,3%-os növekedés után 2007-ben ennél jóval nagyobb mértékben, 12%-kal emelkedett. Ezen belül a tehéntejé és a tyúktojásé közel azonos mértékben, 12–13%-kal nőtt.

A mezőgazdasági ráfordítások árszínvonala 2007-ben 14%-kal növekedett. Ennek és a mezőgazdasági termelői árak 22%-os emelkedésének eredményeként az agrár-olló tovább zárult, mutatója 107,0% volt.

Ipar

Az ipar 2007-ben tompította a nemzetgazdaság növekedésének ütemvesztését. A bruttó hozzáadott érték volumene 6,2%-kal bővült az iparban, nagyobb mértékben, mint bármely más ágazatban. A beruházások volumene a nemzetgazdaság egészére számított stagnálás közepette 19%-kal nőtt, amihez elsősorban a feldolgozóipar kiemelkedő beruházási üteme járult hozzá.

Az ipari bruttó termelés évtized eleji alacsonyabb növekedési ütemeit 2003-tól dinamikusabb bővülés váltotta fel. A 2006-ban elért 9,9%-os növekedést 2007-ben 8,1%-os emelkedés követte. A megelőző évekhez hasonlóan a termelésbővülésnek elsősorban az exportértékesítés volt a motorja. Az előző évekhez képest tovább erősödött a külpiacon értékesítés, míg a belföldi eladások volumenbővülése lassult: 2007-ben növekedésük 16, illetve 2,7% volt.

Az ipari termelés bővülése az alkalmazásban állók előző événél 0,9%-kal kisebb **létszáma** mellett ment végbe, az **egy alkalmazásban állóra jutó ipari termelés** volumene 9,2%-kal haladta meg az egy évvel korábbit. 2006-ban a termelékenység-növekedés 12%-os volt.

2007-ben az ipari **ágazatok** közül hétben a termelés volumene több mint 10%-kal haladta meg a 2006. évit, öt ágazatban következett be kisebb, legfeljebb 4%-os emelkedés, négyben csökkenés.

2007-ben továbbra is a gépipari ágazatok jelentették a húzóerőt, a legnagyobb mértékben, 52%-kal azonban a jelentős arányban külföldre termelő, de csekély súlyú bórtermék, lábbeli gyártása emelkedett (2006-ban a bővülési üteme szintén kiemelkedő volt).

A gépipari ágazatok közül a legnagyobb, a villamos gép, műszer gyártása a 2006. événél valamivel nagyobb, 13,3%-os ütem-

ben nőtt. A gép, berendezés gyártásának és a járműgyártásnak a volumene 15, illetve 16%-kal haladta meg az egy évvel azelőttit; ez a járműgyártás esetében a 2006. évi bővüléshez képest jelentős ütemmérséklődést jelentett. A gépipari ágazatok mindegyike nagy arányban exportra termel, az exportértékesítés növekedési üteme azonban a három ágazat közül csak a villamos gép, műszer gyártása esetében haladta meg érzékelhetően az ipari átlagot, a járműgyártás esetében pedig a 16%-os bővülés az előző événél lényegesen alacsonyabb volt. A **high-tech ágazatok** közül az iroda-, számítógépgyártás, a híradás-technikai termék, készülék gyártása és a műszergyártás ágazatok az ipari termelés összesen egyötödét állítják elő, és magas fokú exportorientáltságuk következtében a külpiacon értékesítés 30%-át adják. A high-tech ágazatok közül a legjelentősebb, a híradás-technikai termék, készülék gyártása az ipari átlagnál jóval magasabb ütemben, 18%-kal emelkedett, a másik két ágazat termelésbővülése valamivel elmaradt az ipari átlagtól (6,1, illetve 5,7% volt).

A vegyipari ágazatok közül a gumi-, műanyag termék gyártása nőtt a legdinamikusabban (13%-kal), amihez az alág kapacitás-növelő beruházásai is hozzájárultak. Ezen ágazat exportértékesítésének szintje háromtizedével magasabb volt, mint egy évvel korábban, a belföldi értékesítés volumene viszont nem érte el a 2006. évit. A másik két vegyipari alág, a kocszgyártás, kőolaj-feldolgozás, illetve a vegyi anyag, termék gyártása 4,1, illetve 2%-kal nőtt, előbbi esetében az exportértékesítés 9,1%-os emelkedésével párhuzamosan, az utóbbi esetében a külpiacon eladások 3,2%-os, a belföldi értékesítés mérsékelt (0,7%-os) növekedése mellett.

A fémalapanyag, fémfeldolgozási termék gyártása hullámzó teljesítményt mutatott

az utóbbi években. A 2003. és 2004. évi számottevő termelésnövekedést 2005-ben mérsékelt csökkenés követte, majd 2006-ban ismét dinamikusabban bővült a termelés. Az előző év 11%-os növekedési ütemét 2007-ben nem tudta elérni, a 3,4%-os termelésnövekedés mögött a belföldi értékesítés 7,2%-os visszaesése és a 13,5%-osra mérséklődött exportnövekedés áll.

A csökkenő teljesítményű három ágazat közül az élelmiszer-, ital-, dohánygyártásban a korábbi évekhez hasonlóan (de a 2006. évi mérsékelt növekedéssel szemben) a termelés ismét kevesebb lett, 4,4%-kal. Ez a belföldi értékesítésnek az előző évekenél is nagyobb ütemű visszaesésével függ össze, ugyanakkor az ágazat értékesítésében egynegyed részt kitevő exportértékesítés 2007-ben nem csökkent tovább, hanem 3,1%-kal bővült.

A kisebb súlyt képviselő ágazatok közül a textil-, textiláru gyártása 14%-kal csökkent, a fa- és papíripari ágazatok stagnálást mutattak. A máshová nem sorolt feldolgozóiparban az előző évhez hasonlóan átlag feletti, 11%-os bővülés következett be, az építőanyag-ipar pedig közel egynegyedével többet termelt, mint egy évvel korábban, döntően a kiemelkedő mértékű exportértékesítésének köszönhetően.

A villamosenergia-, gáz-, gőz-, vízellátás kibocsátása 3,7%-kal emelkedett. A bányászat termelése az előző évi erőteljes növekedés után 2007-ben ismét csökkent, közel egyötödével.

Az ipar **ágazati szerkezete** több év alatt mutat érdemi és értékelhető változást. A gépipari ágazatok részesedése a termelésből öt év alatt, 2007-ig 43%-ról 49%-ra emelkedett; átmeneti csökkenést követően a vegyipari ágazatok részesedése is évek óta nő, aránya 2007-ben meghaladta a 16%-ot. Az élelmiszeripar területén markáns változásnak lehettünk tanúi az elmúlt évek-

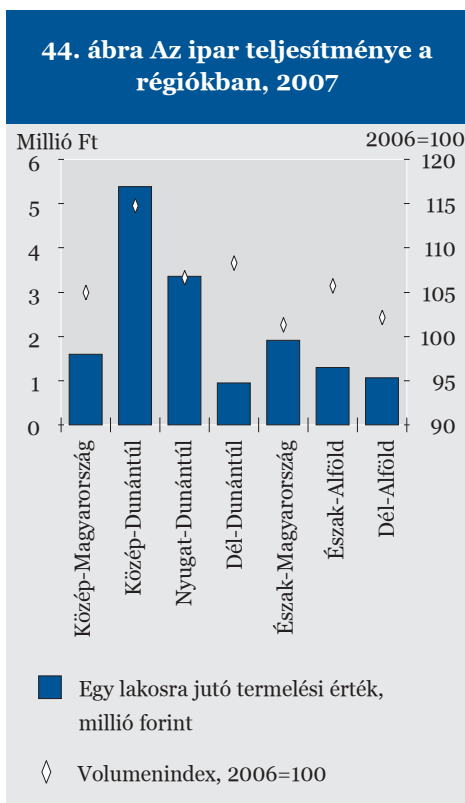
ben: 5 százalékponttal mérséklődve 10% alá esett az ágazat aránya. A könnyűipari ágazatok szintén csökkenő mértékben járultak hozzá a termeléshez, arányuk 8%-ról 6% alá csökkent. Az építőanyag-ipar területén nem következett be számottevő változás, az ágazat aránya 2,3 és 2,8% között ingadozott, a kohászat pedig a 2002. évi 6,8%-os mélypontról 8%-ot megközelítő részesedést ért el több évben is. A villamosenergia-, gáz-, gőz-, vízellátás aránya több évben is megközelítette az egytizedet, az utóbbi három évben azonban 7% körül ingadozott; a bányászat csekély súlya tovább mérséklődött, az évtized elején mért 0,5% az elmúlt évben 0,3%-ra csökkent.

A **létszám-kategóriák** alapján képzett vállalatcsoportok közül 2007-ben a legalább 250 főt foglalkoztató **ipari nagyvállalkozások** termelése nőtt legnagyobb mértékben, 8,9%-kal. E vállalatcsoport adta az összes termelés háromnegyedét, a belföldi értékesítés 54, az exportértékesítés 85%-át. Az 5–49 főt foglalkoztató vállalatok termelése 8,3%-kal, az 50–249 főt foglalkoztatóaké 5,1%-kal bővült. A nagyvállalatok termelésnövekedését kizárólag az exportértékesítésük 17%-os növekedése alapozta meg, belföldi eladásuk egytizedükkel visszaestek. A **kis- és középvállalkozások** esetében mind a belföldi, mind az exportértékesítés volumene meghaladta a 2006. évet, de miközben a kisvállalkozásoknál a 2006. évi adatokhoz hasonlóan az exportértékesítés nőtt gyorsabban, a közepes méretű vállalkozásoknál a belföldi eladások növekedési üteme volt magasabb.

Az ipari termelés minden **régióban** nőtt, míg 2006-ban két régióban is elmaradt a termelés az előző évi szinttől. 2007-ben a legnagyobb mértékben Közép-Dunántúl ipari telepein bővült a kibocsátás, csakúgy, mint 2006-ban, de a 2007. évi nö-

vekedés üteme (15%) nem érte el az egy évvel korábbi. 2007-ben az átlaghoz közeli mértékben bővült az ipari termelés a Dél-Dunántúlon (8,3%). A többi régióban átlag alatti ütemben emelkedett a termelés, a legkisebb növekedési ütemet a 2006-ban termelését 15%-kal bővítő Észak-Magyarország érte el, itt 1,3%-kal haladta meg a volumen az egy évvel korábbi szintet.

A legnagyobb termelési értéket továbbra is Közép-Dunántúl telepein állítják elő, s az egy főre jutó termelési érték is itt a legmagasabb az országban.

Az **Európai Unió** (EU-27) ipari termelése – munkanaptényezővel korrigált indexek szerint – a 2006. évi 3,9%-os

növekedés után 2007-ben 3,3%-kal bővült. A 2004-ben és 2007-ben csatlakozott kelet- és közép-európai országok ipari termelése gyorsabb ütemben nőtt, mint a régi tagországoké; ezen belül elsősorban a visegrádi országok jelentették a növekedés motorját: Szlovákiában kimagasló ütemben, 13%-kal haladta meg a termelés a 2006. évi, Csehország és Lengyelország növekedése 8,1, illetve 9,5% volt.

A nagy ipari országok közül Franciaországban 1,5%-kal nőtt a termelés, Nagy-Britannia iparát az előző évhez hasonlóan stagnálás jellemezte, Olaszországban pedig a termelés alig érte el a 2006. évi szintet. Jelentősebb növekedés csak Németországban következett be, ott az előző évi közel 6%-os ütem után 2007-ben is ugyanekkora termelésbővülést mértek.

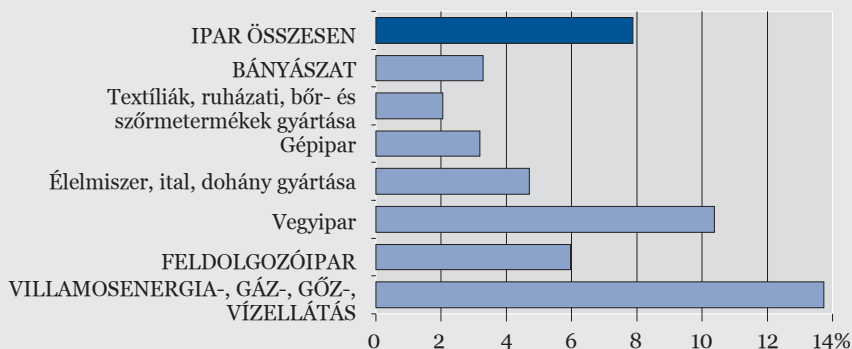
Az Egyesült Államokban és Japánban valamivel elmaradt a termelésbővülés üteme a 2006. évitől, valamint az Európai Unióban mérttől is: 2007-ben 2,1, illetve 2,6%-kal haladta meg a termelés az előző évi szintet.

A múlt évben az **ipari termelői árak**, a belföldi értékesítés növekvő és az exportértékesítés mérséklődő árszínvonala mellett összességében lényegében változatlanok maradtak (0,2%-kal emelkedtek).

Az **ipar belföldi értékesítési árai** a múlt évben 6,4%-kal emelkedtek az egy évvel azelőttihez képest. Ezen belül a feldolgozóipari árak 4,3%-kal, a csekély súlyú bányászati árak 1,3%-kal, az ipar belföldi értékesítésének 1/3-át jelentő villamosenergia-, gáz-, gőz- és vízellátás árai 12,7%-kal növekedtek. A belföldi értékesítési árak 2007. évi emelkedésének üteme mintegy 2 százalékponttal alacsonyabb volt, mint az előző három évben.

Az éves áremelkedés 2007-ben csaknem minden alágra kiterjedt, csökkenést csak a kocszgyártás, kőolaj-feldolgozás területén mértek (annak ellenére, hogy novemberben

45. ábra A belföldi értékesítési árak évi átlagos növekedése 2004–2007-ben

és decemberben éppen itt emelkedtek a legmagasabb ütemben az árak). A csökkenés a magas bázisidőszaki árakkal függött össze, mivel egy és két évvel korábban ebben az ágazatban kiemelkedően gyors volt a belföldi értékesítési árak éves növekedése. A feldolgozóipari ágazatok közül tavaly az éves átlagos áremelkedés a nem számottevő súlyú fafeldolgozásban volt a leggyorsabb, amit a magas arányú élelmiszer, ital, dohány gyártása követett, 8,4%-os áremelkedéssel.

Az éves **exportértékesítési árak** az ezredforduló óta alig változtak, ezen belül a múlt évben – a 2006. évi 5,2%-os növekedés után – 4,8%-kal csökkentek. Az árak változására leginkább a forint árfolyamának éves változásai voltak hatással. 2007-ben a forintvaluta több mint 6%-kal erősödött. Az exportárak csökkenésére tavaly több ipari ágazatban is sor került, köztük minden gépiparban, a leginkább, csaknem 10%-kal a gép, berendezés gyártása ágazatban. A kocszgyártás, kőolaj-feldolgozás ágazat ár alakulása éves átlagban 1,9%-os csökkenést, november-decemberben rekordütemű növekedést mutat. Az élelmiszeripar az export-

értékesítésben is növelte árait, 2,1%-kal, ami a kiviteli árakat tekintve a fafeldolgozás után a legmagasabb ütem az ágazatok közül.

Az **Európai Unió** 27 országának átlagában az ipari termelői árak 2007-ben 2,5%-kal, ezen belül a belföldi értékesítésben 2,7%-kal emelkedtek. Az árnövekedés nagyjából megfelelt a korábbi időszaknak, az évi átlagos termelőiár-növekedés 2001 és 2007 között 2,3%-os, ezen belül a belföldi értékesítésben 2,9%-os volt.

Építőipar

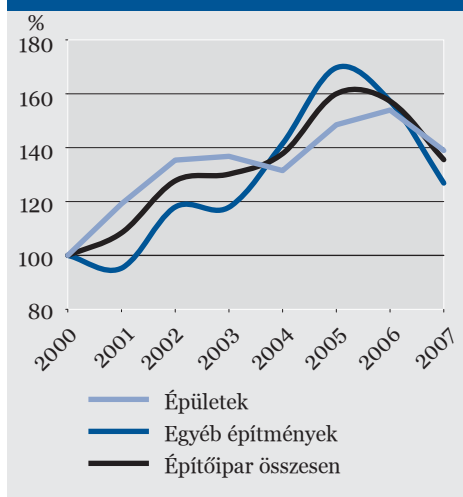
Az építőipari termelés döntő többségét (85%-át) építőipari szervezetek állítják elő. Termelésük 2000-től öt éven keresztül nőtt, azóta csökken. A nem építőipari szervezetek termelése ugyanezen idő alatt ingadozásokkal ugyan, de folyamatosan nőtt, míg a lakossági építkezések növekvő tendenciáját 2004-től csökkenés váltotta fel, ami teljesítményüket a 2000. évi szint alá vitte.

Az építési piac élénkülése az ezredfordulót követő 5 évben az építőipari termelés tartós növekedését hozta, a 2006-os év

enyhe csökkenése után azonban 2007-ben jelentős, 14%-os visszaesés következett be. Míg korábban az épületek építése, 2005-től elsősorban a gyorsforgalmi úthálózat fejlesztése volt a fejlődés motorja. A termelés negyedét kitevő út- és autópálya-építések ütemének csökkenése okozta a 2007. évi visszaesést is, az építőipar teljesítménye azonban még így is 36%-kal meghaladta a 2000. évit.

46. ábra Az építőipari termelés indexe építményfőcsoportok szerint (2000=100)

2007-ben mindkét építményfőcsoport teljesítménye hanyatlott, az egyéb építményeké azonban jóval erőteljesebben. Az ezredfordulót követően az épületek építésének volumene 2004-ben és 2007-ben volt alacsonyabb az előző évinél. Az egyéb építmények építése 2001-ben és 2003-ban enyhén, 2005-öt követően azonban figyelemre méltó mértékben visszaesett. 2007-ben az épületek építésének volumene 9,8%-kal csökkent, az egyéb építményeké ötödével volt kisebb, mint 2006-ban.

Az építőipar termelésének értéke 2007-ben folyó áron közel 2 billió forint volt, bruttó hozzáadott értéke elérte az 1,1 billiót, ez a GDP 4,2%-át jelentette. A termelési érték 58%-a épületekben testesült meg. Az építőipari szervezetek termelési értékének 42%-át a 10 főnél kevesebbet foglalkoztató mikro-vállalkozások hozták létre, 34%-át pedig az 50 főnél többet foglalkoztató vállalkozások.

A szerződéskötések visszaesése kisebb mértékű volt, mint a termelésé, a vállalkozások 10%-kal kötöttek kevesebb szerződést 2007-ben, mint egy évvel korábban. Az épületek építésére kötött szerződések volumene 9%-kal nőtt, az egyéb építmények építésére kötötteké viszont csaknem 30%-kal csökkent. Az épületeknél jelentkező emelkedés elsősorban kereskedelmi és irodaépületekre kötött nagy értékű szerződéseknek köszönhető. Az egyéb építményeknél a visszaesés oka az úthálózat fejlesztésére kötött szerződéseknek a korábbi éveknél kisebb volumene.

Az év végi szerződésállomány 29%-kal maradt el az egy évvel korábbitól. Ez az épületek 9%-kal magasabb és az egyéb építmények 53%-kal alacsonyabb szerződésállományából tevődött össze.

Az építőipar költségalapon számított árai 2007-ben átlagosan 6,3%-kal, a 2006-osnál kisebb mértékben emelkedtek.

Az unióban 2000 óta a legdinamikusabb növekedés a balti államok, Románia és Bulgária építőiparában ment végbe. A hosszabb ideje tartó recesszió Németországban megszűnni látszik, 2006-ban a csökkenés növekedésbe váltott, és a termelés 2007-ben is bővült valamelyest, de még mindig a 2000. évi szint alatt van. Lengyelországban a bővülés már 2005-ben megindult, a termelés színvonala 2007-ben haladta meg a 2000-est. Portugáliában a 2002-től indult visszaesés 2003-ban már a 2000. évi színvonal alá vitte az építőipar teljesítményét, ami 2007-ben további 18%-kal csökkent.

Szállítás

Az **áruszállításban** az árutonna-kilométerben kifejezett teljesítmény növekedése a megelőző három évre jellemző gyorsulást követően 2007-ben lassult ugyan, de így is jelentős ütemű maradt. Számszerűen: a 2004. évi 12,5%-os, a 2005. évi 14,5%-os és a 2006. évi 15%-os emelkedést követően a 2007. évi teljesítmény 11%-kal haladta meg az egy évvel korábbit, mégpedig az elszállított árutömeg 2%-os mérséklődése mellett, azaz az átlagos szállítási távolság hosszabbodásának eredményeként. Az átlagos szállítási távolság emelkedése az előző években is fontos szerepet játszott a teljesítmény növekedésében, de kizárólagos tényezőjévé 2007-ben vált. E folyamatok hátterében a belföldi és a nemzetközi forgalom átlagos szállítási távolságának egyaránt emelkedő tendenciája mellett az általában nagyobb távolságú nemzetközi fuvarok fokozódó térnyerése is megfigyelhető. (A nemzetközi fuvarok átlagos szállítási távolsága 330–410 kilométer között alakult az utóbbi években, a belföldi fuvaroké 60–65 kilométer körül.) A 2007. évi teljesítmény 29–71 arányban oszlott meg a belföldi és a nemzetközi forgalom között, ami egy év alatt 2 százalékpontos, három év alatt 8 százalékpontos arányeltolódást jelent a nemzetközi szállítások javára. A nemzetközi szállítási teljesítmény dinamikája ugyanis mindvégig magasabb volt az átlagosnál, s többszörösen múlta felül a belföldi szállításokét. 2007-ben 14%-kal nőtt a nemzetközi forgalom teljesítménye az előző évihez képest, szemben a belföldi forgalom 5%-os emelkedésével.

A fő ágazatok közül mindenekelőtt a közúti szállítás nemzetközi tevékenysége bővült. 2007-ben árutonnakilométer-teljesítménye egynegyedével lett nagyobb az előző évinél, miközben a vasúté gyakorlatilag vál-

tozatlan maradt. Ezzel együtt tovább erősödött a közút szerepe a nemzetközi forgalom lebonyolításában. Nemzetközi teljesítménye 2007-ben 2,6-szeresét tette ki a vasúténak, míg 2004-ben 1,4-szeresét. A belföldi forgalom növekedésének meghatározója ugyancsak a közúti szállítás volt, amelynek 2007. évi teljesítménye 6%-kal haladta meg az egy évvel korábbit. Vasúton a visszaesés folytatódott, sőt erősödött, megközelítette a 14%-ot. Az ellentétes tendencia tovább fokozta a közút belföldön amúgy is jelentős előnyét a vasúttal szemben. 2007-ben a közút belföldi teljesítménye több mint 10-szeresét tette ki a vasúténak, három évvel korábban még csak 6,4-szeresét.

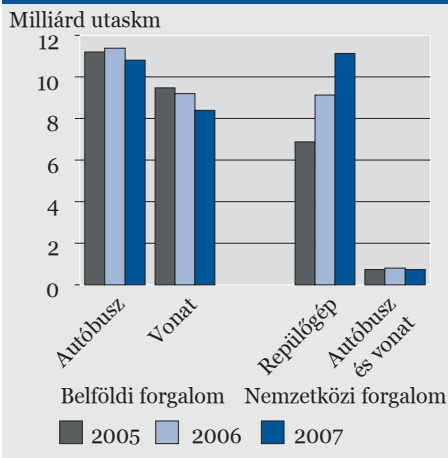
A belföldi és a nemzetközi szállításokat együtt tekintve közúton 17%-kal nagyobb, vasúton – ahol az előző évekkel ellentétben a nemzetközi forgalom bővülése nem kompenzálta a belföldi forgalom kiesését – 2%-kal kisebb volt a 2007. évi árutonnakilométer-teljesítmény, mint az egy évvel azelőtti. A két meghatározó ágazat fuvarpiaci részesedésében mindez úgy tükröződött, hogy egyetlen év alatt közel 4 százalékponttal (három év alatt több mint 10 százalékponttal) nagyobb lett a közút aránya, és vele szemben több mint 2 (illetve 5) százalékponttal kisebb a vasúté; a 2007. évi teljesítményből így 67%-kal, illetve 19%-kal részesedtek. Ugyancsak visszaszorult a csővezetékes szállítás, egy év alatt több mint 1 százalékponttal (három év alatt 4 százalékponttal); 2007-ben nagyjából egytized részt képviselt. Árutonnakilométer-teljesítményének az előző évekre jellemző lassuló ütemű növekedését 2007-ben 1%-os mérséklődés váltotta fel, mégpedig a belföldi forgalom élénkülése ellenére, a jóval nagyobb nemzetközi forgalom csökkenésére visszavezethetően. A mintegy 4%-os részesedésű belvízi szállítás teljesítménye jelentős inga-

dozást, 2007-ben az előző évi visszaesés után 15%-os növekedést mutat. (Az utóbbi ágazat tevékenysége a belvizek magyarországi szakaszán, a magyar és a külföldi hajók által végzett, zömében nemzetközi szállításokat foglalja magába. Említést érdemel, hogy a magyar hajókra a teljesítmény mintegy tizede jutott.)

A **személyszállításban a helyközi forgalom** utaskilométer-teljesítménye változó mértékű, de folyamatos emelkedést mutat az utóbbi években. A 2007. évi teljesítmény a 2006. évi 8%-nál mérsékeltebben, a 2005. évihez hasonlóan 2%-kal nőtt, az utasok számának 6%-os csökkenése ellenére. A csökkenő utasszám 2003 óta csaknem minden évet jellemzett, vagyis a teljesítmény növekedését lényegében a hosszabb utazási távolság eredményezte. Ez pedig mindenekelőtt a légi – alapvetően nemzetközi – utazások felfutására vezethető vissza; a túlnyomó részben belföldi utazásokat lebonyolító vonatok és autóbuszok forgalma mérséklődő irányzatú. 2007-ben a belföldi és a nemzetközi forgalmat együtt tekintve a vonatokon 9%-kal, az autóbuszokon 5%-kal csökkent az utaskilométer-teljesítmény, míg a repülőgépeken 22%-kal emelkedett. Ugyanebben az évben a belföldi forgalom egésze 7%-os csökkenést, a nemzetközi forgalomé 20%-os növekedést mutat az előző évihez képest. Az ellentétes irányú változás hatására egyetlen év alatt 6 százalékpontos (az évtized eleje óta pedig mintegy 20 százalékpontos) arányeltolódás ment végbe a nemzetközi forgalom javára, amely így 38%-kal részesedett a teljesítményből, a belföldi forgalom 62%-os arányával szemben.

A **helyi személyszállítás** forgalmának csökkenése 2007-ben folytatódott, utasainak száma – a 2005. évi 5%-os és a 2006. évi 3%-os csökkenés után – további 3%-kal lett kevesebb. A kiesés a helyi tömegközle-

47. ábra A helyközi személyszállítás teljesítményének alakulása a meghatározó tömegközlekedési eszközökön

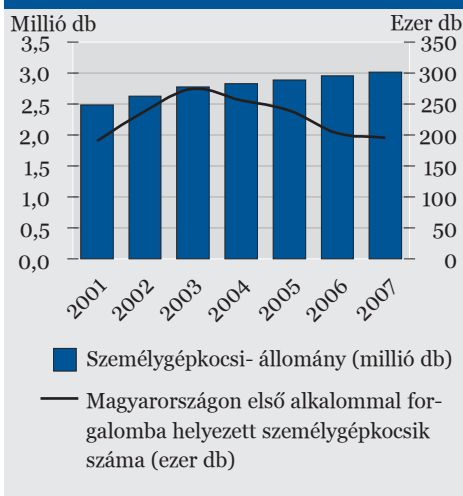

kedési eszközök többségét érintette. 2007-ben az autóbuszok utasainak száma csökkent a legjelentősebben, 6%-kal, míg a villamosoké és a trolibuszoké 1-2%-kal. A metróon és földalattin alig 1%-os élénkülés mutatkozott ugyan, de a korábbi évekhez hasonlítva ez is lényegesen kevesebb utast jelent. A meghatározó tömegközlekedési eszközök helyi forgalomban betöltött szerepe több év óta állandónak mondható. A 2007. évi utasforgalom 60%-át az autóbuszok bonyolították le, a villamosok és trolibuszok részesedése 24%-ot, a metróé és földalattié 13%-ot tett ki.

A tömegközlekedés belföldi – helyközi és helyi – utasforgalmának csökkenése az **egyéni közlekedés** további térnyerését is jelenti, amit a személygépkocsik számának alakulása is alátámaszt. Az ország **személygépkocsi-állománya** a 2000-es években is folyamatosan nőtt, bár növekedésének üteme lassult: a 2001–2003 közötti évi 5–6%-kal szemben 2004-től (így 2007-ben is) évi 2% körül alakult. 2007 fo-

lyamán az állomány elérte a 3 milliós darabszámot, az év végére meg is haladta azt. Átlagéletkorának lassú mérséklődése viszont megállt, a 2006. év végihez hasonlóan 10,3 év volt. E folyamatok hátterében a **Magyarországon első alkalommal forgalomba helyezett személygépkocsik** számában mutatkozó tendenciaváltás figyelhető meg: a 2003-ig tartó növekedést 2004-től csökkenés követte. 2007-ben az előző évinél 4%-kal kevesebb, 196 ezer személygépkocsit helyeztek első alkalommal forgalomba. Ennek több mint kétharmada volt új jármű, ami szintén némi mérséklődést jelent az előző évekre jellemző arányhoz képest. A kisebb számú forgalomba helyezés mellett gyarapodó állomány a forgalomból kivont járművek számának csökkenésére, következőképpen a cserélődés lefékeződésére utal.

48. ábra Személygépkocsi-állomány és első forgalomba helyezés

Az országos **közúthálózat** 2007 végén 31 183 kilométert tett ki. Ebből 858 kilo-

méter volt autópálya, amelynek hálózata 2005-ben 67 kilométerrel, 2006-ban 149 kilométerrel, 2007-ben 73 kilométerrel gyarapodott, ami három év alatt 50%-os növekedésnek felel meg. Ezer négyzetkilométerre valamivel több, mint 9 kilométer autópálya jutott 2007 végén, 2005 végén nem egészen 7 kilométer; az utóbbi időpontban az Európai Unióban (EU-27) átlagosan mintegy 14 kilométer. A Magyarországgal együtt csatlakozott országok közül – szintén 2005. évi adatok szerint – hasonló volt Szlovákia és Csehország mutatója, jóval magasabb viszont Szlovéniáé (28 kilométer). A magyarországinál sokkal kiterjedtebb autópályahálózattal rendelkezik a szomszédos Ausztria és Horvátország is.

2007-ben 2%-kal csökkent a **közúti közlekedési balesetek** száma. A kimenetelük kevésbé volt súlyos, a halálos balesetek száma ugyanis nagyobb mértékben, 6%-kal csökkent. A 20 600 balesetben több mint 27 ezren megsérültek, és 1230-an veszítették életüket, 73-mal kevesebben, mint egy évvel korábban. A meghaltak fele véletlen áldozat volt. A balesetek 91%-a a járművezető hibájából történt, és leggyakoribb oka a sebesség nem megfelelő megválasztása volt. A balesetek 14%-ának hátterében állt ittas vezetés, ami valamivel nagyobb arány az előző évekenél.

Távközlés, internet

A távközlési területet 2007-ben – hasonlóan a korábbi évekhez – a mobiltelefonok térnyerése határozta meg a vezetékes telefonokkal szemben. A **vezetékes vonalak** száma a korábbinál nagyobb ütemben, 3,3%-kal csökkent 2007-ben, annak ellenére, hogy fokozatosan terjed a kábeltelevíziós hálózaton nyújtott telefonálás lehetősége is (a vonalak több mint 5%-a). A múlt év végén az országban 3 millió 256 ezer vezeté-

kes telefonvonal működött, ez a 2000. évi-nél több mint félmillióval kevesebb. Az összes vezetékes vonalból 572 ezer volt ISDN, ezek száma egy év alatt 13 ezerrel, a hagyományos vezetékes fővonalaké 109 ezerrel csökkent. Hazánkban 2007-ben száz lakosra 32 vezetékes fővonal jutott; egy évvel korábban még 33, ez utóbbi adat nemzetközi összehasonlításban (2006-os) meglehetősen alacsony, nem érte el az uniós átlagot (48), ugyanakkor – Szlovéniát és Észtországot leszámítva – magasabb volt, mint a kelet-közép-európai országokban. Az unióban a legmagasabb értéket egyébként Németország képviseli, ahol az említett évben 66 vonal jutott 100 lakosra.

A **mobil-előfizetések** száma – az egyre telítődő piacon – még mindig emelkedik, bár az ezredforduló környékén tapasztalható dinamikus növekedés az elmúlt években fokozatosan mérséklődött. A múlt év végén az előfizetések száma már meghaladta a 11 milliót, több mint 3-szorosa volt a vezetékes vonalakénak. Míg 2005-ben és 2006-ban is a megelőző évhez képest 7%-os volt a növekedési ütem, addig tavaly 11%, így az előfizetések száma közel 1,1 millióval nőtt. Továbbra is a feltöltőkártyás előfizetések (pre-paid) a leggyakoribbak, annak ellenére, hogy részarányuk évről évre csökken, a tavalyi év végén az összes előfizetésen belül 62%-os volt. Magyarországon a mobiltelefonok elterjedtsége magasnak mondható – száz lakosra 104 előfizetés jutott 2007 októberében –, bár az uniós átlagot (112) nem érte el.

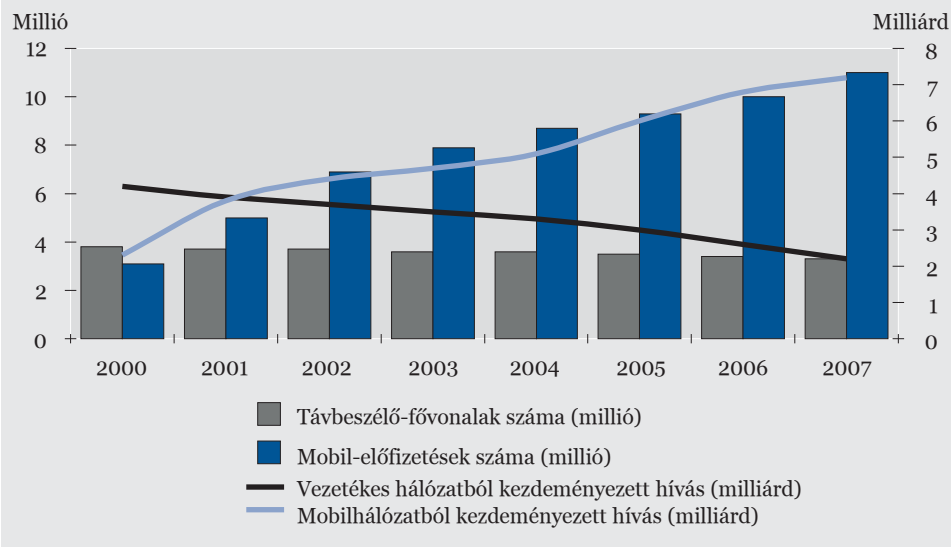
A **vezetékes telefonokról kezdeményezett beszélgetések száma** – internethívások nélkül – egy év alatt jóval nagyobb ütemben csökkent, mint a fővonalak száma. A 15%-os csökkenés valamivel több mint 2,2 milliárd kezdeményezett beszélgetést jelentett 2007-ben. A betárcsázós (dial-up) internet szerepének zuhanása és a szélessávú

kapcsolatok rendkívül erőteljes térnyerése következtében az internethívások száma és időtartama is erőteljesen és nagyjából ugyanolyan mértékben (57–58%) csökkent 2006-hoz képest. A kedvezményes telefona-rifáknak és előfizetői csomagoknak is köszönhetően a beszélgetések (internethívások nélkül) átlagos ideje 4%-kal, ezen belül a helyi hívásoké 7%-kal bővült 2006-hoz képest.

A **mobilhálózatokból kezdeményezett hívások** száma közel 7,2 milliárd volt tavaly. Az előfizetések 11%-os növekedése mellett 2007-ben 6%-kal több hívást kezdeményeztek, mint a megelőző évben. A mobilhívások időtartama meghaladta a 13,6 milliárd percet, ami az egy évvel korábbinál 15%-kal magasabb. Továbbra is meghatározó a saját hálózaton belüli hívásforgalom, a beszélgetések több mint 60%-a ott zajlik. A mobilhálózatokban kezdeményezett hívások száma már 3,3-szer annyi, mint a vezetékes hálózatokban kezdeményezetteké, összes idejét tekintve pedig majdnem a kétszerese. Bár a telefonos beszélgetések számának több mint a háromnegyede mobilhívás, a beszélgetések időtartamát tekintve ez utóbbi csak valamivel több mint 2/3-os arányt képvisel. Így a vezetékes hálózatban kezdeményezett hívások átlagos ideje továbbra is jelentősen hosszabb, 2007-ben 3 perc volt (internethívások nélkül), szemben a mobilhálózat 1,9 perces átlagos idejével.

Az **internet-előfizetések** számának több mint 37%-os bővülése után az év végén az meghaladta az 1,8 milliót, az ütem magasabb volt az előző évi 33%-nál. Ez a fejlődés az egyre korszerűbb technológiák térnyerése mellett a szolgáltatók közötti élesedő versenynek is köszönhető. 2007 a vezeték nélküli szegmens bővülésének éve volt, a csaknem 73%-os növekedéséhez nagyban hozzájárult az egyre inkább megfizethető mobilinternet is. A szélessávú interneten belül

49. ábra A telefonálás fontosabb adatai

éves viszonylatban a kábelhálózatos előfizetések gyarapodtak a leggyorsabban, 49%-kal, az xDSL-előfizetések ennél kevesebbel, 24%-kal. A szélessávú (kábel- és xDSL-) internet-előfizetések száma mindezekkel együtt egy év alatt 33%-kal nőtt, és már 21-szer akkora, mint a kapcsolvonalai és az ISDN-előfizetéseké összesen.

A **magyarországi háztartások** 38%-ának volt internetkapcsolata 2007-ben. Az arány 2006-hoz képest 6,1 százalékponttal nőtt, a növekedés azonban nem olyan jelentős mértékű, mint a 2006. évi (11,2 százalékpont). A szélessávú internetkapcsolat elterjedése az Európai Unió fejlesztési célkitűzései között kiemelt helyen szerepel. Az ilyen kapcsolattal ellátott háztartások aránya az összes magyarországi háztartáson belül 33%. A növekedés mértéke 2007-ben megegyezett a 2006. évvel, 11 százalékponttal nőtt az előző évhez képest. Az inter-

nettel rendelkező háztartások 86%-ában szélessávú kapcsolat volt, szemben az előző évi 68%-kal. A szélessávú internetet tehát egyre többen használják, sőt annak lehetőségeit egyre többen ki is használják, köszönhetően a lassan csökkenő csatlakozási díjaknak, a fejlődő szolgáltatói hálózatnak és a versenyhelyzetnek.

Az **internetező**k közül legtöbben információkeresésre (csaknem 99%) és kommunikációra (95%) használják a világhálót. A harmadik jelentős használati cél a kapcsolattartás közhivatalokkal, amit az internetezők 49%-a jelölt meg. A nethasználók 48%-a használja ezt az eszközt oktatással, képzéssel kapcsolatos szolgáltatások igénybevételére, és 25%-a áruk és szolgáltatások eladására, internetes banki szolgáltatásokra. Az internethasználati célok közül az oktatással, képzéssel kapcsolatos szolgáltatások igénybevételének aránya nőtt a legerőtelje-

sebben, 2007-ben csaknem 19 százalékponttal haladta meg az előző évit. 2007-ben a lakosság 12%-a vásárolt interneten keresztül árut vagy szolgáltatást, az előző évinél 4 százalékponttal magasabb arányban. A valaha már internetezők körében ez az arány 22% volt, közel 6 százalékponttal magasabb, mint 2006-ban.

A **postalétesítmények** száma 2007 végén 2744 volt (2006-ban 2844), ebből 168 működött Budapesten és 749 a többi városban. A mobilposta-rendszerre való áttérés folyamata lezárult, a községi posták száma kevéssel csökkent. A levélpostai küldemények száma az előző évhez hasonlóan 1 milliárd alatt maradt, valamivel több volt, mint 900 millió.

A **televíziók** adásideje 2007-ben a megelőző évhez képest nagyobb mértékben, 2%-kal növekedett, így túllépte a 2,1 millió órát. A vezetékös műsorjelelosztó – kábeltelevíziós – hálózat bővülése tovább folytatódott. 2006-ban több mint 2,1 millió lakás volt bekapcsolva a 2006. végi lakásállománnyal számolva, ez a lakások 50%-a, ami a 3145 magyarországi település 53%-ára koncentrált. A hálózat teljes hossza 106 ezer km, a kétirányú adatátvitelre átalakított hálózatok aránya pedig 44% volt 2006-ban. A rádiók összes adásideje a korábbi viszonylag gyors ütemű (2006-ban 19%-os) növekedés után tavaly 1%-kal csökkent, és valamivel meghaladta az 1,2 millió órát.

Kiskereskedelem

A **kiskereskedelmi forgalom** előző három évi lassuló ütemű növekedését 2007-ben csökkenés váltotta fel. Az eladások volumene 2004-ben 5,8%-kal, 2005-ben 5,5%-kal, 2006-ban 4,1%-kal haladta meg az előző évit, 2007-ben 3%-kal maradt el attól. Ez a folyamat a nem élelmiszerterméke-

ket árusító üzletek forgalmában jelentkezett markánsan, bár a 2007. évi tendenciaváltás az élelmiszer- és élelmiszer jellegű vegyes kiskereskedelemben is érződött.

Az **élelmiszer- és élelmiszer jellegű vegyes kiskereskedelem** eladásai 2005–2006-ban – a kiskereskedelem egészével ellentétben – élénkültek, s a 4,6%-os, majd 5%-os növekedést viszonylag mérsékelt, 1,3%-os csökkenés követte 2007-ben. Ennél is valamivel kevésbé, 1%-kal mérséklődött az élelmiszer jellegű vegyes kiskereskedelem forgalma. Az ide tartozó üzletek (hipermarketek, szupermarketek, vegyesboltok) a tevékenységcsoport eladásainak több mint kilenctizedét koncentrálták; a nem egészen egytized részt képviselő élelmiszer-, ital-, dohányáru-szaküzletek eladásai – miután az előző években is viszonylag mérsékeltten bővültek – 2007-ben 5,2%-kal estek vissza.

A **nem élelmiszertermékeket árusító üzletek** együttes értékesítése (amelynek növekedése 2003-ban még megközelítette a 10%-ot, és 2004-ben is meghaladta a 8%-ot) 2005-ben 6,2%-kal, 2006-ban 3,3%-kal nőtt, 2007-ben pedig 4,6%-kal kisebb lett az egy évvel korábinál. Az átlagosnál erősebb volt a visszaesés a két legnagyobb forgalmú tevékenységcsoportban. A bútor-, háztartáscikk-, építőanyag-üzletekben, miután már korábban is jelentősen lelassult a növekedés, 2007-ben 5,7%-kal kisebb volumenű forgalmat regisztráltak, mint egy évvel korábban. A könyv-, újság-, papíráru- és egyéb iparcikk-kiskereskedelemben pedig a lassuló növekedést már 2006-ban felváltó csökkenés 2007-ben tovább erősödött, és 7,3%-ot tett ki. A legnagyobb mértékben, 9%-kal az iparcikk jellegű vegyes üzletek, míg a legkevésbé, 1,2%-kal – két évi élénkülést követően – a textil-, ruházati, lábbeli-üzletek eladásai estek vissza. Az utóbbi két

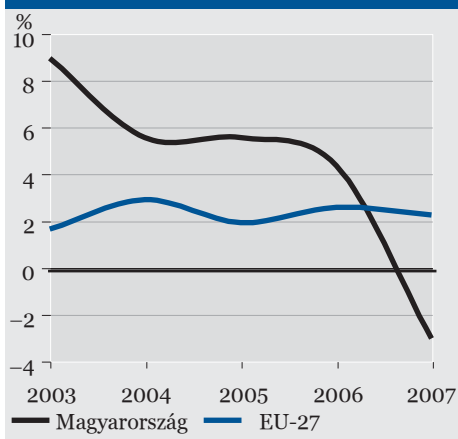
tevékenységcsoport azonban mindössze 5–6% körüli részét képviselte a kiskereskedelmi forgalom egészének, csakúgy, mint a gyógyszer-, gyógyászatitermék-, illatszer-kiskereskedelem, amely – az általános tendenciától eltérően – 2007-ben is bővítette értékesítését. Forgalmának volumene 3,6%-kal haladta meg az egy évvel korábbi, ami ugyanakkor erős lefékeződést jelent az előző két év 12–13%-os növekedési üteméhez képest. Mellette csak a – fél-fél százalékos részarányú – használatcikk- és csomagküldő kiskereskedelem forgalma nőtt, 4,1%-kal, illetve 12%-kal; az utóbbiak a több év óta töretlen (bár változó mértékű) emelkedést mutató tendencia folytatódását jelentik.

A két fő tevékenységcsoport eltérő dinamikája a **forgalom szerkezetének** elmozdulásában is tükröződött. A 2007. évi eladások összege – 6,2 billió forint – nagyjából fele-fele arányban oszlott meg az élelmiszer- és élelmiszer jellegű vegyes, valamint a nem élelmiszertermék-kiskereskedelem egységei között. Az előző évihez képest ez mintegy 2 százalékpontos arányeltolódást jelent az élelmiszer- és élelmiszer jellegű vegyes kiskereskedelem javára; a korábbi évek viszonylag stabil szerkezetéhez hasonlítva nagyjából 3 százalékpontos az eltolódás. Ezen belül az élelmiszer jellegű vegyes üzletek részesedése lett nagyobb, 2007-ben megközelítette a teljes kiskereskedelmi forgalom 46%-át. A folyamatban nem kis szerepet játszhat az élelmiszerekből és iparcikkekből egyaránt széles választékot kínáló, nagy alapterületű egységek térnyerése. A nem élelmiszertermékeket forgalmazó üzletek közül elsősorban a bútór-, háztartáscikk-, építőanyag-, valamint a könyv-, újság-, papíráru- és egyéb iparcikk-kiskereskedelembe tartozók forgalmi részesedése lett kisebb, nőtt viszont a gyógyszer-, gyógyászatitermék-, illatszer-kiskereskedelembe tartozóké.

Az **Európai Unió** 27 tagállamának összesített kiskereskedelmi forgalma – az Eurostat naptárhatástól megtisztított adatai szerint – az utóbbi években viszonylag egyenletes, évente 2–3% körüli növekedést mutatott; a 2007. évi eladások volumene 2,3%-kal haladta meg az előző évet. A magyar kiskereskedelem dinamikája 2006-ig számottevően felülmúlta az unió átlagát, bár különbségük a lassulás következtében szűkült, majd a 2007. évi tendenciaváltás folytán ellenkező előjelű és jelentős mértékű lett. A tagállamok 2007-re rendelkezésre álló havi dinamikái éves szinten – Magyarország mellett – csak Németországban és Olaszországban utalnak csökkenésre. A 2004-ben, illetve 2007-ben csatlakozott országok kiskereskedelme többnyire az uniós átlagnál gyorsabban bővítette eladásait, közülük is kimagasló növekedést értek el a balti államok, Lengyelország és Románia.

A **gépjármű- és járműalkatrész-**, valamint az **üzemanyag-értékesítés**, ami az európai statisztikai rendszerben nem tartozik a kiskereskedelembe, 1,2 billió,

50. ábra A kiskereskedelmi forgalom volumenének változása (az előző évhez képest, naptárhatástól megtisztítva)

illetve 1,1 billió forintos értéket képviselt 2007-ben. A gépjármű- és járműalkatrész-forgalmazók igen erős lefékeződést regisztráltak az utóbbi években. Eladásaik volumenének 2001–2003-ban még kétszámjegyű növekedése 2004-ben 6,8%-ra, 2005-ben 1,4%-ra lassult, amit 2006-ban stagnálás, 2007-ben pedig 5,7%-os csökkenés követett. Az üzemanyagöltő állomások forgalma ugyanezekben az években kisebb-nagyobb mértékben, de folyamatosan emelkedett: 2005-ben 2,9%-kal, 2006-ban 8,6%-kal, 2007-ben 3,7%-kal haladta meg az előző évit.

Idegenforgalom, vendéglátás

2007-ben folytatódott a turizmus bővülése a világon: az előző évhez képest 6%-kal több, összesen csaknem 900 millió külföldi turista érkezett a világ különböző országaiba.

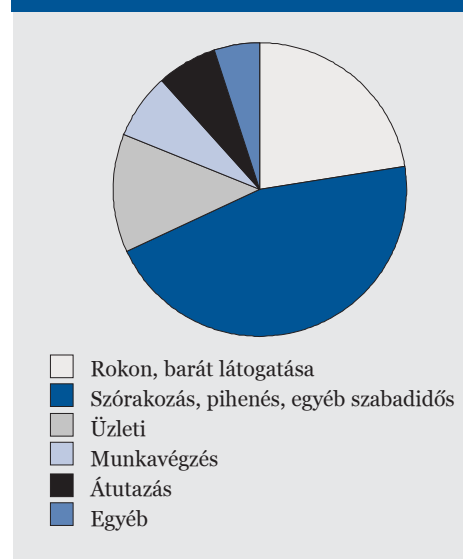
A Magyarországra érkező **külföldi látogatók** száma⁸ meghaladta a 39 millió főt, ami 2,8%-kal több, mint 2006-ban volt. A látogatók egyre növekvő hányada, 2007-ben csaknem négyötöde egy napra érkezett, az 1–3 napot, illetve 4 vagy több napot eltöltők aránya egyaránt csökkenő tendenciát mutat, arányuk 11–11% volt.

A látogatók összesen 97,6 millió napot töltöttek hazánkban, átlagos tartózkodási idejük folyamatosan mérséklődve 2007-ben 2,5 nap volt. Az utazás célját tekintve 38%-uk átutazott Magyarországon, 19%-uk vásárlási céllal érkezett. A turisztikai motivációkhoz sorolt szabadidős céllal 27, üzleti céllal 4,1%-uk látogatott Magyarországra. Az elmúlt években lassan mérséklődött a turisztikai motivációval érkezők aránya, 2004-ben még a látogatók 37%-a érkezett azért hazánkba, hogy eltöltse szabadidejét vagy az üzleti turizmusban vegyen részt.

⁸ Tehergépjármű-vezetők nélkül.

A külföldi látogatóknak alig egytizede választja a kereskedelmi vagy a magánszálláshelyeket, a többiek csak kirándulnak, illetve rokonoknál, barátoknál szállnak meg, vagy saját ingatlanl rendelkezők nálunk.

51. ábra Többnapos külföldi látogatók százalékos megoszlása motiváció szerint, 2007

2007-ben a **külföldi vendégek** 10 millió éjszakát töltöttek a **kereskedelmi szálláshelyeken**, ami az előző évi szintnek felelt meg. Az ötesillagos szállodákban 3, a háromcsillagos egységekben 2%-os növekedést könyveltek el, a négyesillagos egységekben stagnált, az egy- és kétesillagosokban csaknem egynegyedével esett a forgalom. A szállodákban összességében így az előző évihez képest lényegében változatlan vendégéjszaka-számot mutattak ki, csakúgy, mint a panziókban. A kempingekben tapasztalt 2%-os bővüléstől eltekintve minden egyéb típusú kereskedelmi szálláshely csökkenő forgalomról számolt be, a legerő-

sebben a turistaszállókban mérséklődött a vendégéjszakák száma.

A kereskedelmi szálláshelyeken regisztrált külföldi vendég-éjszakák 75%-át, 7,5 millió éjszakát az EU-27 állampolgárai vettek igénybe. A régi 15 tagállam viszonylatában 4%-kal csökkent a vendégéjszakák száma; a 2004-ben és 2007-ben csatlakozott tagállamokból érkezett vendégek viszont 23%-kal több vendégéjszakát töltöttek nálunk, mint 2006-ban. A vendégéjszakák száma alapján vett öt fő küldőország (Németország, Ausztria, Nagy-Britannia, Egyesült Államok, Olaszország) mindegyikének polgárai kevesebb éjszakát vettek igénybe, mint az előző évben; a visszaesés különösen a németek (8%) és a britek (16%) esetében volt számottevő. Emelkedett viszont a szintén jelentős számú turistát küldő Spanyolországból (14%-kal), valamint Franciaországból (6%-kal) érkezők által kifizetett vendégéjszakák száma, és négytizedével nőtt a romániai turistáké.

A fenti nyolc ország állampolgárai hatti-zedét képviselik a kereskedelmi szálláshelyeken megjelenő összes külföldi keresletnek (a vendégéjszakák száma alapján számítva), amely arány fokozatosan csökken. Ebben a német turisták mérséklődő érdeklődésének van a legjelentősebb szerepe, akik 1997-ben még a külföldi vendég-éjszakák 45, tíz évvel később már csak 26%-át fizették ki. A többi négy fő küldőország részesedése egyenként 5 és 7% közötti, a spanyol, francia és román vendégek a külföldi kereslet 11%-át generálják összesen.

A **magyarok külföldi utazásainak** száma 2007-ben valamivel több mint 17 millió volt, 4%-kal több, mint 2006-ban, de 2,8%-kal kevesebb, mint 2005-ben. A magyarok többsége, csaknem kétharmada egy napra utazik külföldre, ami a beutazó külföldiekre jellemzőhöz hasonlóan szintén növekvő arány.

2007-ben a lakosság 42%-a tett többnapos utazást Magyarországon. Az utak során 105,6 millió napot töltöttek el az utazók. Az utazások túlnyomó többsége, 94%-a turisztikai céllal történt, ezen belül a rokon, barát meglátogatása az utak csaknem felét tette ki, a szórakozás, pihenés, városnézés, természetjárás céllal tett utazások az összes egyharmadát képviselték.

A **belföldi** vendégek vendégéjszakáinak száma a kereskedelmi szálláshelyeken 9,8 millió volt, 2%-kal több, mint egy évvel korábban. A bővülés a turistaszállók és üdülőházak kivételével minden szállástípust érintett, legerőteljesebb, 15% a kempingekben volt. A szállodákban 4,5%-kal nőtt a forgalom, ezen belül a négy- és ötcillagos szállodákban 20, illetve 33%-os volt az emelkedés. A belföldi turizmus tartós élénkülésében az **üdülési csekk** növekvő forgalma is szerepet játszott: a kereskedelmi szálláshelyek 2007-ben 16,6 milliárd forint értékben fogadtak el csekket, ami folyó áron 47%-kal több, mint egy évvel korábban.

2007-ben a **kereskedelmi szálláshelyekre összesen** 7,4 millió külföldi és belföldi vendég érkezett, és 19,9 millió éjszakát töltött el. A 2006. évet jellemző stagnálás után a vendégéjszakák száma 1,1, a vendégeké 2,6%-kal emelkedett egy év alatt. A vendégek száma így magasabb volt, mint a megelőző években, a vendégéjszakák száma azonban nem érte el a 2004. évi csúcst. A szállodákban és panziókban 2, illetve 0,8%-os volt a vendégéjszakák számának bővülése, a kempingek a 2002 óta tartó csökkenés után először tudták növelni forgalmukat, 5,7%-kal. A szállodákban az öt-, illetve négycsillagos egységek 6, illetve 7%-os növekedést könyvelhettek el, csökkenés csupán a kétszillagos házakat érintette. A wellness-szállodákban kiemelkedő mértékben, 14%-kal bővült a vendégéjszakák száma,

amihez a 17%-kal nagyobb belföldi és a 6%-kal nagyobb külföldi kereslet járult hozzá.

A szállodák **szobakihasználtsága** 50% volt 2007-ben, magasabb, mint a megelőző években, és 2 százalékponttal több, mint 2006-ban. Az ötszillagos egységek kihasználtsága tovább nőtt, elérte a 68%-ot, a négy-szillagosoké lényegében nem változott, de így is jóval meghaladta az átlagot (57% volt).

A kereskedelmi szálláshelyek **bevételei** 243,6 milliárd forintot tettek ki, ami folyó áron 4,4%-kal haladja meg a 2006. évi szintet. Mivel eközben a szálláshely-szolgáltatás fogyasztóiár-indexe 105,7% volt, a bevételek reálértéke csökkent.

A szállásdíjakból származó bevételek két év óta ismét növekvő részét teszik ki az összes bevételnek, 2007-ben 57%-kal járultak hozzá az összes bruttó bevételhez. A vendéglátásból származó bevételek lassan csökkenő részesedése 2007-ben 24%-ot tett ki, az egyéb szolgáltatásból származó bevételeké 19% volt.

A kereskedelmi szálláshelyek **férőhelykapacitása** 2006-hoz képest 1%-kal emelkedett a megelőző három évi mérséklődés

után, 2007. július 31-én 319 ezer volt. Míg korábban a szálloda volt az egyetlen kereskedelmi szálláshelytípus, ahol a befogadóképesség folyamatosan nőtt, 2007-ben az előző évinél kevesebb szállodai férőhely állt rendelkezésre.

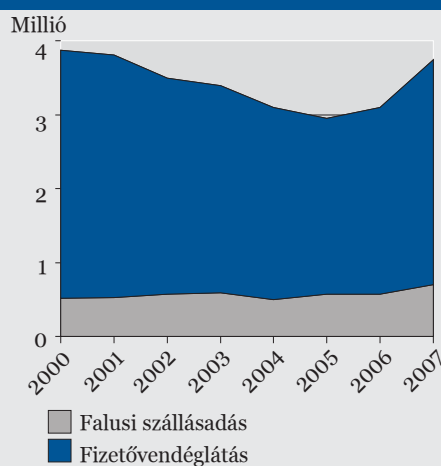
2007. július 31-én a **magánszállásadásban** 38 700 regisztrált szállásadó 223 ezer férőhellyel várta a vendégeket. A vendéglátók száma 4,4, a férőhelyeké 3,2%-kal volt kevesebb, mint egy évvel korábban.

A magánszálláshelyeken 913 ezer vendég 3,7 millió vendégéjszakát fizetett ki. A kapacitásadatok mérsékelt csökkenése mellett a forgalom dinamikusabban bővült, a vendégek száma 27, a vendégéjszakáké 21%-kal. A vendégek számának növekedése a fizetővendéglátás, a vendégéjszakáké a falusi szállásadás területén volt erőteljesebb.

12. tábla Férőhelykapacitás és vendégforgalom a kereskedelmi szálláshelyeken, 2007

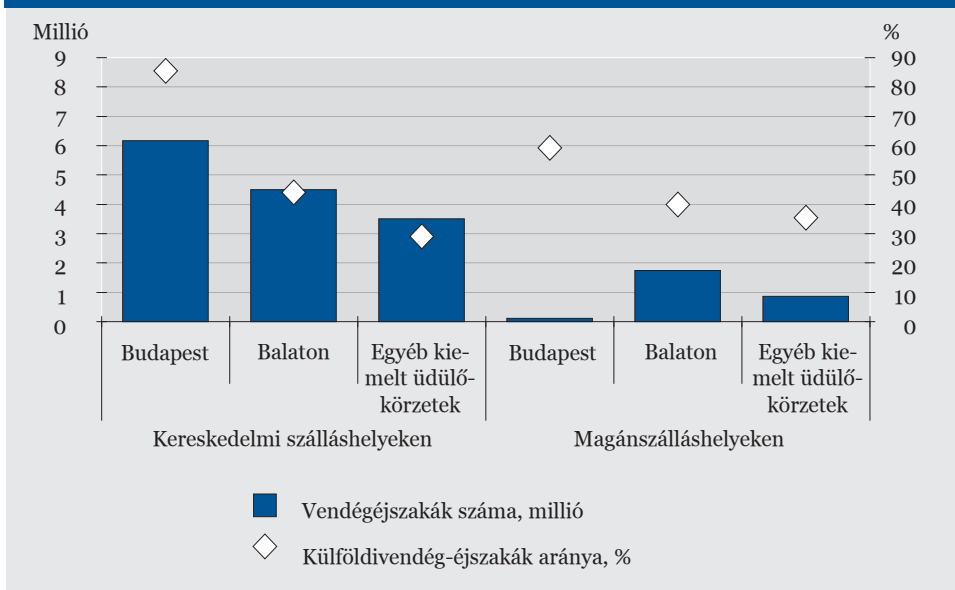
Megnevezés	Kiadható férőhelyek száma		Vendégéjszakák száma	
	ezer	2006=100,0	ezer	2006=100,0
Szálloda	114,9	98,8	13 971	102,0
Panzió	41,9	98,6	2 125	100,8
Turistaszálló	27,1	101,0	645	84,9
Ifjúsági szálló	18,8	88,5	698	100,3
Üdülőház	22,8	101,4	880	94,4
Kemping	93,5	108,7	1 539	105,7
Összesen	319,0	101,2	19 859	101,1

52. ábra Vendégéjszakák alakulása a magánszálláshelyeken

A **kiemelt üdülőkörzetek** közül a kereskedelmi szálláshelyek a vendégek 34, a vendégéjszakák 31%-át Budapesten regisztr-

53. ábra Kiemelt üdülőkörzetekben regisztrált vendégéjszakák, 2007

rálták. A balatoni települések aránya a vendégek tekintetében 17% volt, a vendégéjszakáké ennél magasabb, 23%, ami az üdülőkörzetre jellemző hosszabb tartózkodási idő következménye. A többi kiemelt üdülőkörzet 18%-kal, az ország többi része 28%-kal részesedett a forgalomból.

A fizetővendéglátás férőhelyeinek közel háromnegyede a Balatonnál állt rendelkezésre. A falusi szállásadás férőhelyeinek eloszlása kevésbé egyenetlen: 17%-a jutott a Balatonra, 16%-a Mátra-Bükk üdülőkörzetre, 5%-a pedig a Mecsek és Villány üdülőkörzetre.

A **vendéglátóhelyek** eladási forgalma folyó áron 668 milliárd forintot tett ki. A 2006-ban mért 3,9%-os mérséklődés után 2007-ben közel ugyanekkora, 3,6%-os volt a forgalomcsökkenés. Ezen belül a kereskedelmi vendéglátás forgalmának volumene

nagyobb mértékben, 3,9%-kal, a munkahelyi forgalomé 1,5%-kal csökkent egy év alatt.

Az előző évhez hasonlóan a forgalomnak 88%-a a kereskedelmi, 12%-a a munkahelyi vendéglátásban keletkezett.

A vendéglátó-forgalom 69%-át az ételek eladása tette ki, ami a korábbi években mért arányokhoz képest közel 2 százalékpontos emelkedést jelent az előzetes adatok szerint. Az alkoholtartalmú italok részesedése 12, az alkoholmenteseké 11% volt.

A szálláshely-szolgáltatás és vendéglátás ágazat az alkalmazásban állók 3,1%-ának ad munkát, az ágazatban egy év alatt 5,8%-kal bővült a létszám. A hozzáadott érték másfél százalékát előállító ágazat beruházásai 2007-ben magasan a nemzetgazdasági átlag felett, 9,5%-kal bővültek, ami az ágazat kilátásait kedvezően érinti.

Ábrák jegyzéke

1. A foglalkoztatottak számának megoszlása	10
2. Az üres álláshelyek és a munkanélküliek száma negyedévenként	12
3. Foglalkoztatottsági arány és munkanélküliségi ráta régióként, 2007	12
4. A havi bruttó átlagkereset alakulása	13
5. A havi átlagkeresetek alakulása	15
6. Az idős népesség és a nyugdíjkiadás arányszámai, 2005	16
7. A háztartások hitelállománya (folyó áron)	18
8. A háztartások nominális követeléseinek és tartozásainak évenkénti változása	18
9. A GDP és a fogyasztás volumenének változása (az előző évhez képest)	19
10. Ezer azonos korú nőre jutó élveszületés	24
11. Néhány halálok miatti halálozás a régiókban 2004–2006 átlagában	26
12. A népességszám változása	26
13. A túlsúlyosak és az elhízottak aránya, 2005	31
14. A dohányzással és az alkohollal összefüggő halálozás, 2005	32
15. Szociális kiadások, 2005	33
16. A szociális védelem kiadásainak megoszlása, 2005	33
17. A gyermekjóléti és családsegítő szolgálatok ezer lakosra jutó esetei, 2006	34
18. A lakásépítés néhány jellemzőjének aránya	35
19. A régiók tízezer lakosra jutó lakásépítése	36
20. A folyósított lakáscélú hitelek és támogatások félévenként (folyó áron)	36
21. Légszennyező anyagok egy főre jutó kibocsátása, 2005 (az EU-27 átlagának százalékában)	37
22. Keletkezett hulladék	38
23. A lerakóba helyezett és elégetett lakossági hulladék, 2005	39
24. Ismertté vált bűncselekmények száma	42
25. Az iskolarendszerű oktatás nappali képzéseiben részt vevők száma	43
26. A K+F szektor GDP-arányos ráfordításai, 2006	45
27. A kiadott könyvek száma, azok jellege szerint	48
28. A mozik, színházak és múzeumok látogatottsága	49
29. A GDP növekedése az előző év azonos negyedévéhez képest (szезonálisan és munkanaphatással kiigazítva)	52

30. A GDP és a belföldi felhasználás egyes tételeinek növekedése 2000-hez képest	53
31. A GDP, a fogyasztás és a reálkereset változása (az előző év azonos negyedévéhez képest)	53
32. A nettó export a GDP arányában	54
33. A GDP és a beruházások alakulása	57
34. A beruházások megoszlása főbb nemzetgazdasági ágak szerint	59
35. A folyó fizetési mérleg és összetevői	62
36. A nettó külföldi adósságállomány alakulása (az év végén)	64
37. A külkereskedelmi termékforgalom egyenlegének alakulása (folyó áron)	65
38. A gépek és szállítóeszközök külkereskedelme	68
39. Az agrárjellegű termékek külkereskedelme	69
40. A GDP egységére jutó energiafelhasználás, 2006 (vásárlóerő-paritás alapján) ...	77
41. Egy GJ gázenergiáért fizetett árak, 2007. január 1. (vásárlóerő-paritáson számolva)	78
42. Száz kWh villamos energiáért fizetett árak, 2007. január 1. (vásárlóerő-paritáson számolva)	79
43. Gabonatermés	82
44. Az ipar teljesítménye a régiókban, 2007	86
45. A belföldi értékesítési árak évi átlagos növekedése 2004–2007-ben	87
46. Az építőipari termelés indexe építményfőcsoportok szerint (2000 = 100)	88
47. A helyközi személyszállítás teljesítményének alakulása a meghatározó tömegközlekedési eszközökön	90
48. Személygépkocsi-állomány és első forgalomba helyezés	91
49. A telefonálás fontosabb adatai	93
50. A kiskereskedelmi forgalom volumenének változása (az előző évhez képest, naptárhatástól megtisztítva)	95
51. Többnapos külföldi látogatók százalékos megoszlása motiváció szerint, 2007 ...	96
52. Vendégéjszakák alakulása a magán szálláshelyeken	98
53. Kiemelt üdülőkörzetekben regisztrált vendégéjszakák, 2007	99

Táblák jegyzéke

1. A foglalkoztatási és a munkanélküliségi ráta a befejezett legmagasabb iskolai végzettség szerint, 2007	11
2. A fogyasztói árak változása	21
3. Főbb népmozgalmi adatok régiók szerint, 2007	27
4. Naponta dohányzók aránya a népesség egyes korcsoportjaiban	31
5. A bruttó nemzeti jövedelem (GNI) alakulása	55
6. Egy főre jutó GDP, 2006	57
7. A legnagyobb értékű kétoldalú működőtőke-állományok a világon, 2005	60
8. Az export és az import volumenének növekedése (az előző évhez képest)	65
9. Magyarország legnagyobb külkereskedelmi partnerei az új EU-tagállamok csoportjában	67
10. Energiafelhasználás	78
11. A fontosabb növények termés mennyisége	82
12. Férőhely-kapacitás és vendégforgalom a kereskedelmi szálláshelyeken, 2007 ...	98

Jelmagyarázat

+ = Előzetes adat.

- = A megfigyelt statisztikai jelenség
nem fordult elő.

.. = Az adat nem ismeretes.

Kiadványrendelés, értékesítés és további információ:

KSH Információszołgálat

1024 Budapest, Fényes Elek u. 14–18.

Levelezési cím: 1525 Budapest Pf. 51.; Fax: 345-6788

E-mail: informacioszolgalat@ksh.hu

Telefon: 345-6570 (rendelés)

345-6283, 345-6713 (értékesítés)

345-6789 (információ)

Internet:<http://www.ksh.hu>

Borítódizájn: Vargas Print Stúdió Kft.

Készült: Xerox Magyarország Kft. – 2008.090